د موضوعاتو فهرست

عنوان ـــ مخ

دموضوع ارزښت او د انتخاب لاملونه .... ح - ط
سريزه...م- س
دبند تاريخچه..2
داسلام له نظره دجنګي بنديانو پيژندنه او دهغوی حقوق 6
په اسلام کې دجنګي بنديانواحکام...15
په اسلام کې لومړني جنګي بنديان...22
په اسلام کې دجنګي بنديانو امتيازات اوحقوق...25
په اسلام کې دتبا دلې تاريخي سير 29
په اسلام کې دجنګي بنديانو د آزادولو طريقې اوحقوق...................................32
جنګي بنديان دنړيوالوحقوقوله نظره 36
د جنګي بنديانو وضعه او حالت 41
جنګي جنايتکاران..46
دجنګي بنديانو مجازات اود اسارت پای...61
داسارت (بنديتوب) پا ی...64
په روانه نيمه پيړۍکي د جنګي بنديانو سره د نړۍديو شميرهيوادونودچلند نمونې.........66
دعربو اواسرائيلو دجګړو بنديان...67
دکوريا دجګړې بنديان..68
دهند اوپاکستان دجګړې بنديان..69
د ايران اوعراق دجګړې بنديان 70
په افغانستان کی د بنديانو اوسنی حالت...77
په عراق کی د جنګی بنديانو اوسنی حالت..107
پـــايلـــه 120
اخځليکونه 122

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبند تاریخچه

بند په هرشکل او هر هدف چې وی آساساً یو ډول فزیکی او نه غوښتونکی محدودیت دی.

نو ویلی شو چې بند یا حبس دتاریخی لحاظه چې په یونانی او کتاب (پیدایش) چې دا د تورات د بابونو څخه د یو نوم دی په معمولی ډول دیوی پراخه مجموعی په ډول د هغه مجازاتو لپاره استعمالیږی چې د شخص آزادی پکی محدوده کیږی.

په پخوا وختونو کی بند عبارت ؤ له: دمحکی لپاره په موقتئ ډول نیول یا هم د نورو عملونو لکه: شخص دومره وهل چې تر مرګه به ورسید، د عضاؤ قطع کول، د آزادی محدود کول، د خوراک او څښاک څخه لیری ساتل حتی د مرګ تر حالت پوری .....) ددی لپاره چې موضوع پراخه نشی نو دمختلفو پیړو په تیریدو سره بند ته یو ځغلنده نظر اچوؤ:

یونان (آتن):

(هوید) یو یونانی شاعر ؤ چې (۷۰۰) کاله مخکی له میلاد څخه یی یوه مهمه شیوه بیان کړله چې عبارت ده له:(توانایی زیستن مطابق قانون وعدالت است که انسان را انسان کره است).

همدغه قانون ؤ چې زئوس هغه د بشریت لپاره بنسټ وګرځولو، هغه دا چې ماهیان، وحشی حیوانات، پرنده ګانو یو بل ته د ژوند کولو طمعه لری ځکه دوی نظم لری پس زئوس هم عدالت د بشر د پرمختک یوازنی دلیل وګڼلو چې دا د انسانانو په ژوند کی ډیره زیاته (ثروت) دارائی ده.

پخوانی مصر:

په یونانی تاریخ کی راغلی دی چې لومړنی زندنان چې منځته راغلی ؤ د (۱۷۸۶ څخه تر ۲۰۵۰) ترمنځ دی؛ فرعونیانو د خپلی بادشاهی دعمومی نظم دساتلو لپاره یوازنی او پاکه وظیفه بللی وه؛ همدارنګه فرعونیان او دهغوی خادمان نه ظالمان ؤ اونه هم مستبد چې د پادشاهی د میانه روی لپاره یی عمومی نظارت کولو خو بند یا حبس یی دهغه جزاء ګانو لپاره استعمالولو چې هغه به دومره خطرناکی وی چې له مرګ سره به پیوسته کیدلي.

پخوانی اسرائیل:

د مصر او بین النهرین په شنو منطقو کی مختلفی قبیلی د شپنو او تاجرانانو وی چې دغه قبیلی د قبیلوی رئیسانو په واسطه رهبری کیدلی ژبه (سامی) اونور کړه وړه یی دهمدغه ځای د اوسیدونکو څخه چې ددغه ځای اوسیدونکو مصری اوبابلی خدایان نه پریښودل خو وروسته یوکس د دوی څخه شرقی طرف ته وتښتید چې فلسطین ته ورسیدل نو د دوی قبیله دیو خپل واکه مذهب خاوندان شول ددغه مذهب تهداب

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله(ج) اویهودی قوانینو چی د موسی(ع) د دین په قالب کی یی اچولو ۇ جوړ کړ؛ دیهودو دتاریخ اصلی منبع مقدس کتاب (عهد عتیق) یعنی تورات دی.

په تورات کی (۱۷) ځایه د بند یاداوری شوی ده چی ددغه جملی څخه یی (۱۲) د بیدون د یهودو له قبیلی څخه په نورو قبیلو کی صورت نیولی دی چی دغه دبند مختلفی نوعی د مختلفو مواردو په باره کی منځته راغلی چی دغه قبیلی په مصر او آشور کی وی.

لومړنی دجرم نمونه چی په یهودی تاریخ (تورات) کی ثبت شوی هغه د (آدم(ع) او بي بي هوا(ع)) سرکشی دخداي(ج) د آمر څخه ده، دوهمه د هابیل قتل دی د قابیل په واسطه چی دغه دواړو ډلو سرکشو ته الله(ج) جزاء ورکړله.

<u>اروپا په منځنیو پیړیو کی:</u>

غربی اروپا تر دولسمی پیړی پوری هیڅ قوانین نه درلودل، په آلمان کښی زندان موجود ۇ خوپه کمه اندازه به د مجازاتو په عنوان ورته اشاره کیدله همدارنګه په د آیټالیا په لمباردی اود اتمی پیړی په اوایلو کی د لیوتپراند په پادشاهی کی قانونی رواج وموند.

<u>روم:</u>

د روم ښار د ایټالیا دمرکزی ښارونو له جملی څخه دی ددغه ښار جوړیدل له میلاد څخه ۷۵۳ کاله مخکی صورت نیولی دی چی دغه ښار د میلاد څخه (۵۰۹) کاله مخکی د پادشاهانو پواسطه اداره کیدلو او وروسته یی یو جمهوری دوله شکل اختیار کړ چی په سر کیی دوه قاضیان ۇ او دغه قاضیانوته به یی (کنسول) ویل او دغه کنسول د ډیرو نورو فرعی قاضیانو درلودونکی ۇ چی هغه ته به یی (پراتور) ویل او دغه قاضیانو به اصلی حقوقی قضیی انجام کولي.

په (۴۵۱) میلادی کال کی یی د(الواح دوازده ګانه) په نامه حقوق جوړ او چاپ کړل په دغه حقوقی منبع کی یی حبس د بدو کارونو او خطرناکو اعمالو لپاره د (ارګاستولوم) لومړنی منبع منځته راوړله او همدغه خبره په تاریخ کی (لیوی) کړی ده چی دغه کار په (۳۵۸) مخکی له میلاد څخه صورت نیولی دی .[1]

([1]) تاریخچه زندان، لیکنه : جمعی از پژوهشگران، ترجمه اوتحقیق ـ محمد رضاګودرزی بروجردی، ص۶۰،۴۴،۳۸،۳۵،۲۹ ، نشرمیزان۲۰۸ تهران کتابخانه ملی آیران.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام له نظره بند:

مونږ پوهیږو چې دانسانانو ترمنځ همیشه جنګونه اوتیري یو پربل واقع شوي او واقع کیږی چې ددې جنګونو په ترڅ کې همیشه انسانان وژل شوي ،زخمي شوي،اوبندیان شوي اودا اسیران یا بندیان چه د دوه دښمنو ډلو دجنګ په ترڅ کې دیوي خوا جنګیالي دمقابل طرف دجنګیالیو لخوا ژوندي نیول کیدل همیشـه مظلـوم اوبـي دفـاع ؤ لـه هغـوی سره دنیوونکـو لخـوا چلنـد د تـاریخ پـه مختلفـو پړاوونـوکي توپیردرلود داسلام دمبارک دین لـه راتګ نـه مخکي ددا ډول افرادو وضع اوحالت نهایت خراب ؤ اود نیوونکـو لـه خـوا بـه ورتـه ډیـري شـدیدي جزاګـانی ورکـول کیـدي لکـه پـه اورکـي سوځول،دپوسـتکي ویستل،دنوکانو ویستل ،اعدامول، پـه غلامـي نیول،اولـه ملـک نـه تبعیدول . ددا ډول جنایـاتو یادونـه پـه قرانـکریم اود تـاریخ پـه معتبرو کتـابونوکي شـویده الله (جل جلالـه) دبـروج پـه سورت کـې ددي جنایـاتو ځنـي نموني یادوي اوفرمایي:

(🔔➔☞♋︎✍︎• 📖❒🕗⬀♦❒🕔▣➲ ✂︎✍︎✍︎❀✞❀⬀⑨←❒⑩♋︎ ⬁♌︎⬂
✂︎✍︎✍︎♍︎☪❒✍︎⑥♌︎ ❶•✂︎☠♋︎ ✂︎✍︎✍︎♍︎⬂❒♦🔔➔❒⑩♋︎ ⬁♐︎⬂ ◗♐︎❶⬂
⬃⬀♦❒▣■❸⬀♐︎❒✍︎ 🔔➔➔⬉❒⑩⮜ ⬁♋︎⬂ ❒♦♎︎➔☠⬀
⬉♦✍︎■❼🗐 ✋︎♦✍︎ ③♦▦⬂➔⌂▣➔❒♌︎♦
🖃♐︎✍︎✍︎♍︎⬂☺←•⬀✋︎♋︎☪♋︎✓✖♦ ✸➔♐︎⬋❒⑩⮜ ⬁♌︎⬂ ❒♦✋︎♦✍︎
✡♦◗•☺←❒✂︎☎ ✋︎♋︎☸⬀♐︎⬋☠⬀ ◗♐︎•☝ 📖❒♌︎ ③⬉•⬀✋︎♋︎☪⬉❒✂︎☎
🖃♐︎✍︎✍︎✏★ ✂︎✍︎♍︎⬂➔⌂⑩♌︎③❽♌︎ ✂︎✍︎💻⬂♦❒☺♋︎⓿⑨♋︎ ⬁♋︎⬂
([1]

---

[1]) قرآنکریم – البروج سورة، ۸-۴ نمبر آیت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: مړه دي وي دخندق انسان سوځونکي هغه وخت چې دخندق تر څنګ ناست ؤ او په هغه کې دمؤمنانو دسوځولو او شکنجې ننداره کوله هغوی له مؤمنانونه دانتقام اخیستلو لپاره بله بهانه نه درلوده بغیر له دې چې هغوی په حمید او عزیز خدای (جل جلاله) باندې ایمان رواړی ؤ.

په دې ایت شریف کې الله (جل جلاله) دیهودانو بعضي اقوامو ته اشاره کوي چې دوخت له مؤمنانوسره چې په غالب احتمال دنجران مسیحانو سره یې دا ظلم کړی ؤ.

پخوا نه یواځې داچې ددښمن دنیول شویو جنګیالیو سره دا ډول چلند کیده بلکې دمغلوب طرف ټول اموال، ښځې، ماشومان او بوډاګان به هم له دا ډول چلند سره مخامخ ؤ یهودانو دا ډول مظالم ظاهراً دتورات داحکامو پر آساس ترسره کول په تورات کې لولو ((هرهغه څه چې په ښار کې وو لکه ښځې، نارینه ، ماشومان حتی دهغوی حیوانات هم مونږ تر تورو لاندې ووژل)) . خو داسلام مبارک دین دجنګي بندیانو او د نورو کسانو ترمنځ تفکیک وکړ او ددښمن په مال، ښځې اوماشوم باندې یې تیری کول حرام وګرځاوه اوجنګي بندي ته یې یو سلسله حقوق او امتیازات ورکړل خو په کفري نړی کې حتی د ۱۹ پیړی تر نیمایي پورې دجنګي بندي سره ظلم او زیاتی روان وو چې ښه مثالونه یې تر اتمې میلادي پیړی پوري دکلیسا په حکم دجنګي بندیانو او هغو کسانو په اورکې سوځول دي کوم چې دپاپ دعقیدې ضد نظریاتو باندې متهم ؤ همدارنګه دمسلمانانو سره دمسیحیانو تګلاره دصلیبي جګړو په ترڅ کې ښه روښانه ده چې دبیت المقدس په یوځلې محاصره کې دمسلمانانو پنځوس زره تنه (۵۰۰۰۰) ښځې اوماشومان په شهادت ورسول چې په تاریخ کې ددې ظلمونو تفصیل په ډېر ښه ډول سره راغلی کوم چې عیسویانو به له جنګي بندیانو خصوصاً له هغو بندیانو سره کول کوم چې دبلې عقیدې پیروان به وؤ.[۱])

او بیا په دې وروستیو وختونو کې دلومړي او دوهم جهاني جنګ په دوران کې داروپایانو برخورد له جنګي بندیانو سره خصوصاً د نازي المان درهبرانو چلند چې له ټولو جنګي بندیانو او یهودانو سره یې ترسره کړل دهغوی په تاریخ کې دننګ اوشرم ټکي دي چې په هیڅ ډول دغربي نړی چارواکي دجنګي بندیانو لپاره د حقوقو په ورکړه قایل نه ؤ؛ یو عالم چې (ګرسویس) نومیږي او په غرب کې ورته د بین المللي حقوقو پلار ویل کیږی کله چې له ده نه و پوښتل شول چې آیا جنګي بندي ته باید حقوق ورکړل شي او که نه؟.

---

[۱]) ابراهیمی، محمد. اسلام وحقوق بین المللی عمومی، ص ۴۹ - ۵۱، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه (سمت)، ۱۳۷۷ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب يې بالکل منفي ۇ اويې ويل چې جنگي بندي ته بايد دزخم دتړلو اوپټی حق هم ورنه کړل شي .

خو بيا وروسته دملـلکرملتونو سازمان په منځ ته راتګ او د دولتونو ترمنځ ديولړ تړونونو او موافقو تر لاسليک وروسته پـه (١٩٤٩ م) کـال کـې لـه جنگـي بنـديانو سـره دچلنـد پـه اړه دجنيـوا بـين المللـي کنوانسيون تصويب شو چې په نتيجه کې داسلام دمبارک دين داصولو او قوانينـو نـه پـه استنباط جنگي بنديانو تـه ځيني حقوق ورکړل شول او دهغوی په وضع او حالت کې ورسره نسبي بدلون راغی خو لا هم هغه ډول حقوق چې جنگي بندي ته اسلام ورکړي په نړيوالو تړونونو او کنوانسيونونو کـې نـه ترسترگو کيږی دا چې داڅه ډول حقوق دي چې داسلام مبارک دين جنگي بنديانو ته ورکړي او جنگي بنديان څـوک دي نـو بايد مـونږ لـومړی داسلام لـه نظره جنگي بنديان وپيژنـو او وروسـته بـه يې بيا پـه حقوقو بحث وکړو.[1]

---

[1]) ارفعی، عاليه، ومحمود مسائلی، جنگ وصلح ازديدگاه حقوق و روابط بين الملل، ص ٢١۴-٢١۶ ، چاپ دوم، تهران: وزارت امورخارجه مؤسسه چاپ و انتشارات، ١٣٧٣ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبند یا اسارت تعریف:

اسارت په لغت او اصطلاح کې اسارت او اسر مصدر د«أسَرَ» دی چی د تناب او یا بل څه پواسطه قید کول او محکم بسته کولو په معنی دی نو څکه بندی کس ته هم له همدی امله چی هغه بندی او په محبس کې وي آسیر ویل کیږي.[1]

یوه ډله علماء بیا اسیر هغه کس ته وایی چی بندی او تر تسلط لاندی وي هغه که په ظاهری قیدونو وي او یاهم په عرفی وعدو او قانونی الزاماتو سره وي نوځکه دغه د اسیر دلفظ اطلاق په بنده، زندانی اوهر هغه ځوک چی تر نظارت لاندی وي کیږي. [2]

اسیر په فقهی اصطلاح سره په هغه کفارو باندی اطلاق کیږي چی د مسلمانانو سره په جنگ کې نیول شوي وي. [3]

او د کوچنیانو او ښځو لپاره د اسیر لفظ نه بلکې د سبی لفظ په کار وړل کیږي. [4]

په قرآنکریم کې د اسیر لپاره مستقیم او کنایی الفاظ عبارت دی له : «أُسری» ؛ «أَسری»؛ «تَأسِرونَ»[5] ، «أَسیرا»[6]، «فَشُدُّوا الوَثاقَ» [7] او همدارنکه فعل «خُذوهُم».[8]

په پخوانیو ادیانو ملتونو کې : په پخوانیو ملتونو او ادیانو کې هم اسارت ته اشاره شوي چی پدی باره کې قرآنکریم فرمایی:

د جنګی اسیرانونیول د انبیا (ع) په وخت کې هم موجود ؤ چی پدی باره کې قرآنکریم د انفال سورت په ۶۷نمبر آیت کې فرمایی : ✍♦✍︎☝︎☒︎🔔︎♍︎♏︎♐︎♑︎♒︎✡︎□︎🖫︎✍︎✍︎♍︎✍︎📖︎□︎♌︎

---

[1]) لسان‌العرب، ج۱، ص۱۴۰ .
[2]) التحقیق، ج۱، ص۸۳.
[3]) الفقه‌الاسلامی، ج۸، ص۵۹۱۰.
[4]) الموسوعة الفقهیه، ج۲، ص۱۵۴۱۵۵ .
[5]) داحزاب سورت، ۲۶نمبر آیت.
[6]) دانسان سوره۸نمبر آیت.
[7]) دمحمدسورة، آیه۴ .
[8]) دالنسار سورة ۸۹نمبر آیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

[illegible]
[illegible] [1]

ژباړه : یو نبی له دا مناسب نه دی چی هغه سره د قیدیان پاتی شی ترڅو چی هغه په وطن کښی دښمن نابود نه کړی .

اسارت په بنی اسرائیل کې: پدی باره کې قرآنکریم د بقری سورة په (۲۴۶نمبر آیت) کې الله (ج) فرمائلی دی:

[illegible]
[illegible]
[illegible] [2]

ژباړه: دا څنګه کېدای شی چی مونږ به د الله په لاره کښی جهاد نه کوؤ سره ددی چی مونږ دخپلو کورونو نه وویستلی شو او د اولاد نه جدا کړی شو.

همدارنګه بل ځای الله (ج) د قرآنکریم د بقری سورة په (۸۵نمبر آیت) کې فرمائی:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [3]

ژباړه : اوکه هغه خلق قیدنان نشی او تاسو ته را شی نو د هغوي د خلاصی د پاره فدیه ورکوي حال دا دی جی هغوي د کورونو نه ویستل د سره په تاسو حرام وؤ، آیا تاسو د الله د کتاب ځنی حصی منئ او د ځنو نه انکار کوئ.

د اسیر دنیولو دجواز ثبوت:

---

[1]) دانفال سورة ۶۷نمبر آیت.

[2]) د بقری سورة ۲۴۶ نمبر آیت.

[3]) دبقری سورة، ۸۵نمبر آیت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرآنکریم ډیر داسی علتونه او مواجبات یاد کړی چی هغه عبارت دی له:

جنګ: مسلمان کولای شی چی د کافرانو سره په جګړه کې هغه وخت چی په کافرانو باندی غالب شی نو دوي ته ددی جواز شته چی کفار د اسیر په ډول ونیسی دلیل یی په په لاندی آیت شریف کې روښانه شوي دی:

☎✂❒⬉❷☒▦☒✍ ♦✖⇦♌🔔⅄✎✍✂ ➊⚐🡐☞⓿✐◑♦♍◉ ✂♦➊♍✉♦▫
✎✂♦➊♍◑ ✂✗☐☹⍓❍ ✐☺✍♦🔔▩♒❷♍◉✍✂ ⌘☺⬃❸✽➢♦▫
☎✂❒❻⑨➔⌖♦▫ ⬄✍➔⬈❒🡐☺🡐☞☪♦③▫☼❒🕮
✂✍♍◉⬂❒♦◆⚐❒✍✍♦ ⬃✗⬀ [1]

ژباړه : نو هرکله چی کافرانو سره مو مقابله راشی نو څټونه ترې نه پريکوئی تر دی چی هغوي په ښه شان سره ووژنئ نو (باقی) په ښه شان سره قید کړئ.

په پورتنی آیت شریف کې د (▫♦⌖➔⑨❻❒✂ ✂✍♍◉⬂❒♦◆⚐❒✍✍♦) لفظ د دښمنانو د اسیر نیولو کنایه ده.[2]

دهغه مواردو دلیل چی په هغه کې اسیر نیول منع دی:

قرآنکریم څو ځایه یادونه کړی چی په هغه کې دبندیانو (اسیرانو)نیول منع دی او هغه په لاندی ډول دی :

1 - مخکي له پوره کامیابی څخه :

قرآنکریم پدی باره کې داسی دلیل وړاندی کړی دی چی الله (ج) فرمائی : ✌♦✍ ✍☒🔔♍♒
▤❽◆❸⬄·❒🕮 ▦◷⬉🕮♦✎ ♦♌❒⬈▤♦③ ♌❒🕮 ✍♍✗✐🖫❒✡♌◉
❍☹✽✗▤ ③⬉✦⬃②♌⬀♒ ✖♍❼ ✂✍❀☞❻⬀⋎⬃ ▤ ⬀✗♌⬃ [3] .

ژباړه : یو نبی له دا مناسب نه دی چی هغه سره د قیدیان پاتی شی ترڅو چی هغه په وطن کښی دښمن نابود نه کړی .

د دغه حکم مفهوم هم د محمد سورت په (۴نمبر آیت) کې راغلی چی وروسته له (اثخان) څخه کولای شی چی کافران د اسیر په ډول ونیسی لکه چی فرمائی:

---

[1]) د محمد سورة، ۴۷نمبر آیت.

[2]) المیزان، ج۱۸، ص۲۲۵ .

[3]) د انفال سورة، ۶۷ نمبر آیت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

☎✂❒⬉❷☒▦☒✍ ♦×⇦✎🔔⅄✏✍✂ ❶⚐←☞⓿✍◑♦♌ ✂♦❶✎✉♦▫
✏✂♦❶✎◑ ✂✎☐☹☐❍ ✍☺✍♦🔔▩♒❷♌✍✂ ⌘☺⬃❸✽➢♦▫
☎✂❒❻❾➔⌖♦▫ ⬄✍➔➚❑←☺←☞☪♦③▫✡❒🕮
✂✍♌❑◆❒⚐❒✍♦ ⬗✎⬘ [1]

ژباړه : نو هرکله چی کافرانو سره مو مقابله راشی نو څټونه تری نه پریکوئی تر دی چی هغوي په ښه شان سره ووژنئ نو (باقی) په ښه شان سره قید کړئ.

د (☎✂❒❻❾➔⌖♦▫ ✂✍♌❑◆❒⚐❒✍♦) څخه کنایه څه شی ده:

دجنګ په میدان کې د پښو د ټینګولو د ځای څخه په د ښمن باندی د کامیابی کنایه ده.

په قرآنکریم کې پدی آیت شریف کې د کلی قانون او نظامی تکتیک په ډول پیغمبر(ص) ته او همدارنګه هر نظامی قوماندان ته فرمان ورکوي چی د جنګ په حالت کې او یا هم د بشپړی کامیابی د اطمنان څخه مخکې خپل وخت د اسیرانو په نیولو تیر نه کړئ.

ځکه چی اسلامی لښکر به د اسیرانو په نیولو مشغول شی او د اسلامی لښکر د دقدرت دضعیفه کېدلو سبب به وګرځی.[2]

پورتنی آیت هم د آسیر د نیولو په وخت او زمان باندی دلالت کوي (چی کله کامیاب او اطمنان یی حاصل شو) چی زیاته برخه ئی چی ورته اشاره کړی د فشدوا الوثاق اخری برخه نیولی ده او دغه آیت یی په دی ډول معنا کړی دی: نو هرکله چی کافرانو سره مو مقابله راشی نو څټونه تری نه پریکوئی تر دی چی هغوي په ښه شان سره ووژنئ نو (باقی) په ښه شان سره قید کړئ.

خلاصه یی دا ده چی دجنګ څخه وروسته کافران بندیان کړی ځکه چی که مجاهدین په نیولو مصروف شی نو جنګ (جهاد) به ورڅخه پاتی شی.[3]

---

[1]) دمحمد سورة، ۴ نمبر آیت.

[2]) جامع‌البیان، مج۶، ج۱۰، ص۵۵.

[3]) الفرقان، ج۹-۱۰، ص۲۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو ځينو بيا دا ورته قيد آيښی چی (🖎✇✍♦🔔▩♒❷☊◙✍✄ ⌘✇⬀❸❁➢♦◻) پدی سورت کښی داسی معنی لری چه - ژباړه : نو هرکله چی کافرانو سره مو مقابله راشی نو څټونه تری نه پريکوئی تر دی چی هغوي په ښه شان سره ووژنئ نو (باقی) په ښه شان سره قيد کړئ.[1]

1) التفسير الكبير، ج۲۸، ص۴۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسلام له نظره دجنګي بنديانو پيژندنه او دهغوی حقوق

داسلام دمبارک دين داصولو په آساس اسير ياجنګي بندي هغه چاته وويل: کيږی چې دجنګ په ميدان کې ونيول شي نه داچې ددښمن د تسلط لاندي ټولو افرادو اواشخاصو باندي چې دمسلمانانو پـه تصرف کې راغلي اطلاق وشي.

رسول (صلی الله عليه وسلم) دمکي دفتحي په ورځ مسلمانانو تـه وفرمايل : پوهـه شئ چې هيڅکلـه پـه زخمي کس بريد ونکړئ هغه کسان چې تېښتېدلي دي تعقيب يي نـه کړئ اوبنديان ونـه وژنئ پـه يوه بل حديث شريف کې رسول (صلی الله عليه وسلم) ددښمن دماشومانو، بډاګانو، ښځو او هغه راهبانو وژل منع کړي کوم چې په صومعو کې په عبادت مشغول وي.

په قرانکريم کې دجنګي بندي يا په مجموع کې دبندي لپاره داسير کلمه استعمال شوي ده لکه الله (جل جلاله) چې دانفال په سورت کې فرمائي : (مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُ أَسْرَى)الايه(٠)

اويالکه د دهردسورت په اته ويشتم ايت کې چې فرمائي : نحن خلقناهم و شددنا اسرهم (دهرسورة،٢٨).

همدارنګه په ځينو نورو ځايونو کې هم په قرانکريم کې داسير کلمه راغلي ده نو داچې ددي کلمي معنی اومفهوم به څه وي پدي مطلب دپوهيدو لپاره مونږ دځينو اسلامي علماؤ نظريات او رايې دلتـه رانقلوو ترڅو واضح شي چې اسير چاته وويل: کيږی .(١)

د اسيرمفهوم داسلامي فقهاؤ له نظره:

داسير کلمه دفاعل په وزن سره مشبه صفت ده چې له (اسر) نه اخستل شوی چې دتړلو اوپه بند کې داچولوپه معنی ده اومفعولي معنی يي تړل شوی ده .

ددهردسورت د ٢٨ايات اصطلاح ددې معنی ښه ښکارندويه ده لکه چې متعال خدای(جل جلاله) فرمائي: نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَالَهُمْ تَبْدِيلاً .(٢)

---

٠) قرآنکريم – سورة الانفال، ۶۶نمبرآيت.

١) ابراهيمی، محمد. اسلام وحقوق بين المللی عمومی، ص ٧٠ـ ٧٢، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوين کتب علوم انسانی دانشګاه (سمت)،١٣٧٧ هـ ش.

٢) قرآنکريم – سورة دهر، آيت نمبر٢٨ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه : مونږ انسان پیداکړ اودهغوی اعضاؤ ته مو یو له بل سره محکم ارتباط ورکړ اوهرکله چې مونږ اراده وکړو هغوی به یوله بله بیل اونور به د هغوی جانیشین وګرځوو.

دمخکني ایات نه دا را معلومیږي چې کولای شو هرهغه چاته چې تړل شوی وي داسیر کلمه وکاروؤ اوهغه څوک چې محبوس وي هم داسیراصطلاح ورته قابل داستعمال ده.

اود فقهي په اصطلاح کې اسیردفرد یا افرادو په معنی ده کوم چې په جنګ کې د فاتحو ځواکونو له خوا نیول شوي وي اود خپلي جبهي شاتنی برخي ته يي انتقال کړي وي او دا په دې خاطر چې په پخوا وختونو کې به يي معمولاً نیول شوي افراد په طناب یاپړي تړل ترڅو دفرار یابل هرډول مقاومت امکان له هغوي نه واخیستل شي اوبیا ورسته لږ لږ داسیر کلمه دهر هغه فرد لپاره کوم چې په جنګ کې نیول شوي وي که څه هم دهغوی تړلوته حاجت هم نه وي په کار یوړل شوه .

هغه څه چې دلته دتوجه وړدي هغه دادي چې ظاهراً داسیرپه اصطلاح کې د شخص تړل مهم ګڼل کیږی په دي معنی چې دا اصطلاح دهغو افرادو لپاره استعمالیږي کوم چې دجنګ او مقاومت توان ولري اود هغوی نیونه قید اوبند ته ضرورت ولري أما دهغه افرادو لپاره چې نیونه يي قیداوبند ته ضرورت نه لري لکه ښځي، ماشومان اوبډاګان چې دجنګیالیو ډلو له شکست نه ورسته ددښمن په اختیارکي لویږي اود(سبایا) اطلاق پري کیږی د اسیر اصطلاح ورته نه کارول کیږی نو په دي آساس ویلاي شو چې اسیر اصطلاح د اسلامی حقوقو له نظره، د بین المللی حقوقو اوهغه څه چې دجنیواپه کنوانسیون کې داسیرلپاره قبوله شوي مشابه او ورته اصطلاح ده چې مونږ دزیاتي توضیح لپاره داهل سنتو علماؤ نظریه او رایه په جدا ډول مطالعه کوؤ .

د اهل سنتو علما ؤ نظر:

داسیرداصطلاح په اړه داهل سنتوله جملي نه دڅو مشهورو علماؤ نظریات لولو:

1. خلیل نحوي وایي: اسر فلان فلان شده وثاقا وهوماسور واسر بالاساری بالرباط وکل شئ مماتبین طرفاهما فشدت احدهما بالاخر فقد اسرتهما ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: داچې وویل: کیږی یوڅا بل څوک ونیوه یعني هغه یي په قیداوبند کې وا چاوه نو اسیر یعني تړل شوی په بندکي او هرهغه شی چې دوه طرفه یي یو د بل سره فاصیله ولري او دواړه طرفونه یې یوله بل سره وتړل شي په حقیقت کې اسیریا بندي شویدی.

2. **دراغب په مفرداتو کې راځي : الاسر اشد بالقید وسمي الاسیر بذالک ثم قیل لکل ماخوذ ومقید ان لم یکن مشدودا.[1]**

ژباړه: داسیر مصدر دتړلو اوقید په معنی ده اواسیرته له دي رویه اسیروایي، ولي ورسته ورسته په تدریج سره هربندي شوي یانیول شوي کس ته اسیر وویل شول که څه هم په بندکي نه وي اچول شوي .

3. **په دارالمنجد کې راغلي دي :سبا العدو اسرۀ والغالب تخصص الاسر باالرجال وسبایا باالنسا.**

ژباړه: سبي هم داسیر په معنی ده؛ مګر غالباً دنارینه ؤ لپاره د اسیر اصطلاح او د ښځینه وو لپاره دسبي یاسبایا اصطلاح کارول کیږی .

---

[1]) *الراغب الأصفهاني، الحسین بن محمد بن المفضل المعروف أبو القاسم، من کتاب الاف، ج۱، ص۷۶.*

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې دجنګي بنديانواحکام

په اسلام کې جنګي بنديان هغه که داسلام اوکفرترمنځ جنګ کې نيول شوي وي اوکه دمسلمانانو دداخلي ياخپلمنځي جګړو په ترڅ کې ونيول شي دخاصواحکامولرونکي دي چې مونږيې په جدا جدا مطاله کوو.

*** هغه بنديان چې داسلام اوکفرپه جنګ کې نيول شوي وي: په اسلام کې دجنګي بنديانواحکام اوله هغوي سره دچلند طريقې مونږ دقرانکريم داياتونو نبوي سنتو اواصحابو کرامو له تګلاري نه معلومولاي شو دانفال دسورة ٦٧ ايات دکفارو داسارت جريان له مسلمانانو سره او دهغوي عا قبت دارنګه بيانوي الله(جل جلاله)فرمائي :**

(مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللّهُ يُرِيدُ الآخِرَةَ وَاللّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (67) لَّوْلاَ كِتَابٌ مِّنَ اللّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ (68) فَكُلُواْ مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلاَلاً طَيِّبًا وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (69) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّمَن فِي أَيْدِيكُم مِّنَ الأَسْرَى إِن يَعْلَمِ اللّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّا أُخِذَ مِنكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (70) وَإِن يُرِيدُواْ خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُواْ اللّهَ مِن قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (71)([1])

ژباړه:هيڅ پيغمبرحق نلري ددښمن بنديان ونيسي ترڅوئي په هغوي خپل تسلط کاملاً نوي ټينګ کړی تاسو ددنيا ناپايداره ګټه غواړئ مګرالله (جل جلاله) تاسوته آخرت غواړي او الله حاکم اوقادرذات دی کچيری دخدای (جل جلاله)پخوانی فرمان نه وو((بي له خبرتياهيڅ امت ته مجازات نه ورکول کيږی)) پدي خاطرچې اسيران مونيولي ؤ تاسوته به شديده جزا درکول شوي وه ای پيغبره! هغه اسيرانوته چې ستاپه لاس کې دي ورته ووايه کچيری الله تعالی ستاسوپه زړونوکي نيکي وګوري يعني پاک نيت ولری له هغه څه نه به بهتردرکول شي کوم چې له تاسو نه اخيستل شوي اوتاسوته به بخښنه وکړي اوالله (جل جلاله)ژوندی اومهربان ذات ده، اوکچيری هغه له تاسوسره د خيانت نيت ولري لکه چې له الله سره ئې پخواهم خيانت کړی ؤ نوالله به تاسو پرهغوی کامياب وګرځوي خدای (جل جلاله)دانا اوحکيم ذات دی.

لکه څرنګه چې وينوددي آيات لحن چې مخاطب ئې پيغمبراوجنګي بنديان دي ډيرترحم اوشفقت ورپکښې نغښتی دی اودا په حقيقت کی داسلام د چلند او رويش له جنګي بنديانوسره بې له دي چې دهغه آخرنی مکلفيت په نظرکي ونيسي عادلانه معرفي کوي.

---

[1]) قرآنکريم، سورة انفال،٦٧-٧١آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه دمحمد سورت په څلورم ايات کې الله (جل جلاله) فرمائي :

فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّى إِذَا أَثْخَنْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا..([1]).

ژباړه: ای هغوکسانوچې ايمان موراوړی کله چې له کفاروسره په جګړه کې مخامخ شي په پيل کې يواځې په دي ماموريالست چې دهغوی غاړې ووهی ترهغه وخته چې هغوی موکلک ونيول يعني ماتي مو ورکړه نوبيادهغوی بندي کولوته اقدام وکړی اومحکم ئې ونيسی نوپس بياهغوی بې له بدلي (عوض) نه آزاد کړی اويا د هغوی دآزادی په مقابل کې فديه واخلی، ترڅو چې داجنګيالي خپله وسله په ځمکه کيږدی پدي آيات کې الله(جل جلاله)دمسلمانانو کړنلاره په جنګ کې اوله جنګي بنديانوسره دهغوی چلنداوکړنه په ډيربښه ډول بيانوي اوله جنګي بندي سره هيڅ نوع غيري انساني چلند لکه وژل يا دهغه په غلامي نيول چې دهغه وخت رائج رسم وُ ،اشاره نده شوي اوخپلو پيروانو ته يي له بنديانو سره ددا ډول اعمالو د ترسره کولو اجازه نده ورکړي بلکه تنها وويل: شوي چې دجنګ په پاي کې هغوي ونيسي اوبيا يي بې له کومي بدلي آزاد کړي اوياکه مو خوښه شي دفديي په مقابل کې آزادي ورکړي ،اودا په حقيقت کې دجنګي بندي په ګټه دي اول حالت يعني بې له کومه عوضه اوبدل نه دجنګي بندي آزادول خومعلومه خبره ده چې يو څوک له چاسره جنګيږ ي او بيادهغه له خوا ونيول شي اوبي له کوم تاوان اوبدل نه آزاد شي نوتردي لوي احسان فکر نه کيږی چې له جنګي بندي سره دي دهيچاله خوا اوياهيڅ قانون له خوا شوي وي نوځکه ويلاي شو چې دا دجنګي بندي په ګټه ده؛ دوهم حالت يعني دفدئي په مقابل کې دجنګي بندي آزادول هم دجنګي بندي په ګټهٔ دي چې تفصيل به يي ورسته راشي .

په پورتني آيات کې له جنګي بنديانو سره دچلندپه باره کې دمسلمانانو لپاره ځانګړي دستور بيان شوي دي ولي دقرآنکريم په دي آيات کې پدي تاکيد شوي دي چې له اسيرانو سره ښکنځي کول له هغو اعمالو څخه دي چې دالله تعالي دخوشحالي باعث ګرځي ددهر دسورت په اتم ايات کې پدي اړه الله(جل جلاله) دا ډول فرمائلي:

([1]) قرآنکريم، سورة محمد،۴نمبرآيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا (8) إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَاء وَلا شُكُورًا (9))([1])

ژباړه : دالله (جل جلاله) نیک بندګان خپل محبوب خواړه خاص دالله (جل جلاله)لپاره مسکینانو یتمانو اواسیرانو ته ورکوي اود بدلي اومنني انتظارنه کوي .

له پورته آيات شريف نه په واضيح ډول ځرګندیږي چې اسلام له جنګي بنديانو سره نیک چلند ته خپل پیروان هڅوي او په قرآنکریم کې داسي نور ډير آياتونه شته چه له بنديانو سره د نیکي فضائل بيانوي همدارنګه دپيغمبر (صلی الله علیه وسلم) عملي کړنلاره په تقریباً (اتيا غزاګانو اوسریو) کې چې له کفاروسره ئي ترسره کړي دي هيڅکله ئي جنګي بندي په دي دليل چې دده يا د اسلام په خلاف ئي په جنګ کې برخه اخيستي نده وژلی اونه ئي هغه په غلامي نيولی چې له دېنه د جنګي بنديانو په باره کې داسلام دمبارک دين کلي کړ نلاره معلوميږي .

رسول (صلی الله علیه وسلم) د بدردغزا بنديان چې دمسلمانانو سرسخت مخالفين هم ؤ بغير له دوه نفرو نورټول ياد فدئي په مقابل اويابي له فدئي ورکولونه آزادکړل اوهغه دوه نفره چې ترنيول کيدلو وروسته ووژل شول هغه يو(عقبه بن ابومعيط) ووچې له مسلمانانوسره ئي مخکي له هجرت نه اووروسته ډيرظلمونه کړي ؤ اويوجنايتکارانسان ؤ.

دمثال په ډول يوه ورځ رسول (صلی الله عليه وسلم) په (دارالندوه)کي په لمونځ بوخت ؤ چې عقبه ئي په غاړه پېنه کيښوده اودخولي ناړي ئي پري واچولي.

اودويم کس چې ووژل شوهغه (نضربن حارث) ؤچې په مکه کې دمسلمانانو دشکنجه کولومسؤل ؤ بايدوويل شي چې دادواړه کسان دداډول جرايمومرتکب شوي ؤ چې دجنګ له صحني نه ئي خارج ترسره کړي ؤ اودا ډول اشخاص د ننی نړۍ دقوانينو په آساس هم قابل د مجازاتو دي اومحاکمه کیږی، حتی دجنيوا بين المللي کنوانسيون هم دا ډول اشخاص جنګي جنايتکاران بولي،او دهغوی په مقابل کې دمناسبو مجازاتو تطبيق لا زمي بولي او له جنګي بنديانو څخه ئي جداکوي .

---

[1]) قرآنکريم، ددهرسورة، ۴نمبرآيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تردې ځایه مونږ دجنګي بنديانو په اړه د قرآنکريم احکام اود پيغمبر (صلی الله علیه وسلم) کړنلارې ته په مختصر ډول اشاره وکړه خوداچې ددې احکامو په رڼاکي داسلامي فقهاؤ رائي اونظرونه دجنګي بندي په اړه څه ډول دي؟ په دې اړه دومره ويلاې شوچې اسلامي فقها اهل سنت دبنديانودوضعي مراعاتول اودهغوی دمادي اومعنوي اړتياؤ پوره کول ترممکنه حده لا زم بولي. ولي دجنګي بنديانو په اړه داسلامي حاکم داختياراتو په رابطه سره اهل سنت علماءاختلاف لري چې نظريات يې جدا لولو.[١]

داهل سنتوعلماؤرائي: داهل سنتوبعضي علماء لکه حسن بصري، عطا،او سعيد بن جبيرپه معتقيد دي چې له دې ډول بنديانوسره دچلندمرجع دمحمدسورت څلورم آيات دی؛ کوم چې الله (جل جلاله) فرمائي ((فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً)) يعني هغوي دمنت يا فديې په مقابل کې آزاد کړی.

ولي داهل سنتو اکثراً علما پدې نظر دي چې اسلامي حاکم اختيار لري هر څه چې بهتر وبولي کولای شي هغه که د فديې په مقابل کې دبندي آزادول وي يابغير له فديې اوياد هغه په غلامي نيول اوپه هغه صورت کې چه ايمان رانه وړي حاکم دهغه د وژلو صلاحيت هم لري. دامام احمد ابن حنبل پيروان معتقيد دي هغه څوک چه آسماني کتاب لرونکي هم نه وي اودغلامي وړهم نه وي نو دآزادي دعدم امکان په صورت کې په اعدام محکوميږي .

اوماوردي ليکي : امام داسيرانو په مورد کې ددې لاندې څلوروصورتونو نه دهغه ښه اوبهتر په انتخابولو کې اختيار لري:

1) وژل.

2) په غلامي نيول.

3) دمال ياسيرپه مقابل کې آزادول.

4) له هغه سره نيکي کول اوعفوه ورته کول .

البته وژل يواځې دهغه بنديانو لپاره جائزبولي لکه چې مخکي ورڅخه يادونه وشوه کوم چې په جناياتو متهم وي .

---

[١] ابراهیمی، محمد. اسلام وحقوق بین المللی عمومی، ص ۷۰- ۷۴، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه (سمت)،۱۳۷۷ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه بنديان چې دمسلمانانو په خپل منځي جګړو کې نيول شوي وي:

لکه چې مخکې هم وويل شول پورته ذکرشوي ټول دهغه جنګي بنديانو په موردکي ؤ چې دمسلمانانو اوکفارو تر منځ په جګړه کې، له کفارونه دمسلمانانو په لاس نيول شوي، ولي هغه بنديان کوم چې دمسلمانانو په منځ کې په داخلي جګړو کې ونيول شي که څه هم له فقهي نظره دبحث وړموضوع ده خوله اصحابوکرامو(رضی الله عنهم) نه په دي رابطه زيات روايات راغلي دي چې دهغوي په آساس مسلمان بندي که چيرى دجنګ له جبهي نه خارج دکومو جرايمو لکه: قتل اونورو مرتکب شوي نه وي نونه يي وژل جائز دي اونه ورڅخه فديه اخستل کيږي بلکه بايد بي له فديې آزاد شي.

د مثال په ډول علامه مجلسي روائت کوي چې: حضرت علي (رضی الله عنه)مالک اشتر(رضی الله عنه) پدي مامور کړ چې دشام له يوه اوسيدونکي (اصبغ بن ضرار) چې د وديده بان دلښکر مشرؤ مقابله وکړي مالک هغه بي له مقابلي ونيوه خوکله چې مالک(رضی الله عنه) وليدل دهغه حکم وژل ندي نوله حضرت علي (رضی الله عنه) نه ئي وغوښتل چې هغه زماپه خاطر وبخښه نوحضرت علي(رضی الله عنه) وفرمائل هغه مي ستاپه خاطرعفوه کړ او ورپسي ئي زياته کړه مالکه! هر وخت چې دي بندي ونيوه هغه مه وژنه ځکه چې نه له آهل قبله اسيرنه فديه اخستله کيږى او نه هغه وژل کيږى ديو بل روايت له مخې دصفين دجنګ بنديان هم ددواړو طرفونو له خوا بي له کومه عوض نه آزادشوي ؤ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

داخو داصحابوکرامو(رضی الله عنهما) تګلاره وه اوپه هغه وخت کې دامام په مقابل کې دسرکشي اوبغاوت واقعات هم دومره نه واقع کیدل، ولي ورسته چې دمسلمانانو تر منځ خپل منځي جګړي اوبغاوتونه راپیداشول، نو اسلامي علماو هم د دا ډول بندیانو په رابطه بیلابیل نظریات ارایه کړل، دشعیه علماؤ له جملي نه شیخ طوسي په دي رابطه لیکي : هر فرد یادله چې دعادل امام په مقابل کې قیام وکړي اوبیعت ونکړي اودهغه فرامین ونه مني امام کولای شي دهغوي په خلاف اقدام وکړي؛ ولي هغه څوک چې دجابر اوظالم حاکم په مقابل کې بغاوت کوي په هیڅ صورت دهغوي په خلاف اقدام کول جائز ندي او لیکي دمسلمانانو دقانوني حکومت په خلاف سرغړونکي یابغاوت کونکي په دوه ډوله دي یوهغه دي چې ورسته له ماتي اوتیت اوپرک کیدونه ملا تړي ونه لري اوبیا د بغاوت هڅه ونه کړي، اوبله ډله هغه دي چې له ماتي خوړلونه ورسته بیا د راتولیدلو هڅه کوي او د یوچا ملا تړهم ورسره وي د اولي ډلي په خلاف نشي کیداي چې زخمیان یي ونیول شي اوفراریان یي تعقب شي اواسیران یي ووژل شي؛ خودوهمه ډله له ماتي خوړلو نه ورسته هم تعقبیداي شي ،زخمیان یي نیول کیداي شي اواسیران یي وژل کیږی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

داهل سنتو علماؤ له جملي نه حنبلي فقهاد دا ډول بنديانوپه رابطه داسي نظرلري چې: دمسلمانو دداخلي جګړوبنديان عموماً آزاديږي، او داهم جائزه ده چې دجګړي تر پايته رسيدو پوري دي محبوس کړاي شي مګردا په هغه صورت کي چي دچادوژلو مرتکب شوي نـه وي اوکـه يي چيرى ځـوک وژلـي وي نوپـدي صورت کي دځينو علماؤ په نظر بايدقصاص کړاي شي؛ اود ځينو نورو په نظر بايد ديت ورکړي اوپـه دي هکله دښځي اونارينه ترمنځ تو پيرته هم قائل ندي، خو د امام ابوحنيفـه دپيروانـو نظر بياداسي دى چې: ددښمن جنګيالي په هغه صورت کي چي د بيا ټوليدني اوسرکشي امکان ورنـه ليدل کيږى نـو دمسلمانانو امام کولاى شي چې هغه په توبه باندي مجبورکړي اوکـه توبـه ونـه باسـي نـو وژل يـي هم جـائزدي ولـي هغه چي نظامي ملاتړ ترشاه نه لري هغه نه وژل کيږى، اوبغير له ښځو، ماشومانو او بډاګانو نه نورو ته مجازات ورکول کيږى، خوهغـه کسـان چـي دمجـازاتو مسـتوجب نـدي سمدسـتي آزاديږي او يـا کـه چيرى مصلحت ددي ايجاب وکړي نو يوڅه موده په توقيف کي ساتل کيږى؛ اوددي نظرطرفداران دامـام شـافعي پيروان دي ځکه دسمدستي آزادي په صورت کي دهغوي دبيا راټوليدني اوجګړي د ادامـي امکـان موجود دى، په دي رابطه دابن قدامه دخبرومتن داډول ده :(هغـه وخـت چـي باغيـان مـات شـي نـو فراريـان يـي نـه تعقيبيږي ، زخميان او بنديان يي نه وژل کيږى).اوس کـه داسلام دا دريـځ لـه مسيحي ټولنـو اوبـين المللـي قوانينو سره مقايسه کړو نو داسلام دقوانينو برتري دهغوي په قوانينو په ډيرښه ډول ثابتيږي، ځکـه چـې پـه نوروټولنـوکي بنـديان هغـه کـه پـه خپلـو مينځـو کـي اوبـائي لـه نـورو ټولنـو نـه نيـول نـو لـه ډول ډول مجازاتوسره به مخ کيدل اوپه غلامي نيول خو يومرسوم اومعمول کـارؤ، خـو يـواځي دمنځنيو پيړيو پـه جريان کي چې هغوي کوم قوانين دداخلي جګړود تنظيم لپاره جوړول نـودا مـاده يـي ورکـي ځـاي پـه ځـاي کړه چي يواځي پـه هغـه صورت کـي چـې اسير اواسيرکونـکي لـوري دواړه مسيحان وي نـو بـايد اسيرپـه غلامي ونـه نيول شي اوپه قوي احتمال پـه دي تصميم نيونـه اونـوروکي هم داسلام لـه جنګـي قوانينـو نـه متاثره شوي ؤ.[1]

---

[1] ابراهيمى، محمد. اسلام وحقوق بين المللى عمومى، ص ۸۳- ۹۰، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوين کتب علوم انسانى دانشګاه (سمت)،۱۳۷۷ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې لومړني جنګي بنديان

کله چې پيغمبر(صلی الله علیه وسلم) دمکي دمشرکينو دشر نه دخلاصون په نيت دمديني منور په لور هجرت وکړ نو هلته پرې دبيلابيلو قبيلو خلک راټول شول او اسلام يې قبول کړ، دسلام دين ورځ په ورځ پراخيدو اومسلمانانو قوت ورسره زياتيده داحالت نه دمکي اونه دمدني مشرکينو ته د تحمل وړو. هماغه ؤ چې مسلمانانوخصوصاً پيغمبر (صلی الله علیه وسلم) ته يې ډول ډول مشکلات راپيداکړل اودمکي قريشو ورته دا اخطار ورکړ، چې په دي مه ډاډه کيږی چې يثرب ته لاړی نوله مونږ نه به خلاص شي ،ډيرژربه موږ هلته درشو اوپه خپلو کورونو کې به مو له منځه يوسو، داخبره پيغمبر(صلی الله علیه وسلم) له پخو اوباوري سرچينو نه معلومه شوي وه چې کفار دشراو فساد پخه اراده لري، نوځکه به دخپلو ملګرو په منځ کې وده کيده اوبابه هم ګرده شپه ويښ ؤ ، داسي ښکاريده چې کفار په هيڅ ډول دزور له ژبې څخه اوښتونکي نه ؤ ، نو خداي تعالي مسلمانانو ته له هغوي سره دجنګ اجازه ورکړه ، اودحج دسورت دا آيات شريف نازل شو:(اذن للذين يقاتلون بانهم ظلمو ان الله على نصرهم لقدير)([1])

ژباړه: هغو کسانو ته چې نور ورسره جنګ کوي دجنګ اجازه ده ځکه دوي مظلوم دي بېشکه الله ددوي د ملاتړ توان لري .

([1]) قرآنکريم، دحج سورة، ۳۹نمبر آيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې لړکې ځيني نور آياتونه هم نازل شول چې له کفارو سره يې دمسلمانانو جګړې ته جواز ورکاوه هماغه وه چې مسلمانانو په عملي نظامي تحرکاتو لاس پوري کړ اوله کفارو سره يې يوشمير سرې اوغزاګانې ترسره کړي ،د سريو نه يوه هم د(نخله) سريه وه کوم چې د رجب په مياشت کې دهجرت په دوهم کال چې له(٦٢٤ ميلادي) کال سره سمون خوري، دعبدالله بن جحش(رضی الله عنه) په مشري ددولسو تنومسلمانانو له خوا ترسره شوه ،په دې سريه کې عبدالله بن جحش(رضی الله عنه) د پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) له خوانه نخله نومي ځای ته د قريشو ديوکاروان دمخنيوي لپاره ليږل شوي ؤ، خو کله چې عبدالله بن جحش(رضی الله عنه) دې ځای ته ورسيده نو درجب دمياشتې اخرنۍ شپه وه ،سحرته کاروان تلونکي ؤ ، اوددوي له لاسه ووت اوکه يې حمله کوله نو پدې مياشت کې جنګ کول حرام ؤ، بالاخره عبدالله له خپلو ملګرو سره ترمشورې ورسته په کاروان بريد وکړ يو تن يې ورځخه وواژه او دري تنه نوريې له ځان سره مدني ته بندي راوستل نودا داسلام په تاريخ کې لومړني جنګي بنديان ؤ، رسول (صلی الله عليه وسلم)داښه ونه بلله ځکه په دې مياشت کې هغه له جنګ نه منع کړې وه، هماغه ؤ چې کاروان اوبنديان دعبدالله ابن المغيره دوه زامن (عثمان او نوفل) او دمغيره آزاد شوي غلام (حاکم بن کسيان) ؤ آزاد کړل اود وژل شوي کس خپلوانو ته يې ديت ورکړ، اونور زيات بنديان چې مسلمانانو له کفارو څخه نيولي ؤ،هغه د بدر دغزا په ترڅ کې ؤ چې دهجرت په دوهم (٢) کال د روژې د مياشتې په اوه لسم(١٧) د جمعې په ورځ د مسلمانو اومکې دقريشو ترمنځ دبدر په ميدان پيښه شوه دا غزا د مسلمانانو په بشپړ بري او دقريشو په بشپړې ماتې سره پايته ورسيده، له کفارو نه د وژل شوي کسانو نه علاوه اويا(٧٠) تنه جنګي بنديان هم ونيول شول، اوله ځان سره يې مدينې ته راوستل ، مدينې ته تر رارسيدو ورسته پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) دبنديانو په اړه له خپلو اصحابو سره مشوره وکړه، ابوبکر صديق (رضی الله عنه) وويل:

ای دخدای(جل جلاله) رسوله دغه ټول زمونږ دکاکازامن، قوميان او ورونۀ دي زما نظر دا دی چې دعوض په مقابل کې به يې خوشې کړو، يو خوبه مونږ دکافرانو په مالونو ځانونه ماړه کړو اوله بلې خوا کيدای شي خدای تعالی همدوئ ته لارښونه وکړي دوی به زمونږ مټ وي، پيغمبر(صلی الله عليه وسلم) عمر(رضی الله عنه) ته مخ را واړاوه او ورته يې وويل دخطاب زويه ستا څه نظرده ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

عمر(رضی الله عنه) وایې چې ماورته وویل سوګند په الله تعالی دی چې زه د ابوبکر خبره نه تائیدوم فلانی ماته په لاس راکړی ((نوموړي دعمر (رضی الله عنه)خپل ؤ))چې سریې له تنې نه جداکړم علي ته عقل بن ابي طالب په لاس ورکړي چې سر يي والوزوي اوحمزه ته فلانی په لاس ورکړی چې اورمیږ پري مات کړي ،ترڅو دخدای(جل جلاله)د ښمنانو ته څرګنده شي چې زموږ په زړو نوکي دهغوي لپاره هیڅ ځای نه شته اوزموږ په لاس کې دقریشو مخوري اوغټي ستې دي نوعمر(رضی الله عنه) وائي: چې رسول (صلی الله علیه وسلم) دابوبکرخبر ومنله اوزماخبري ته ئی هیڅ توجه هم ونکړه.

یاده دي وي چې داکوم عادي بندیان هم نه ؤبلکه دجنګ دمجرمانومشران اوجنایتکاران ؤ باید جزا ئي لیدلي وه ټول جنګي قوانین آن تردي چې دننی نړی قوانین هم دا ډول بندیان محاکمه کوي چې جزائي اعدام یاابدي حبس دی؛ په هرصورت پدي خاطرچې دابوبکر صدیق دنظر په رڼاکي له مشرکانو سره خبره شوي وه نود هرجنګي بندي په بدل کې له دریو زرو (۳۰۰)درهمونه نیولي بیا ترلسو (۱۰۰۰۰) زرو درهموپوري تاوان واخیستل شو،اوهغه کسانو چې مال ئي نه درلود خوباسواده ؤ نو ورسره تړون وشو چې دمسلمانانو ماشومانوته به لیک لوست ورزده کوي او بیابه آزادیږي. دیوروایت له مخې چې دوه ماشومانوته دلیک په ورزده کولوهربندي آزادي ترلاسه کولای شوه،او ځینونورو چې نه باسواده ؤ اونه ئي هم مال درلود نو بي له کوم عوض نه آزاد شول چې په هغوی کې (المطلب بن حنطب، صیغي بن ابي رفاعه او ابوعزت الجمحي) شامل ؤ.([1]).

---

[1]) مبارکپوری، صفی الله. الرحیق المختوم (سپیڅلی نبوی سیرت)، ژباړونکی: جانباز سرفراز، دریم چاپ، پیښور محله جنګی پشاور،۲۰۰۸م.

په اسلام کې دجنګي بنديانو امتيازات اوحقوق

داسلام مبارک دين جنګي بنديانو ته يوشميرامتيازات اوحقوق ورکړي اوخپل پيروان دي ته را بولي چې له جنګي بندي سره احسان اونيکي وکړي پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) فرمايلي: استوصوا بالاسری خيراً.[۲]

ژباړه:زماسپارش دبنديانوپه اړه اوله هغوی سره دنيکي په باره کې ومنئ،همدارنګه په يوبل حديث شريف کې راځي : ثلاثة في ظل العرش.......رجلً اطعم المساکين والاسری.

ژباړه: دري تنه به په ورځ دقيامت دالهی عرش ترسيوري لاندي وي له هغوي نه يوتن هغه ده چې بيچاره ګانواواسيرانوته ئي ډوډۍ ورکړي وي .[۳]

الله (جل جلاله)هم په قرانکريم کې له اسيرانو سره نيکي ته اشاره کوي اود دهرسورة په اتم ايات کې فرمائي:

(وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا)[۴]

ژباړه: دخدای (جل جلاله)نيک بنده ګان خپل خواړه مسکينانو، يتيمانو اواسيرانو ته دالله (جل جلاله)د رضالپاره ورکوي.

نوله اسيرانو سره ښه سلوک کول اود امکان تربريده د هغوي د ژوند اړ تياوي پوره کول اسلامي امرده .

اوس کچيری خپلي موضوع ته را وګرځو چې په اسلام کې جنګي بنديانوته کوم امتيازات اوحقوق ورکړل شوي له هغي جملي نه به حقوق وروسته مطالعه کړو خو دامتيازاتو له جملي يوهم دتبادلي امتيازده چې داسلام مبارک دين جنګي بنديانو ته ورکړی چې په لا ندي ډول لوستل کيږی.[۵]

---

[۲]) ابراهيمی، محمد. اسلام وحقوق بين المللی عمومی، ص ۹۰ ، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوين کتب علوم انسانی دانشگاه (سمت)،۱۳۷۷ هـ ش.

[۳]) ابراهيمی، محمد. اسلام وحقوق بين المللی عمومی، ص ۹۰ ، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوين کتب علوم انسانی دانشگاه (سمت)،۱۳۷۷ هـ ش.

[۴]) قرآنکريم ـ دهرسورت، ۸نمبرآيت.

[۵]) مبارکپوری، صفی الله. الرحيق المختوم (سپيڅلی نبوی سيرت)، ژباړونکی: جانباز سرفراز، ص۷۹ دريم چاپ، پيښور محله جنګی پشاور،۲۰۰۸ م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امتيازات:

په قرانکريم کې الله (جل جلاله) د محمدسورت په څلورم ايات کې فر ما ئي :

(فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً ....([1])

ژباړه کله چې مشرکان ونيسی نويائي داحسان له مخي خوشي کړی اويائي دتاوان په مقابل کې.

له دي مبارک آيات نه داجوتيږي چې جنګي بندي بايد آزاد کړل شي اودا آزادي هغه په دوه طريقوترلاسه کولای شي:

1. بي له عوض يابي له تبادلي.
2. دبدل يا فديي ياتبادلي په مقابل کې.

دا دواړه حالات په حقيقت کې دجنګي بندي په ګټه دي اودهغه لپا ره سترامتيازات ګڼل کيږی چې لـه هغي جملي نه لمړنی امتياز يعني بي له تبادلي دجنګي بندي د آزادولو امتياز مخکي تشريح شوی بنـاً دلتـه ئـې له لوستلونه ډډه کوو خوپه دوهم امتيازيعني دجنګي بنديانو په تبادله باندي يوڅه رڼاچوو نو مونږ اول د تبادلي ډولونه لولو.

---

[1]) قرآنکريم، دمحمدسورة، ۴نمبرآيت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تبا دلې امتياز:

په اسلام کې دجنګي بنديانو تبادله په دوه ډوله ترسره کيږی:

الف: دمال يافدي په مقابل کې .

ب : دبندي په مقابل کې.

چې هريو په جدا ډول مطالعه کوو:

<u>الف ـ دمال په مقابل کـې</u> :داپـه دي معنـي ده چې داسير متبوع دولـت يـايي کـورنی يـوه انـدازه پيسـي دهغه نيونکو تـه ورکوي اوپه نتجه کې جنګي بندي آزاديږي لکـه: پيغمبـر (صلی الله عليه وسلم) چې دبـدر دغزا ځيني بنديان په دي ډول آزادکړي وُ نو دا ډول تبادله ځکه دجنګي بنـدي لپـاره امتيـاز ګڼل کيږی چې پـه زياتره وختونو کې داعمل دجنګي بندي له وژل کيدو نـه دمخنيـوي سـبب ګرځـي ځکـه زيـاتره سرتيرو بـه جنګي بنديان پدي خاطر نـه وژل چې هغوي فکر کـاوه کـه يـې وهـم وژنـي نوکومـه ګټـه ددوي لاسته نـه ورځي، خوکه هغه ژوندي ونيسي له ځانه سره يي وساتي اوبيايي دفديې په مقابل کې آزاد کړي نو له دي لاري به يو څه مالي ګټه لاسته راوړي بناً دمادي حرص له وجهي هغوي بنديان نه وژل ،اوژونـدي بـه يـې ساتل، نواوس که فکر وکړو چې دجنګي بنـدي آزادول فرضـاً يـوغيري جـايز عمـل وبولـو، اوکـه داطريقـه عملي شوي وه نو په جګړو کـې بـه هميشـه دبريـاليو ياقدرتمنـدو ډلولـه خـوا مـاتي خـوړلي جنګيـالي وژل کيدل ځکه به غيرله وژ لـو نـه بـه هغـوي تـه بلـه کومـه لاره اصلاً پاتـه نـه وه، بنـاً ويلاي شـو چې دا ډول تبادله دجنګي بندي لپاره يو امتيازدی چې داسلام مبارک دين هغوي ته ور کړی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب ـ دجنګي بندي تبادله دجنګي بندي په مقابل کې: دوهم ډول دتبادلي داسي دی چې يو طرف دجګړي دخپل جنګي بندي په مقابل کې چې له مقابل طرف سره بندي دی ،جنګي بنديان آزادوي او دا رويش داسلام په اوايلو کې لا رايج ؤ، اسلامي فقهاؤ داسي فتوأ ورکړي چې دمسلمان اسير د آزادو لو لپاره دتبادلي ترسره کول واجب دي. په دي ډول تبادله کي داسيرانو تعداد هم په نظرکي نه نيول کيږی بلکه هرڅومره بنديان چې له خپلو دښمنانو نه مسلمانانو نيولي بايد ټول آزادشي، اوپه مقابل کې يې له دښمنه خپل ټول بندي اسيران ترلاسه کړاي شي، دا ډول تبادله هم دجنګي بندي لپاره يو امتياز دی، ځکه دبنديانو له وژلو نه مخنيوی کيږی اودجګړي هرلوري کوشش کوي چې بنديان ونه وژني اوله ځان سره يې ژوندی وساتي ترڅو پري خپل ملګري چې له دښمن سره بنديان دي راخوشي کړي، اوپه نتيجه کې ددواړو طرفونو دبنديانو دوژلو اوځوروني نه مخنيوی کيږی، بايد ووايو چې دجنګي بنديانو تبادله واقعاً دمثبتو نتايجو لرونکي ده ، چې داسلامي بين المللي حقو قو په بيانولو کې مهم رول لوبوي، نو په دي آساس ديته ترجيح ورکوؤ،چې داسلام په تاريخ کې دجنګي بنديانو دتبادلي يوڅو نموني ذکرکړو. [1]

---

[1]) مبارکپوری، صفی الله. الرحيق المختوم (سپيڅلی نبوی سيرت)، ژباړونکی: جانباز سرفراز، ص۹۷-۹۹، دريم چاپ، پيښور محله جنګی پښاور،۲۰۰۸م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې دتبا دلې تاريخي سير

داسلام په تاريخ کې دجنګي بنديانو لومړني تبادله د(نخله) په سريه کې دنيول شويو بنديانو تبادلـه وه ، دمسلمانانو لـه جملي نه (عتبه بن غزوان ،سعد بن ابي وقـاص) دخپلـي اوښـي پـه پيداکولو پسـي وتلـي ؤ چې دمکي مشرکينو ونيول اودمسلمانانوله لوري په دي سريه کې عثمان اونو فل چې ورنه ؤ اويوبل تن حاکيم بن کسيان نيول شـوي ؤ،دمکـي مشرکنو لـه پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) نـه غوښتنه وکړه چې دهغوي بنديان دي ورتـه دمالي فديې په مقابل کې آزاد کړل شي ، خو پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) هغوی ته وويل چې زه لـه ستاسو نـه ماديات نـه غواړم بلکـه غواړم چې دخپلو بنـديانو دآزادولـو پـه مقابل کـې زمـا دوه يـاران آزادکړی، نو بياهغو ي هم داسي وکړل نوپه دي ترتيب دمسلمانانو اوکفارو ترمنځ دجنګي بنديانو لومړني تبادلـه تر سره شوه .[1]

دجنګي بنديان دوهم ځل تبادلـه دمسلمانانو اوکفـارو تـرمنځ دبدردبنـديانو تبادلـه وه دا بنـد يـان دپيغمبر (صلی الله عليه وسلم) لـه خو ا تو ل يادمالي فديې په مقابل کې آزاد شول اويابي د مال اوتاوان له ورکړي نـه آزاد شول ،يواځي يوتن اسير چې دبن عقيل له قبيلې څخه ؤ باقي پاته شو.

هغوي دبني ثقيف له قبلي سره تړون درلـود اوددي قبيلـي لـه خوا بيـا دوه تنـه مسلمانان بنديان شوي ؤ پيغمبر(صلی الله عليه وسلم) دغه اسير لـه ځانـه سره وساته اوبيايي له خپلو ملګروسره تبادله کړ، دجنګي بنديانو دريـم ځـل تبادلـه داسـلام پـه تـاريخ کـې، دهـوازون لـه جنګ نـه ورسـته کـوم چـې د مسلمانانو اومکـي دمشرکنو ترمنځ وشو ترسره شوه ، ابن ماجه په خپل کتاب کـې لـه سلمه بـن الاکـوع نـه روائـت کـړي دی چه: دهوازون په جنګ کې دعربو يوه ډيره ښکلي نجلي زمالاسته راغلـه کلـه چـې پيغمبـر (صلی الله عليـه وسلم) دمديني په بازار کې وليدم نو يي راته وفرمائل : الله (جل جلاله)هغه تا تـه هبـه کـړه ، نـو ماهغـه پيغمبـر(صلی الله عليه وسلم) ته بخشش کړه خو پيْغمبر (صلی الله عليه وسلم) هغه مکي ته وليږلـه اولـه هغـه مسلمانو اسيرانو سره چې په مکه کې دکفاروپه بندکي ؤ تبادله کړل شوه ، لـه دي نـه وروسـته د پيغمبر (صلی الله عليـه وسلم) دحيات په دوران اوبياله هغه وروسته دراشيده اواموي خلفاؤ په دور کې تاريخ دجنګي بنديانو په اړه څه ندي ليکلي .

---

[1]) مبارکپوری، صفی الله. الرحيق المختوم (سپيڅلی نبوی سيرت)، ژباړونکی: جانباز سرفراز، ص۲۸۹ ، دريم چاپ، پيښور محله جنګی پښاور،۲۰۰۸ م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم داسلام اوکفر ترمنځ نوري جګړې هم شوي دي ، اوزيات بنديان مسلمانانو نيولي دي ولي جنګي بنديان ندي تبادله شوي ،اوداسي فکر کيږی چې دابه د لاندي دوه دلايلو په آساس وي .

په ډيرو جګړو کي لکه څنګه چې دمسلمانانو قوت زيات شوي ؤ اوهميشه مسلمانان بريالي کيدل اوکفارو ورڅخه بنديان نه شواي نيولای .

داچې داسلام لمن شا او خوا سيمو ته خوره شوه ،نو څوک نه وؤ چې له مسلمانانو سره مقابلي ته راوړاندي شي ، يواځي دروم امپراطوري وه چې له مسلمانانو سره به هميشه په جګړه کي وه، اومسلمانان هيڅ وخت ديته حاضر شوي ندي چې هغوي په رسميت وپژني او يالا آقل له هغوي سره دجګړي دختم اومتارکي تړون لاسليک کړي ترڅو ورسته دجګړي دختم څخه نوبت دجنګي بنديانو تبادلي ته ورسيږي ، نو په دي آساس دپيغمبر (صلی الله عليه وسلم) نه ورسته دراشده خلفاؤ په دوران کې اوبيالـه هغوي نه ورسته داموي خلفا ؤ په دوران کي، دجنګي بنديانو تبادله له کفاروسره نده ترسره شوي ځکه اسلامي پوځ تل کامياب ؤ اوکوم مسلمان له کفاروسره نه ؤ بندي اوهم دښمن په داسي شرايطوکي قرارنه درلود چې دجنګي بندي دتبادلي غوښتونکی شي، خودعباسيانو په دوره کې دجنګي بنديانو تبادله له روميانو سره چې کله به ورسره د جنګ او کله دسولي په حالت کي ؤ ترسره شويده او مشهور تاريخ ليکونکي (مسعودي په خپل کتاب (التنبيه و الا شر اف) کي ددې تبادلو دقيق تاريخ او دبنديانو تعداد ليکلي چې مونږ ورنه په لاندې ډول يادونه کوو:

<u>لمړی تبادله</u> :دهارون الرشيد د خلافت په دوران کي د نوموړي او دروم دپاچا فقفوربن استراق ترمنځ دروم د درياب په غاړه په (کال ۱۸۹ هـ)تر سره شوه په دې تبادله کې ټول هغه بنديان چې روميانو له مسلمانانو څخه نيولي وو تبادله شول چې تعداد يي (۳۷۰۰) تنه ؤ.

<u>دوهمه تبادله</u> : دا تبادله هم دهارون الرشيد په دوره کې وه چې په (ثابته تبادله) باندې مشهوره ده ځکه چې پدې تبادله کي (ثابت بن نصر) ددې کار لپاره مامورشوي وؤ او پدې تبادله کې دهغه نارينه ،ښځو او ماشومانو تعداد چې آزاد شوي و(۲۵۰۰)تنه ؤ.

<u>دريمه تبادله</u> : داد ارفاقان تبادله ده چې د واثق باالله د خلافت په دوره کي ترسره شوه هغه مسلمانان چې پدې تبادله کي آزاد شول(٤٣٦٠) تنه ښځي او نارينه ؤ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورمه تبادله : دا تبادله په (کال ۲٤۱ هـ ش) د متوکل بالله د خلافت په دوره کې ترسره شوه چې دروم باچا پدې وخت کې (میخایل بن توفل) وؤ هغه مسلمانان ښځې او نارینه چې پدې تبادله کې آزاد شول تعداد یي (۲۲۰۰تنه) ته رسیده او رومیانو له مسلمانانو نه علاوه (یوسل او څو تنه) نصرانیان هم د اسلام دقلمرو نه بیولي وو چې دهغوي د آزادي په مقابل کې یی د مسلمانانو څخه خپل بندیان واخستل .

پنځمه تبادله : دا تبادله هم دمتوکل په دوره کې په کال (۲٤۲هـ) ترسر شوه او دمسلمانانو د اسیرانو تعداد چې آزاد شول (۲۳٦۰) تنه ښځې او نارینه وه .

شپږمه تبادله : دا تبادله د معتصم با الله په دوره کې په کال (۲۸۳هـ ش) ترسره شوه او هغه مسلمان اسیران چې آزاد شول تعداد یي (۲٤٥۹)تنه ښځې او نارینه وه .

د عباسیانو د سلسلې تر پاي ته رسیدو وروسته هم کله کله دکفارو او مسلمانانو ترمنځ جګړې کیدلي او بندیان هم سره تبادله کیدل .

تر دې ځایه کوم څه چې مونږ و لوستل دکفارو او مسلمانانو ترمنځ د تبادلې په اړه وؤ ، نو مونږ ویلاي شو چې د جنګي بندیانو تبادله د اسلام او مسلمانانو لخوا په نړۍ کې رایج شوي ده چې بیا وروسته وروسته کفري ټولنو هم د اسلام نه په الهام اخستلو په خپل منځ کې د جنګي بندیانو د تبادلې په اړه یو لړ ترونونه لاسلیک کړل او قوانین یي رامنځته کړل چې ددې ترونونو او موافقو په آساس د یو شمیرهیوادونو ترمنځ چې په هغه کې ځیني اسلامي هیوادونه هم شامل ؤ جنګي بندیان تبادله شوي چې تفصیل به یي وروسته راشي، او په اسلام کې د جنګي بندیانو دآزادولو لپاره خاصې طریقې ټاکل شوي، اوهم ورته ځانګړي حقوق په نظر کې نیول شوي چې په لاندي ډول لوستل کیږی.[1]

[1] ابراهیمی، محمد. اسلام وحقوق بین المللی عمومی، ص ۹۹-۱۰۳ ، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه وتدوین کتب علوم انسانی دانشگاه (سمت)،۱۳۷۷ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې دجنګي بنديانو د آزادولو طريقې اوحقوق

په اسلام کې دجنګي بنديانو يا اسيرانو دآزادولو لپاره مشخصي طريقې ټاکل شوي چې دهغوپه آساس جنګي بنديان آزادېږي ، همدارنګه د دا ډول افرادو لپاره يوشمير حقوق په نظر کې نيول شوي چې بايد ورکول شي چې مونږ يې په لاندي ډول لولو.

دبنديانو دآزادولوطريقې:

په اسلام کې عموماً د جنګي بنديانو او دښمنو ډلو د افرادو د آزادي نوعيت په څو مختلفو طريقو منځته راتلای شي چې په لاندې ډول دي:

<u>لومړی - د قرارداد او تعهداتو له مخې</u> : کوم څه چې د اسلامي دولت او غير اسلامي دولت تر منځ په قرارداد يا موافقه کې راغلي وي دهغه دموادو په آساس استناد کيږی که داسې پيښه شي چې مخالف طرف د قرارداد مواد نقض کړي د اسلامي دولت په نزد مربوطه قراردادونه او تعهدات ملغا تلقي کيږی . اوکه په قرارداد او تعهداتو باندې ولاړ پاتې شول نو دهغوي افراد او بنديان بيرته ورکول کيږی ددې موضوع په اړه د ((هجرت دشپږم(۶) کال د حديبې)) تعهدنامه ډيره مشهوره ده چې رسول اکرم (صلی الله عليه وسلم) دمکې له کفارو سره لاسليک کړي وه او ددې تړون مطابق دمکې دقريشو هغه نارينه اشخاص چې مسلمان شوي ؤ رسول اکرم(صلی الله عليه وسلم) بيرته هغوي ته اعاده کړل څرنګه چې په دې تړون کې يوازې نارينه شامل و نو ځکه ښځې اعاده نه شوې .

<u>دوهم - په يو اړخيز ډول</u> : ددښمن د اسيرانو او يرغملو آزادول په يو اړخيز ډول لکه څرنګه چې رسول اکرم (صلی الله عليه وسلم) د بدر په غزاکې ددښمن ځيني اسيران بې له کوم تاوان ورکولوپه يو اړخيز ډول آزادکړل اوهمدارنګه د حنين په غزاکې ددښمن شپږ زره (۶۰۰۰)تنه نيول شوي بند يان د رسول اکرم (صلی الله عليه وسلم) له خوا په داسې حال کې چې يوه يوه جوړه جامې يې هم ورته دا لی کړې پدې ډول آزادشول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېیم ـ د زور له لارې : که د اسلام هر اړخیز تلاشونه دخپلو یرغملو د خلاصون لپاره چې د دښمن په لاس کې لوېدلي ګټور ثابت نشي او د هغوي د وژلو خطر موجود وي په هغه صورت کې چې مسلمان یرغمل وژل شوي وي یا وژل کیږی نو دزور او قوت استعمال لازمي امر دی لکه: کله چې رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) عثمان (رضی الله عنه) د حدیبي دقرارداد له لاسلیک نه مخکې دمکې کفاروته دخپل استازي په حیث ولیږه خو قریشو هغه نظر بند کړ په عامو خلکو کې دا آوازه خپره شوه چې عثمان(رضی الله عنه) ئي وژلی کله چې دا خبره رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) ته راورسیدله نو ئي وفرمایل د عثمان د وینې بدل اخستل فرض دي خو وروسته دهغه دمرګ آوازه غلطه ثابته شوه .

څلورم ـ د پیسو په ذریعه : دمسلمان بندي آزادول د پیسو په مقابل کې د بندي د آزادیدو د طریقو څخه یوه طریقه ده ، (جرجي زیدان د لبنان مسیحي عرب) په خپل کتاب ((د اسلام د تمدن تاریخ))کې لیکي چې مسلمانانو به خپل اسیران د پیسو په بدل کې آزادول او له(۱۸۹ هـ ق نه تر ۳۳۵هـ ق)کال پورې تقریباً دیرش (۳۰)ځلې دمسلمانانو له خوا د دښمن څخه خپل بندیان د پیسو په مقابل کې آزاد کړاي شول ددې آزاد شویو بندیانو تعداد تقریباً پنځوس زره(۵۰۰۰۰) تنو ته رسیدو او دمسلمانانو د غمخوار حضرت محمد مصطفی (صلی الله علیه وسلم) هغه غوښتنه عملي شوې وه کوم چې فرمایي :

((زندانیان آزادکړي او دمحتاجانو غوښتنې پوره کړي)) تردې ځایه پورې مونږهغه امتیازاتو ته اشاره وکړه کوم چې جنګي بندیان ته د اسلام مبارک دین ورکړي همدارنګه د اسلام په دین کې جنګي بندیانو ته یو لړ حقوق هم ورکړل شوي چې په لاندې ډول تر مطالعې لاندې نیول کیږی.[1]

[1]) قندهاری، محمد نادر ایوبی. حقوق، ص ۲۸۱-۲۸۴ ، چاپ اول، لاهور: اکرم پردیس لاهور،۱۴۲۷ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې دجنګي بنديانوحقوق:

داسلام په حقوقي نظام کې جنګي بنديان اصولاً دلاندي حقوقودموجوديت څخه برخمن دي :

1. جنګي بنديانوته شکنجه او آزار ورکول منع دي.

ديوروايت لـه مخې دبن قريظـه پـه جنګ کې بنـديان لمرتـه ناست ؤپيغمبر(صلى الله عليه وسلم) خپلـو يارانوتـه وفرمايل: بنـديان سيوري تـه ورسوی ترڅوخوب او آرام وکړي دلمراوتوري تودوخـه يوځـای پري مـه راولی.

2. **جنګي بنـديان کـولای شي دآزادي دلاسـته راوړلـو لپـاره دځينـي شـيانوپه مقابـل کـې چې پيسـي اوکارهم ورپکښي شامل ده اقدام وکړي.**

کچيری جنګي بندي پيسي يابل څه دخپلي آزادي دمعاوضي لپاره ونلري نوداسلامي دولت لـه لـوري دڅو مختلفوحالا تو په ترڅ کې دهغوي دبلاعوضه آزادي تصميم نول کيږی.

په اسلام کې اصلاً دجنګي بنديانود بي قيدوشرطه آزادي توصيه شوي اوحضرت رسول اکرم (صلى الله عليه وسلم) پخپله هم داسي اقدامات کړيدي لکه دبدر اوحنين دغذاګانو بنديان چې ئې بي له کوم بدل نـه آزاد کړل چې تفصيل ئې مخکي تيرشويده.

ترهغه وخته چې جنګي بنديان دمسلمانانو پـه اسارت کـې وي بايدورتـه کـافي خوراک څشـاک تهيـه کـړي اودهغوي دآرامتيا لپاره زمينـه برابـره کړي،پيغمبر(صلى الله عليه وسلم) بـه هـم پـدي ټکـي ډيرټينـګارکاؤ،مولانـا شبلي نعماني ليکي:

همداعلت ؤ چې اصحابوکراموبه په ساده ډوډی ګزاره کوله مګراسيرانوته به ئـي تـردي ښـه خـواړه تهيـه کول،اودښځينه بنـديانو پـه رابطـه ئـي لازيـات تاکيدکړيـدی ترڅولـه هغـوي سره ښـه چلنـد وکـړای شـي پيغمبر(صلى الله عليه وسلم) د(حاتم طايي) لورته چې په بنديانوکي راوستل شوي وه د مسجد پـه يوګوښـه کـې پـه ډيرعزت سره ځای ورکړ او ورته ئي وويل کچيری ستاسي له ښا ر نـه څوک راغلل تابـه ورسره وليږم هماغه وو چې څو ورځي وروسته ئي دهغي دسفر ساز او سا مان برابرکړاويمن ته ئـي وليږلـه، پـه يوبـل حديث شريف کـې رسـول (صلى الله عليه وسلم) فرمـائي: چـاچې دمـور او دهغي داولاد تـرمنځ پـه بنـدکي بيلتـون راوستي الله (جل جلاله)به دقيامت په ورځ د هغوی او د دوستانو په مينځ کې بيلتون راولي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په جنګي بندیانو کې د ژبې او علم څښتنان موجود وي د هغوي دموٌقتي استخدام او مسلمانانوته د درس په ور زده کولو سره هم آزادۍ ترلاسه کولای شي .

داسلام په حقوقي نظام کې د جنګي بندیانو او جنګي مجرمینو ترمنځ فرق شته نوځکه تر تسلیمي وروسته هر جنګي بندي جنګي مجرم نه ګڼل کیږي؛ د جنګي مجرم سره اړونده قاضي حساب کوي او د جرم په تناسب ورته مجازات ورکول کیږي او د نننۍ نړۍ د قوانینو غوښتنه هم داشان ده .

که داسې وي چې دجنګي بندیانو تعداد زیات وي اوجهاد هم په نورو محاذونوکې نه وي ختم شوی اواسلامي دولت یادمحاذ اعلی قومنداني هم د دښمن د ټولو اسیرانو بل خصوص د ځوانانو د خوشي کولو نه دا خطر احساس کړي چې بیا به د دښمن د صفوفو سره یوځاي شي نو پدې وخت کې اسیران تر خلع سلاح وروسته په توقیف خانه کې ساتل کیږي .

تردي ځای مونږجنګي بندیان یااسیران داسلام داصولواوقوانینوله مخې وپیژندل،له هغوي سره دچلندطریقي مو ولوستلې اوهم پدي وپوهیدو چې دي ډول بندیانوته په اسلام کې کوم حقوق په نظرکې نیول شوي، خوداچې دننۍ نړیوالو یاد بین المللي حقوقوپه آساس جنګي بندیان څوک دي اوکوم حقوق ورته ټاکل شوي دابه په لاندي ډول ولولو: [1]

[1]) قندهاری، محمد نادر ایوبی. حقوق، ص ۲۷۷ ـ ۲۸۰ ، چاپ اول، لاهور: اکرم پردیس لاهور،۱۴۲۷ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنګي بنديان دنړيوالوحقوقوله نظره

دجنګي بنديانومسئله د نړيوالو حقوقو دډيرو پخوانيو موضوعاتوله جملي نه يوه موهمه موضوع ده له هغه وخت نه چې دانسانانو ترمنځ جنګونه رامنځ ته شوي دی، نو دهغه مسلحو قواوؤ افراد چې په جګړه کې ښکيل وي اود مقابل طرف لخوا ونيول شي دجنګي بندي په عنوان مطرح کيدل؛ له هغوي سره دچلندطريقې دبشري تمدن اوتفکرپه بدلون سره دتاريخ په مختلفو پړاونوکي بيلابيل مراحل طی کړي مثلاً: په پخوا وختونوکي دا ډول بنديان اکثراً دنيونکولخوا وژل کيدل، يابه په شاقه کارونو ګماريدل اويا به هم دغلامانو په شان په بازارونوکي خرڅيدل اودجنګي بنديانو اطلاق نه يواځي په هغه کسانوکيدل کوم چې به په جګړه کې ښکيل ؤ بلکه دمغلوب طرف ماشومان، ښځې، اوسپين ږيري باندي هم چې دبريااليو ځواکونو دافرادوپه لاس ورتله دجنګي بندي اطلاق پرې کيده اوبد چلند به هم ورسره کيده، خو دوخت په تيريدو دتمدُن په پرمختګ او د انساني ټولنو دتفکر په پراخي سره دبشر حقوقو ته توجه وشوه اوديو لړ انقلابونومنځته راتګ ددي باعث شو چې په نړي کې جاهلانه رسوم اوقوانين لغوه شي اودجنګي بنديانو مسئلي ته توجه وشي نو په همدي آساس له اتلسمي ميلادي پيړي نه ورسته دجنګي بنديانو دوضعي دبهبود اوجګړي دقوانينو دتنظيم اوترتيب لپاره يو لړ کوششونه شروع شول اوددولتونو په خپل منځ کې دروابطو د تنظم لپاره يولړعام قواعد رامنځته کړل چې دهغوی په آساس دجنګي بنديانو اوعامو وګړو ترمنځ تفکيک وشو، نو داچې دبين المللي حقوقو له نظره جنګي بنديان څوک دي اوکوم ډول تعريف شوي دي په لاندي ډول يي تربحث لاندنيسو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجنګي بنديانو پيژندنه : مونږ وويل چې دجنګي بنديانو وضع اوحالت داتلسمي ميلادي پيړي ترپايتـه رسيدو پـوري ډيرخـراب ؤ بلاخـره ددې پيړی پـه اواخروکې دجنګـي بنـديانود پيژنـدنې اووضـعې دبهبو دلپـاره يولړكوښښونـه پيل شول اوددې كارلپـاره دجينـوا يواوسيدونكي چې هانري دونـان نوميده ملاتړلې وه؛ نوموړی چې دساليپورينو(دفرانسي اواتريش ترمينځ دجګړې) ليدونكی ؤ اوهم يې دجګړې داسـيرانو دوژلـوغمګيني صـحنې پـه خپلوسـترګوليدلې وې دخپـل مشـهور كتـاب (unsoureinc (Desaliferino) پـه نشرولوسره ددې غوښتونكی شوچې يوه بين المللـي موسسـه دې دجنګـي بنـديانو دپيژندلواود هغوی دوضعې دښه والی لپاره جوړه شي (دونـان) دا دمورد نظرتولنـه پـه ۱۸۶۳ م كـال پـه جينـوا كـې تشـكيل كـړه چې تقريبـاً ټولواروپـايي دولتونـو ورپكـې ګډون وكـړ بيـاددې پـه تعقيـب دجنګـي بنديانودوضعې دښوالی اودهغوی دتعريفولولپاره دنړی ددولتونـو تـرمينځ مختلف كنفرانسونه دايرشول اوكنوانسيونونـه رامينځ تـه شول چې وروستنی يې د۱۹٤۹ م كال دجنګي بنديانوسره دچلندپـه اړه دجينـوا نړيـوال كنوانسـيون دی خـودا چې پـه دې ټرونونواوكنوانسـونونو كـې جنګـي بنـدي چاتـه وويـل: كيـږی اوڅوک كيدای شي چې جنګي بندي وګڼل شي دابه په لاندې ډول ترمطالعې لاندې ونيسو.

د نړيـوالـو ټرونونولـه مخـې : د۱۹۰۷ م كـال دلاهـي دصلحې تـړون جنګـي بنـدي داډول راپيژنـي : ((جنګي افراد عبارت دي له ټولوهغوكسانونـه كوم چې په دولتي منظمو ځواكونوكې شامل وي همدارنګـه هغـه داوطلبان كوم چې منظم سازمان ولـري اودهغوی تشـكيلات، فعاليتونـه اوسازمانيدل دعاملې قوې دقوماندان لخوا رهبري شي مشخص علايـم ولـري اوپـه علنـي ډول يې دوسلې ګرځولوتـه اقدام كړی وي نومعلومـه ده پـه هغـه صورت كې چې دا ډول افراد دمقابل طرف دځواكونوپـه وسيله ونيـول شـي نـوجنګـي بندي ګڼل كيږی))

نوپـه دې آسـاس ويـلای شـوچې جنګـي بنـدي صـرف ددښـمنې قـوې سـرتيري، رتبـه لرونكـي افسـران ،كاركونكـي اوهغه څوک چې له هغوی سره كمک كوي داواطلبان كوم چې منظم تشـكيلات ولـري او هغـه افرادكوم چې وروسته له نيولونـه تخريب كاراوجاسوس قلمدادشي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجګړې پـه ډګرکـې دامريکـا دفوځـونـو لارښـود پـه خپلـه ٤٩ مـاده کـې جنګـي بنـدي داسـې تعريـفوي : ((جنګـي بنـدي يومسـلح دښـمن ده اويـاپـه داسـې وسـلې مجهـزدی کـوم چـې ددښـمني ښـکارندويه وي اودفعالواهدافو دترسره کولولپاره يې اقدام کړی وي اوونيول شي هغه که دجګړې لپاره دتياری په مرحله کې وي اويادجګړې په ميدان کې تيپي شوي اوپه شفاخانه کې تسليم شي اوياپه عمومي تسليمي کې تسليم شـوي وي)) همدارنګـه دامريکـا دفوځـونـوود لارښـود ٥٠ مـاده ځينـې نـورافراد هـم دجنګـي بنديانوپـه کتـه ګـوري کـې راولـي (ټـول هغـه افرادچـې دجګـړې لـه يـوه طـرف سـره همکـاري وکـړي لکـه ځواکونوتـه دسازاوسامان برابرول هغه که دهرهدف لپاره وي او ونيول شي جنګي بندي ګڼل کې . [1]

دجنيواکنوانسيون له مخې: د١٩٩٤م کال داګست ددولسمي نيټي دجنيوا نړيوال کنوانسيون په خپله څلورمه ماده کې جنګي بنديان دا ډول تعريفوي:

الف- پـه جګـړه کـې دښکيلوډلودوسلوالو ځواکونـو غـړي همدارنګـه ددعوا طلبـواو چرکـي ډلـو غـړي کـوم چې ديادو وسلوالو ځواکونو يوه برخه وي .

ب – د نوروچرکي اوداواطلبوډلوغړي کوم چې د مقاومت په نهضتونو کې سره راټول وي اودجګړې پـه ښکيلو طرفونو پوري اړه ولري اوله خپلي خاوري په خارج يا داخل کې عمليات وکـړي کـه څـه هم خپلـه خاوره يې اشغال شوي وي کوم چې دوي ورپکي جنګيږي خو دا لاندي شرايط بايدولري:

1. **ديوه نفر رئيس ياقوماندان تر رهبري لاندي فعاليت وکړي اوهغه بايد ددوي داعمـالو مسؤليت پـه غاړه واخلي .**
2. **ځانګړي اوثابتي نښاني ولري چې له لري فاصلي نه دپيژندلو وړوي .**
3. **خپله وسله په ښکاره ډول وکرځوي .**
4. **خپل نظامي عمليات دجګړې له قوانينو اورسمو سره مطابق ترسره کړي .**

ج- دهغـو منظمـو مسـلحو قـواووغړي چـې ځـان پـه داسـي دولـت يـامرجع پـوري تړلـی بـولي کـوم چـې داشغالګرهيواد له خوا په رسميت پيژندل شوي وي .

[1]) ارفعی، عاليه، ومحمود مسائلی، جنگ وصلح ازديدگاه حقوق و روابط بين الملل، ص ٢١٥ -٢١٨ ، چاپ دوم، تهران: وزارت امورخارجه مؤسسه چاپ و انتشارات، ١٣٧٣ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د- هغه افراد چې دمسلحو قواو مرسته کوي بغير لـه دي چې لـه هغوي سره عملاً پـه جګړه کې برخـه واخلي لکـه دنظامي الوتکو غيـري نظامي کـارکونکی، دجګړي د ډګر خبريـالان دتدارکاتوغيري نظامي مامورين اودهغو خدماتي اوکارګري ډلو غړي کوم چې دمسلحو ځواکونـو د اسوده ګي اوهوسـايني لپـاره کارکوي په دي شرط چې مسلحو ځواکو ورته ددي کار اجازه اوځانګړي کارتونـه ورکړي وي .

و- دبحري قوي اوتجـارتي کشتيو کـارکوونکي لـه هغي جملـي نـه دکشتۍ قومانـدان چلوونکي اودهغوي مرستيالان .

هـ-داشغالي سيمو اوسيدونکي چې خپلي خاوري ته له ورغلي دښمن سره دمقابلي لپاره راوتلـي وي ،بې لـه دي چې دمنظمـو ځواکونـو پـه څير سازمان اوتشکيلات ولـري ،خو پـه دي شرط چې خپلـه وسلـه پـه ښکاره ډول وګرځوي ،اودجګړي رسوم رعايت کړي ،داپورته کسان چې مونږ ورڅخه يادونـه وکړه ،هغه وخت چې دمقابل طرف دځواکونو په وسيله ونيول شي نو دجنيوا دکنوانسيون دڅلورمي مـادي دحکم پـه آساس جنګي بندي ګڼل کيږی.[١]

دپورته ذکرشوي معلوماتو په نظرکي نيولو سره ويلاي شو ددي لپاره چې يوسرتيری دخپل دښمن له خوا ترنيول کيدو وروسته دقانوني جنګي بندي موقف ترلاسه کړي نو بايد لاندی څلورشرايط ولري .

1. **دی بايد دهغه چاله طرفه رهبري شي کوم چې دخپلوافرادودساتني مسؤليت پـه غاړه ولـري؛ ددي شرط مطلب داده چې ځواکونـه درهبري اودسپلين يو منظم تشکيل ولـري اوددي وړتيـا پيداکړي، چې په جنګ کي دجګړي قوانين رعايت کړي .**
2. **دی بايد يو مشخص نښان يايونيفورم ولري ، چې له لير فاصيلي نـه وپيژندل شي ترڅو وښيې چې هغه يوسرتيري دی اودا کار دهغو کسانو دحفاظت لپاره دی کوم چې غير نظاميا ن ياعوام دي.**
3. **دي بايد خپله وسله په ښکاره ډول وګرځوي، ترڅو داوښي چې دي يو جنګيالي دی .**
4. **دي بايد دجګړي قوانين مرعات کړي .**

---

[١]) قرار دادهای بين المللی ژنو ، ص ۱۰۳ ـ ۱۰۵ ، مورخ ۱۲ ، سال ۱۹۴۹ م، چاپ اول، کابل: کمية بين المللی صليب سورخ، ۱۳۸۴ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داوه دبين المللي قوانينو اومقرراتو له مخې دجنګي بنديانو پيژندنه خو داچې دجنګي بنديانو حالت پخوا يعني مخکې دجينوا دکنوانسيو له تصويب نه څه ډول ؤ دابه په لاند ډول مطالعه کړو[1] .

د دوهمي نړيوالي جګړي ترپای ته رسيدوپوري دجنګي بنديانو حالت اوجنګي جنايت کاران

متاسفانه دانسان لخوا د تاريخ په اوږدو کې په خپلو همنوعانو باندې داسې جنايات ترسره شوي چې د هغوي له بيان نه قلم ناتوانه دی او پدې لړکي شايد مظلوم ترين هغه بنديان وی کوم چې د خپلو دښمنانو له خوا نيول کيدل او دجنګي بندي نيول نه يوازې د بندي د اړوند ځواک د ضُعف لپاره يوه مهمه ضربه ګڼل کيده بلکه د دښمن د ځواکونو او قوت په رابطه د اطلاعاتو د لاسته راوړلو او خپلو تبليغاتو د پر مخ بيولو لپاره يو مهمه وسيله هم ګڼل کيده. بناً جنګي بندي تر نيولو وروسته د مقابل طرف لخوا تر سختو روحي، جسمي اواخلاقي فشارونو لاندې نيول کيدل خو داچې د جنګي بنديانو وضع او حالت مونږ دتاريخ په اوږدو کې په ښه ډول مطالعه کړي وي نولاندې مطالب تر بحث لاندې نيسو.([2])

---

[1]) ګوتمن، روی. اناکاتالدی او جیلس. جنګی جرمونه ، ص۳۷۰-۳۷۳ ، ژباړونکی : نظام الدین کتوازی او جلات خان حکمتی، دوهم چاپ، کابل: کلید ګروپ، ۲۰۰۸ م.

[2]) ابراهیمی، محمد. اسلام وحقوق بین المللی عمومی، ص ۴۷ - ۴۹ ، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشګاه (سمت)،۱۳۷۷ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جنګي بنديانو وضعه او حالت

دجنګي بنديانو حالت د دوهمې نړيوالي جګړې تر پای تـه رسيدو پورې پـه غير اسلامي ټولنـو کې ډير خراب وؤ او د دا ډول بنديانو مسئله به تر ډيره حده د وژلو، غلامولو او خرڅولو د لارې حل کيده دوخت ټولنې او سازمانونو هغوي ته په ډيرو کمو حقوقو هم قايل نه وؤ او د اوضاع او شرايطو د غوښتنې سره سم هرنوعه تصميم چې بـه دبندي د نيوونکي خوښ ؤ دهغه پـه رابطـه يـي سرته رساوه اوپـه زيـاترو مواردوکي چې به جنګي بندي ژوندي پاته کيده يا په بل عبارت دهغه لپاره به تدريجي مرګ تصويب کيده نو دا د بندي لپاره ډير لوي امتياز او نيکي وه،او دا ډول کړنې نه يواځې له هغو بنديانو سره کيدې کوم چې دنيوونکي طرف سره به يي قومي او نژادي اختلاف درلود بلکه د خپلو هم نژادو او وطنوالو سره هم دا ډول کړني کولې اوجنګي بنديان ديولړخاصواهدافوپه خاطرنيول کيدل چې تفصيل ئـي پـه لانـدې ډول بيانيږي.(^١)

دجنګي بندي له نيولونه دبرياليوځواکونو اهداف:

دتاريخ په اوږدوکي دانسانانو دمغلوبولو اوبندي کولو نه انتقام اود شکنجي اوډليېزي وژنـي دانګيزي نـه علاوه يولړنوري انګيزې هم موجودي وې کولای شوهغه په لاندي ډول بيان کړو:

1) ددښمن دسرکوبي اوپـه هغـه درعب اچول اومسلط کيدل همدارنګـه لـه داډول بنديانونـه ددښمن دنظامي اسرارو نه دخبريدلولپاره هم کار اخيستل کيدل.

2) دجنګـي بنـدي لـرل ياسـاتل ديرغمل پـه ډول ((دهغـه سـاتل ددي لپـاره چـي دښمن لـورى دهغـه پـه وژلوتهديدکړي)).

3) دجنګي بنديانو نيول ددي لپاره چې له خپلوهغوسرتيرو سره ئي تبادلـه کړي کوم چې ددښمن پـه ولکه کې دي دا کارمعمولاً دجګړي په پاي اودسولي له تحقق نه وروسته کيده.

4) دبندي له پوهي، تخصص،کار اوفکري قوي نه دګټي اخيستلولپاره.

---

(١) انوری، حمید ضامک محمد. مفاهیم تعلیق مخاصمات وحالت نه جنگ نه صلح در حقوق بین الملل، ص۱۲۱-۱۲۵ ، چاپ اول، تهران: مطبعه انتشارات، ۱۳۷۰ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5) دکوراوزراعت په کارونو کی کاراخیستل همدارنګه دهغوي له فردي اود ستجمعي بیګار نه کاراخیستل لکه په پخواني مصرکي چې متداول ؤ چې په بندیانونه به ئي دحیواناتوپه څېرکارکاؤ.

6) دناوړه کار((دجنسي غریزي داشباع)) لپاره اودا کاراکثراً له ځوانو بندیانو نه زیات اخیستل کیده.

7) په داخلي اونړیوالو بازارونوکي دخرڅلاوه چې له دي لاري به فاتح لوري زیاته ګټه ترلاسه کوله.

8) ددي لپاره چې ددښمن سرتیري دژوندي پاتي کیدلولپاره ځان بند ته ورکړي اوله زیات مقاومت نه لاس واخلي.

9) دسلطان دعظمت اوقدرت دښکاره کولولپاره یعني هرسلطان چې به زیات بندیان درلودل هغه ته به دعظمت په سترګه کتل کیدل.

10) دبندي شخص دآزادولو په مقابل کې دهغه یائي له قبیلي نه دپیسو(فدئي) اخیستلو لپاره .

11) له جنګي بندیانونه دنظامي فعالیتونولپاره کاراخیستل کیده.

نوپدي آساس ویلاي شو چې دجنګي بندیانوله نیولونه مهم اهداف اقتصادي اوغیري اقتصادي ګټي وي چې دبریالیوځواکونو دسرتیروپه برخه کیدلي داهغه څه وو چې سرتیروته ئي له ټولو غنایمو زیات ارزښت درلود همداعامل ؤچې سرتیروبه دبندي په نیولوکي زیات کوشش کاوو اودا انګیزه ترزیاته حده دانسانانودوژلو اوقتل عام په سطحه کې دکمي راوستلولپاره مؤثره وه. (1)

دهغو جنایاتو تفصیل کوم چې دتاریخ په اوږدوکي خصوصاً ددوونړیوالوجګړوپه جریان کي دجنګي بندیانوپه ضدترسره شوي په لاندي ډول ده .

---

1) ابراهیمی، محمد. اسلام وحقوق بین المللی عمومی، ص ۵۴-۵۷، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشګاه (سمت)،۱۳۷۷ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجنګي بنديانو ډليزه وژنه:

ښخوا وختونو کی جنګی بنديان د نیوونکو لخوا اکثراً پـه ډلييزه ډول وژل کيدل چې ددې ډول جنايـاتو نمونې په تاريخ کی په زيات شمير ثبت دی .همدارنګه په قران کريم کې الله (جل جلالـه) ديهودانو د ظلمونو نه يادونه کوی او په هغوی لعنت وايی کوم چې د يمن د پادشاه (زونـواس) پـه مشری پـه غـالب احتمـال د وخت په مؤمنانوچې د (نجران مسيحان) وو دوی پری بريالی شوی وؤ اوبيايی ټول نيول شوي کسان په ډليز ډول په اورکی وسوزول او دا ډول مجازات هغه وخت نه يواځې هغو کسانو ته ورکول کيدل کوم چې به په جګړه کی عملاً دخيل وو. بلکه د هغوی ښځې ، ماشومان حتی حيوانات هم وژل کيدل يهودانو دا ډول اعمال ظاهراً د تورات د حکم پر آساس تر سره کول لکه چې په تورات کی راغلي زمونږ خدای (يهوه) (عوج ملک پاشان) او د هغه ټول قوم مونږ ته تسليم کړ او هغوی ته مو داسی شکست ورکړ چې هيڅ هم ورنـه پـاتی نشول لـه هغوی نـه مـو ټول ښـارونه ونيـول اوهر ښـار مـو لـه ښځو ، نـارينوو او ماشومانو سره هلاک کړلو .

عيسويانو هم په دا ډول کړنو کی له يهودانو نه کم نه وو. هغوی تر هغه وخته چې پـه اروپـا کـی د کليسا قدرت وو ډيری بنديان د پاپ په حکم په ډلييزه توګه پـه اورکـي وسـوزول همدارنـګـه هغـه صليبی جګړې چې پنځه پيړي يی د عيسويانو او مسلمانانو تر منځ ادامه لرلـه عيسويانو د جنګي بنديانو سره تـل نـاوړه چلند کاوه او په ډليزه توګه ئـي وژل دمثـال پـه ډول (البر مالـه) خپـل عمومـی تـاريخ کـی د سپاصليب د جناياتو پـه اړه ليکي د صليبي لښکرو قومندان (ګود فرواه دوبولون) پـه خپل يو راپور کی پاپ تـه داسـی وليکل :

که غواړی چې وپوهيږي لـه هغه مسلمانانو سره چې پـه بيت المقدس کـی زمـونږ لاس تـه راغلـی وو څـه وشول نودومره وپوهيږه چې زمونږ کسانو پر هغو باندي چې د سليمان په مسجد کې يې پنـاه اخيسـتي وه داسی حملي وکړي چې ويني ئي زما د آس تر ځنګنونو رسيږي له هغوی نـه هيڅ کس روغ نـه دی پـاتي حتی د هغوی ښځي او ماشومان هم مونږ معاف نه کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د(فریدوجدي) په نامه یولیکوال لیکي: د هسپانې په فتح کې هغه مسلمانان چې عیسویانو نیولي وو درې انتخابه ورته په مخکې کیښودل شول (۱مسیحیت قبلول ، ۲په توره وژل کیدل او ۳په اور کې سوزیدل.([1])

دا په قرون اولی او په قرون اوسطی کې د الهي ادیانو د پیروانو چلندونه وو چې له جنګي بندیانو سره یې درلودل . بیا وروسته په معاصرو پیریو کې هم په غیر اسلامی ټولنو کې د جنګي بندیانو ډلییزه وژنه روانه وه چې ښه مثالونه یې په لمړۍ او دوهمې نړیوالي جګړې کې داروپایی هیوادنودرهبرانو اعمال وو مثلاً : د آلمان نازیانو یواځې یهودان شپږ میلیونه تر تیغ تیر کړل همدارنګه د پولنډ او فرانسې اتباع چې نازیانو د جګړو په ترڅ کې نیولي وو په ډلییزه توګه ووژل، اوددې جګړې دنورو مقابلو طرفونو لخواهم د بندیانو په وژلو صرفه نه ده شوې له هغې جملې نه فاشیستی ایټالیا، جاپان او شوروي د جنګي بندیانو د ډلییزی وژني ریکارډ لري خو له دې نه علاوه په دوو نړیوالو جګړو کې جنګي بندیان د زیاتو شکنجو سره هم مخ وو. چې د هغې د جملې نه مونږ د ځو ډولو شکنجو یادونه په لاندې ډول کوو:

دجنګي بندیانو شکنجهٍ:

دلمړۍ او دوهمې نړیوالي جګړې په جریان کې اوله دې نه مخکې جنګي بندیان په بیلا بیل ډول د نیوونکو لخوا تر شکنجې لاندې نیول کیدل مثلاً اکثره وخت به په جنګي بندیانو باندې طبي تجربې ترسره کیدې لکه د جاپان په اُردو کې د طب محصلینوته په جنګي بندیانو باندې مناسب تخنیکونه ورښودل کیدل. او جنګي بندیان به په عرابه لرونکو تذکیرو پوري تړل کیدل او بي له بیهوشی نه به عملیات کیدل او بیا به د جراحۍ په تخنیکونو کې د مثالونو د ښودلو لپاره کارول کیدل؛ اکثره بندیان به وروسته له عملیاتو نه مړه کیدل او که په خپله مړه نه شول نو په ډزو به ویشتل کیدل ، ددې تر څنګ نوري ډول ډول شکنجې موجودي وي لکه برقی جټکې ورکول ، اجباري کارونه بي له اوبو اوخوړو نه د ډیرو شپو لپاره په لوږه ساتل اوداسي نور ډول ډول شکنجې جنګي بندیانو ته ورکول کیدې .

---

[1]) ابراهیمی، محمد. اسلام وحقوق بین المللی عمومی، ص ۴۸-۵۴، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه (سمت)،۱۳۷۷ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تردي ځایه مونږ د جنګی بندیانو وضعه او حالت د دوهمی نړیوالی جګړی د پای ته رسیدو پوری ولوستل اوله هغو جنایاتونه خبر شو کوم چې د ټول بشریت بلخصوص د جنګی بند یانوپه ضد تر سره شوي وو،داچی د دي جنایاتو عاملین څوک وو،او بلاخره د هغوی سرنو شت څه ډول شو، دابه مونږ په لاندي ډول ولولو . ([1])

---

[1]) ګوتمن، روی. اناکاتالدی او جیلس. جنګی جرمونه ، ص ۱۳۷-۱۳۸ ، ۲۱۰ ، ۳۲۲-۳۲۳ ، ژباړونکی : نظام الدین کتوازی او جلات خان حکمتی، دوهم چاپ، کابل: کلید ګروپ، ۲۰۰۸ م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنګي جنايتكاران

((هغه څوک چې دجنګ قوانين اورسوم مات کړي يعني جنګي بنديان ووژني، ملكي كسان ووژني له هغوي سره بد چلند وكړي له هغوي نه دبيګاركار واخلي يرغملان ووژني اوپه عمومي اوخصوصي اموالو باندي چپاول وروړي...........دا ډول كسانوته دنړيوالو حقوقو له نظره جنګي جنايتكاران وائي)). ددواړو نړيوالوجګړوپه ترڅ كي دنړۍ ددېرو جګړه كونكو هيوادونو نظامي چارواكي د دا ډول اعمالومرتكب شوي ؤ همدا لامل ؤچې ددهمي نړيوالي جګړي په پای كي دآلمان اوجاپان له ماتي نه وروسته په كال (۱۹۴۵م) كې ددي جګړي دګټونكوهيوادنو(امريكا،شوروي،فرانسي اوبرتانيا) استازی په لندن كی ديو كنفرانس په ترڅ كی ددی ډول جنايتكارانو دمحاكمی لپاره ديوي نړيوالی نظامی محكمی دجوړيدو غوښتونكی شول چې بيا ددوی دغوښتنی په آساس د(نورمبرګ) نړيواله نظامی محكمه جوړه شوه اوددي په تعقيب دهغه منشور دتدوين په آساس چې د ۱۹۴۶م كال د جنون په ۱۹ مه نيټه تصويب شو د(توكيو) نړيواله نظامی محكمه تشكيل شوه چې مونږ هره يوه په جدا ډول تربحث لاندی نيسو.

دنورمبرګ نړيواله نظامی محكمه:

دامحكمه چې ددوهمي نړيوالي جګړی دګټونكو هيوادونو په پيشنهاد ددي جګړي دبايلوونكو هيوادونو (جاپان اوالمان) دجنګي جنايت كارانو دمحاكمي لپاره جوړه شوه دنورمبرګ په محكمه باندي مشهوره ده. دا محاكمه د(۱۹۴۵م) كال داګست مياشت كي د اتو(۸) قاضيانو په ګډون چې څلور(۴) يې آصلی اعضاء اوڅلور(۴) نورئي غير اصلي (على البدل) اعضاوؤ تشكيل شوه دهغوی په صورت دعوی كي دصلحي ضد جناياتو،بشريت ضد جناياتو، اوجنګی جناياتو څخه يادونه شوي وه چې دجنګی بنديانو دوژلو اوځورولو توريي هم په خپل ضمن كي درلود، دې محكمي خپل كار د(۱۹۴۶م) كال په اكتوبر كي پای ته ورساوه او دهغو (۲۲) تنو له جملی نه چې محكمی ته راكش شوی ؤ دوه(۲) نفره په اعدام دري(۳) نفره په ابدي بند دوه(۲) نفره په شل كاله بند يو(۱) نفر په پنځه كاله بند يونفر(۱) په لس كاله بند محكوم شو او باقی پاتی ديارلس (۱۳) نفرو برائت ترلاسه كړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتوکيو بين المللی نظامی محکمه:

دهغـه منشـور لـه مخـي چـې پـه تصـويب رسـيدلی ؤ، دجاپـان دجنګـي جنايـت کـارانو دمحکمـي لپـاره د توکيونړيواله نظامي محاکمه دايره شوه چې په هغوي کی دنورو بيلابيلو تورونو تر څنګ يوهم له جنګي بنـديانو سره دنـاوړه چلنـد تـورؤ، دتوکيـو محکمـي دخپـل دوکلـن کارنـه ورسـته دپنځـه وشـتو(۲۵) تنـو متهمينو دوسيه چې (۱۵۰۰) ورقوته رسيده ترتيب اوصادره کړه ، دمحاکمي په پای کې لـه هغـه (۲۵) تنو متهمينو نه چې محکمي ته راکش کړای شـوي ؤ ،(۷) نفره پـه اعدام ، (۱٦) نفـره پـه ابـدي حـبس، (۱)نفر په (۲۰) کاله حبس او(۱)نفر په (۷) کاله حبس محکوم شو ،اوهيڅ يو هم تبريه نه شو .

تردي ځايه مونږ هغو حالا تو ته اشاره وکړه ،کوم چې دجنګي بنديانو نـه حمايت اوملاتړ موجود نـه ؤ اوکه احياناً ځيني تړونونه اوسازمانونه ددي کار لپاره موجود هم ؤ خو پـه عمل کې جنګي بنـديانو تـه کومـه ګټـه رسولي نـه وه اونـه ئـي دهغوي پـه حالت کې کوم بـدلون را و ستلی ؤ؛ اوس مونږلـه جنګـي بنديانونــه دحمايــت لپــاره ديــو شــمير تړلنــو فعاليتونــه اوددي کارلپــاره پــه نړيوالــه ســطحه دائرشــوي کنفرانسونه، تصويب شوي تړونونه اوکنوانسيونونه له هغي جملي نه له جنګي بنديانوسره دچلند پـه اړ ه د۱۹٤۹م کـال دجينـوا نړيـوال کنوانسيون اوپـه هغـه کـې دجنګـي بنـديانو شـرايط، حقوق اويوشـمير نـور موضوعات تربحث لاندي نيسو.[1]

---

[1]) خمينی، عباس هدايتی. شوری امنيت وجنګ تحميلی عراق عليه جمهوری اسلامی ايران، چاپ اول، تهران: وزارت امور خارجه، ۱۳۷۹ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـــه جنګـــي بنديانوســـره دچلنـــد پـــه اړه دجينـــوا نړيـــوال کنوانســـيون

که چيری مونږ دجنګي بنديانو نه دحمايت او ملاتړ تاريخچې ته نظر وکړونو دجنګي بندي دوضعي په رابطه د (۱۸۷٤م) کال کنفرانس او داکسفورډ د(۱۸۸۸م) کال داعلاميې خپريدل ددي باعث شو چې دجنيوا ديوه اوسيدونکي اودجنګي بنديانو حامي (هانري دونان) په هڅه اوکوشش(۱۸۵۹م)کال له جنګي بنديانوسره دملاتړ لپاره يو جنبيش رامنځته شي ،دهغه دکوششونو په نتيجه کې ۇ چې دجنګي بنديانو دوضعي دښه والی لپاره په (۱۸٦۳م) کال يوه ټولنه تاسيس شوه چې بالاخره ټولو اروپايي هيوادونو پکښي ګډون وکړ ددي په تعقيب په (۱۸٦٤م) کال ددي ټولني دغړو هيوادونو دمختاروزيرانو کنګره دسره صليب تر نشان لاندي جوړه شوه اوله جنګي بنديانو سره دچلند طريقه ورپکي مشخصه شوه.(۱)

په (۱۹۰۷م) کال دلاهي دصلحي په اعلاميه کې هم دجنګي بنديانو نه حمايت شوي دی ،اوبيا په (۱۹۲۹م)کال دسره صليب دنړي والي کميټي په زيار دجنيوا دجنګي بنديانو کنوانسيون رامنځته شو پدي کنوانسيون کي له جنګي بنديانو سره دچلند طريقي اودهغوي حقوق مشخص شوي ۇ،ددوهم جهاني جنګ په جريان کي موجوده کنوانسيونونه دجګړي له قربانيانو نه دحمايت په برخه کي دښو اومثبتو نتائجو لرونکي ۇ، ولي په اکثره وختونو کې دبنديانو حقوق ورپکي مبهم ۇ اونقض کيدل بناً دي کنوانسينونو دتجديد نظر غوښتنه کوله همغه ۇ چې په کال (۱۹٤۸م) کې دسره صليب دکميټي په ۱۷ نړيوال کنفرانس کي چې دسويډن په(ستاکهلم) کې دايرشوي ۇ داغوښتنه وکړه چې په ځينو نړيوالو تړونونو کي دي تجديد نظر وشي، دهغي جملي نه يو هم له جنګي بنديانو سره دچلندپه اړه دجينوا د(۱۹۲۹م) کال کنوانسيون ۇ په دي کنوانسيون کي تجديد نظر ددي باعث شو چې له جنګي بنديانو سره دچلند په اړه دجنيوا دريم کنوانسيون رامنځته شي، هغه په دي ډول چې د (۱۹٤۹م) کال داپريل له ۲۱ نه ددي کال داګسټ تر ۱۲مي نيټي پوري دنړيوال سره صليب کميټي په ابتکار دجنيوا نړيوال کنفرانس د(٦۱)هيوادونو په ګډون سره افتتاح شو چې په نتيجه کې دجنيوا څلورګوني کنوانسيونونه تهيه اوتصويب شول ،چې له دي څلورګونو کنوانسيونو څخه دريم کنو انسيون دجنګي بنديانو په حقوقو پوري مربوط دی چې (۱٤۳ مادي اوپنځه ضميمي) لري پداسي حال کې چې دجنيوا د(۱۹۲۹م) کال کنونسيون(۹۷ مادي) لرلي اودلاهي دکنونسيون هغه فصل چې په جنګي بنديانوپوري مربوط ۇ يواځې (۱۷مادي) درلودي،خو داچي د (۱۹٤۹م) کال په کنوانسيون کې جنګي بنديانو ته کوم حقوق ورکول شوي اوله هغوي سره دڅه ډول چلند پيشنهادکوي اودجنګ بندي په غاړه کوم مسئوليتونه وراچوي په دي مطالبودښي پوهيدني لپاره مونږ داکنوانسيون په مکمل ډول تر مطالعي لاندي نيسو (۱)

(۱) انوری، حميد ضامک محمد. مفاهيم تعليق مخاصمات وحالت نه جنګ نه صلح در حقوق بين الملل، ص۱۲٦-۱۲۷، چاپ اول، تهران: مطبعه انتشارات، ۱۳۷۰ هـ ش.

(۱) ارفعی، عاليه، ومحمود مسائلی، جنګ وصلح ازديدګاه حقوق و روابط بين الملل، ص ۱۵۳، ۲۱۵-۱۵۵، چاپ دوم، تهران: وزارت امورخارجه مؤسسه چاپ و انتشارات، ۱۳۷۳ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عمومي مقررات:

داچې ۱۹٤۹م کال داګست ددولسمي دجنیوا بین المللي کنوانسیون دجنګي بندیانو لپاره کوم حقوق مشخص کړي اودا کنوانسیون په خپلو لاسلیک کونکو هیوادونو څه ډول التزامات لګوي اوکوم وجایب دهغوي په غاړه وراچوي په دي مسایلو دپوهیدو لپاره لاندي مطالب لولو .

1) دتړون رعایت.

2) اجرا.

3) پیل .

4) پای.

الف- دتړون رعایت، ۱ ماده : ددي تړون متعاهدین په دي ملزم کیږی چې په هر موقیعت اوحالت کې داتړون رعایت کړي، اودهغه دموادودتطبیق لپاره اقدام وکړي .

ب- دتړون اجرا، ۲ماده : هغه جګړي اویا بل هر ډول مسلحانه شخړي چې ددي تړون دمتعاهدینو تر منځ واقع شي نو باید دهغو مقرراتو نه علاوه، چې دصلحي په وخت کې داجرا قابلیت لري ددي تړون مقررات هم باید رعایت شي، که څه هم دجګړي یوطرف شخړه په رسمیت هم نه وي پیژندلي،اودا دنړیوال تړون په ټولو هغو مواردوکي چې ددې تړون د یو متعاهدلوري ټوله یا یوه برخه اراضی اشغال شوي وي د اجرا وړ ده حتی که دا اشغال له هیڅ مقاومت سره هم مخ شوی نوي .

ج - د تړون پیل او پای ٥ ماده: کله چې جنګی بندی (کوم چې په څلورمه ماده کی تعریف شوی او تفصیل یی مخکې تیر شوی) ددښمن هیواد په لاس کی ولویږي ددې تړون دمواردو اجرا پیل کیږی او بیا هغه وخت چې دا اشخاص آزاد کړل شي او خپل هیواد ته ورسیږي د تړون اجرا هم پای ته رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړی موافقې او سور صلیب:

الف ـ ځانګړي موافقې، (٦مه) ماده : متعاهد لوری کولی شی په خپل منځ کی ځانګړې موافقې وکړي؛ خو هیڅ موافقه نشی کولی په هغه حالت او حقوقو کی کمښت راولي کوم چې جنګی بندي ته په دې تړون کی ورکول شوی دی.

ب ـ همدارنګه د تړون (٧مه) ماده حکم کوی: چې په هیڅ حالت کی نشی کیدی چې له جنګی بندی نه هغه حقوق ټول یا ځینې د هغوی وګرځول شي کوم چې په دې نړیوال تړون کی ورکول شویدي.

ج ـ د سره صلیب فعالیتونه، ۹ ماده: ددې نړیوال تړون مقررات د سره صلیب د نړیوالي کمیټې او نورو بشر دوستو سازمانونو په فعالیتونو کې چې د جنګي بندیانو او نورو محتاجانو سره یې دمرستې لپاره سرته رسوي هیڅ مانع او خلل نه ایجادوي . ([1])

له جنګی بندیانونه حمایت:

له جنګی بندیانو نه د حمایت یا ملاتړ پورې اړوند مواد د جنیوا دکنوانسیون په دوهمه برخه کی راغلي چې په لانې ډول یی لولو .

1 ـله جنګي بندیانو سره د چلند مسؤلیت:

الف- د نیوونکي هیواد مسؤلیت ،۱۲ ماده : جنګي بندي د دښمن هیواد په لاس ورځي نه د افرادو او نظامی ډلو چې هغوی یې نیولي وي هغه کسان چې له جنګي بندیانو سره سروکارلري دهغوی دفردي مسولیت نه علاوه نوونکی هیوادله جنګي بندي سره دهر نوع چلند مسؤلیت په غاړه لري،د بندي نیوونکی هیواد نشي کولی چې بندي بل هیواد ته انتقال کړي مګر په هغه صورت کی چې دا هیواد هم د کنوانسیون غړیتوب ولري او هغه هم په هغه صورت کی چې مطمئن شی قبلونکی هیواد د تړون د موادو د اجرا قابلیت لری او هم ددي کارلپاره میلان لری نو په دې شرایطو کی که چېرې جنګی بندي قبلونکي هیواد ته منتقل شی نو د بندی مسؤلیت د قبلونکی هیواد په غاړه دی .

---

[1]) قرار دادهای بین المللی ژنو ، ص ۱۰۱ ـ ۱۱۰ ، مورخ ۱۲ ، سال ۱۹۴۹ م، چاپ اول، کابل: کمیة بین المللی صلیب سورخ، ۱۳۸۴ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- د جنګی بندي سره انسانی چلند، ۱۳ماده : لـه جنګي بنديانو سره بايد هميشـه انساني چلند وشـي اوهرغيـر مـو جـه عمـل ياغفلـت چـې دنيـونکي هيـواد لـه لـوري دجنګـي بنـدي دفـوت يادصحت دمتضررکيدو باعث شي ددي تړون دمهمو تخلفاتو له جملي نه ګڼل کيږی بالخصوص جنګي بندي په هيڅ صورت بايد دطبي، جراحي يابل هر علمي ازمايشت چې د جنګي بندي پـه نفع نـه وي لانـدي ونـه نيـول شي،اودجنګي بندي په وړاندي هر نو عه خشونت اميزه اوتلافي جويانه اعمال ممنوع دي .([1])

ج - دجنګي بندي ساتنه ، ۱۵ماده : هغه هيواد چې بنديان يي نيولي وي مکلفيت لري ،چې دبنديانو ورځنی اړتياوي اودهغوي روغتيايي ضرورتونـه په مجاني ډول پوره کړي .

د- له جنګي بنديانو سره مساويانه چلند، ۱۶ماده : نيونکی هيواد ددي تړون دمقرراتو پـه رعايت سره دهغوامتيازاتو په ورکولو کې کوم چې بنـديانو تـه دهغـوي درتبـي، جنسيت ، سن اويـا احتمـالاً د هر حرفوي مهارت په آساس ورکول کيږی له ټولو جنګي بنديانو سره به يوډول چلند کـوي اودعقيـدي، نـژاد ،مليت اويا سياسي نظرياتو په خاطر دجنګي بنديانو ترمنځ بايد هيڅ نوعه توپيرته قائل نه وي .([2])

دجنګي بندي داسارت پيل: هرکله چې جنګي بنديان ونيول شي نو تبعاً دنيـونکو لـه خـوا يـوه ځـاي تـه انتقاليږي داچې دکنوانسيو داحکامو په آساس دا به څـه ډول ځـای وي اولـه بنديانوسره بايدنورڅـه وشـي دابه په لاندي ډول ولولو .

الف - د جنګي بنديانوتحقيق،(۱۷مه) ماده : هر جنګي بندي دپوښتنو پـه وخت کې صرف پـه دي مکلفيت لري چې نوم ،دکورنی نوم ،رتبه ،دتولد نيټه ،نظآمي نمبر ،ټولی ،خدمتي نمبر اودنلرلوپه صورت کې ددي مشابه اطلاعات دخپل ځان پـه مـورد کې ښکاره کـړي ،اوکـه چيـری بنـدي قصداً ددي قاعدي نـه تخلف وکړي احتمال لري هغه امتيازات ورنـه وګرځـول شي چې دده همسين اوهم رتبـه بنـديانو تـه ورکـول کيږی، خو ددي ډول اطلاعاتو دترلاسه کولو لپاره هر ډول خشنت اوشکنجه منع دي ،پوښتني بايدپه هغه ژبه وي چې دبندي لپاره قابل دفهم وي .

ب- دجنګي بندي اموال،(۱۸مه) ماده : ټول هغه شيان چې دبنـدي دشخصـي استفادي لپـاره وي پـه استثناً دآس، وسلي، نظامي تجهيزاتو اواسناد له بندي سره باقي پاته کيږی .

---

[1]) ابراهيمی، محمد. اسلام وحقوق بين المللی عمومی، ص ۵۹-۶۱، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوين کتب علوم انسانی دانشگاه (سمت)،۱۳۷۷ هـ ش.

[2]) قرار دادهای بين المللی ژنو ، ص ۱۰۹ - ۱۱۱ ، مورخ ۱۲ ، سال ۱۹۴۹م، چاپ اول، کابل: کمية بين المللی صليب سورخ، ۱۳۸۴ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج- دجنګي بنديانو انتقال،(۱۹ مه) ماده : تر نيولو ورسته بايد سمدستي بندي هغه توقيف ځاى ته وليږل شي چې دجنګ له ساحي نه لري وي په يوه امن اومصؤن ځاى كي واقع وي ،اوپه هغه وخت كي چې دانتقال لپاره انتظار باسي بايد بي مورده له خطرسره مخ نه شي،

همدارنګه دكنوانسيو ۲۰ماده حكم كوي چې دجنګي بنديانو انتقال بايد له يوه ځاى نه بل ځاى ته هميشه په انساني طريقه اوپه داسي شرايطوكي وي كوم چې نيونكي هيواد دخپلوځواكونو دانتقال لپاره ښه بللي وي ،اودانتقال په وخت كي دهغوي ټول احتياجات لكه خوراک اوڅښاک بايد مرفوع كړاي شي .([1])

دجنګي بنديانو توقيف : وموويل چې بنديان تر نيولو ورسته بايد يوه خوندي ځاي ته وليږل شي اوداځاي چې بنديان پكي ساتل كيږى د بازداشتګاه (توقيف ځاى) په نوم يادېږي ،داچې په توقيف ځاي كې دجنګي بندي سره بايد څه ډول چلند وشي په لاندى ډول ئي توضيح كوو:

الف- محدوديتونه ،(۲۱مه) ماده : نيونكى هيواد كولاى شي جنګي بندي توقيف كړي ،اوهغه په دي مجبوركړي ،چې په توقيف ځاى كې دهغي معيني فاصلي نه چې ورته ټاكل شوي بهر نه لاړنه شي .

ب- دتوقيف ځاي شرائط،(۲۲مه) ماده : جنګي بنديان په هغه ځاى كي توقيف كيدلاى شي چې وچ وي اوپه هر لحاظ دبنديانو دروغتيايي وضعي لپار ه مناسب وي خو جنګي بنديان په تادئبي حبس كې نشي ساتل كيدلاى مګر داچې داحبس دبندي په نفع وي ،اودكنو انسيون د۲۳مادي دحكم په آساس ،جنګي بندي په هغه ځاي كې نشي ساتل كيدلاى كوم چې دجګړي تر خطر لاندساحه كې وي اويادهغي ساحي له يوي برخي نه دنظامي فعاليتونو لپاره كار اخستل كيږى .

---

[1]) ابراهيمى، محمد. اسلام وحقوق بين المللى عمومى، ص ۱۶۰-۱۶۳ ، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوين كتب علوم انسانى دانشګاه (سمت)،۱۳۷۷ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجنګي بنديانومسکن،غذا اوپوشاک:

کله چې جنګي بندي له نيولو ورسته توقيف ځای ته وليږل شي نوداچې دبندي تر آزادولو پوري دهغه مسکن ،خواړو اوجامو مصارف څوک ورکوي اوبايد څه ډول وي ،په دي مسائلودپوهيدو لپاره لاندي مطالب لوستل کيږي .

الف- هستوګنځای(۲۵مه)ماده :دجنګي بنديانو داوسيدني ځای بايد په هغه ډول وي په کوم ډول ځای کې چې ددي هيواد(نيونکي هيواد) خپل سرتيري اووسي اوددي شرائطوپه برابرولوکي دجنګي بنديانود ژوند طريقي اوعاداتوته هم بايد توجه وشي اوداځايونـه بايدپـه هيڅ وجه دهغوي دصحت لپاره مضرنه وي.

ب- دجنګي بنديانو خواړه(۲۶مه) ماده: دبنديانو ورځني خواړه بايد دکميت ،کيفيت اوتنوع په آساس کافي وي،ترڅود بنديانو روغتيا وساتله شي اوهغوي له سوء تغذي نه مخنيوي وشي، اوهغه بنديان چې کار کوي ورځني خواړه يي بايد زيات کړای شي ،دڅښلو لپاره بايد پاکي اوبه ورکړل شي اوددخانياتوداستعمال اجازه لري .

ج- دجنګي بنديانوپوشاک(۲۷مه) ماده: نيونکی هيواد بايد دبنديانو لپاره دتوقيف ځای دآب اوهوا سره برابري جامي ،بوټونه اوجورابي تهيه کړي ،همدارنګه هغه بنديان چې کارکوي دخپلي غوښتني سره سم نور لباسونه هم اخستلای شي.

اودکنوانسيون (۲۸مه) ماده حکم کوي په ټولو توقيف ځايونو کې بايد کانټينونه پرانستل شي، تر څوجنګي بنديان وکولای شي خپل د اړتياوړ ورځني اجناس ورڅخه ترلاسه کړي . ([1])

دجنګي بنديان حفاظت اوتداوی:

په توقيف ځای کې دجنګي بنديانوساتنه اوتداوي بايدڅه ډول وي اودا چاري به د چا لخوا سرته رسيږي پدي مسائلو دپوهيدولپاره لاندي مطالب لولو:

---

[1]) *قرار دادهای بين المللی ژنو ، ص ۱۱۴-۱۱۹، مورخ ۱۲ ، سال ۱۹۴۹م، چاپ اول، کابل: کمية بين المللی صليب سورخ، ۱۳۸۴هـ ش.*

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف- حفاظت ۲۹ماده: نیونکی هیواد په دي مکلف ده چې دتوقیف ځاي اوبندیانو دنظافت دساتلولپاره لا زم اقدامات وکړي ترڅودساري امراضو له خپریدونه مخنیوی وشي ،نارینه اوښځینه جنګي بندیانو ته باید جدا جدا داستراحت ځایونه اوبستري برابري کړلای شي ، اوهمدارنګه باید په توقیف ځاي کې دحمام سهولت موجود وي .

ب- درملنه، (۳۰ مه)ماده: په هر توقیف ځای باید یو مجهزکلنیک ولري، ترڅو دبندیانو روغتیایي ستونزي لري کړي، دلزوم په صورت کې دساري اورحي امراضو دمعالجي لپاره جدا کلنیکونه جوړیږي ،اوپه هغه صورت کې چې دجنګي بندي تداوي په داخل دتوقیف ځای کې امکان ونه لري ،نوله توقیف ځای نه بهر په هر نظامي یاغیر نظامي مرکزکي چې دهغه معالجه ممکنه وي لیږل کیږي ،اوبندي له روغتیایي مقاماتوسره له لیدني اومعاینې نه په هیڅ صورت نشي محروم کیدلای دمعالجي مصارف اودهغو الاتو مصارف چې دجنګي بندي د روغتیا د ساتلو لپاره لا زم وي لکه مصنوعي غاښونه اوعینکي دنیونکي هیواد په غاړه دي.

ج - طبي معاینات(۳۱مه)ماده: جنګي بندي باید په میاشت کې حد اقل یوځل تر طبي معاینې لا ندي ونیول شي ،ددي معاینې په ترڅ کې دبندي وزن معلوم اوثبتیږي ،دا کار ددي لپاره کیږي چې دجنګي بندیانو له عمومي روغتیایي وضعي نه اګاهي ترلاسه شي، لکه دهغوي تغذیه ،نظافت او داسي نور، اوپه د ي کارسره د ساري امراضو دخپریدلو نه هم مخنیوی کیږي.

<u>دجنګي بندیانو مذهبي، فرهنګي او ورزشي امور:</u>

جنګي بندیان کولای شي په توقیف ځاي کې خپل مذهبي ،فرهنګي اوورزشي امور ترسره کړي داچې په څه شکل دابه په لاند ډول ولولو :

الف - دیني فرایض(۳٤مه)ماده : جنګي بندیان ددیني فرایضوداداکولولپاره دهغي جملي نه په عبادتي امورکي دګډون لپاره کامله آزادي لري په دي شرط چې له هغو انتظآمي مقرراتو سره مطابقت ولري کوم چې دهیواد دنظامي مقاماتو له خواصادرشوي وي ،دمذهبي اودیني مراسمود اداکولو لپاره باید جنګي بندیانو ته مناسب ځای برابر کړای شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب - هغه روحانیون چې په توقیف ځای کې وي(۳۵مه)ماده: هغه وخت چې په ځواکونو پورې اړوند مذهبي یاروحاني اشخاص ددښمن هیوادلاسته ورشي اوبیاله جنګي بندیانو سره دمرستي لپاره وګمارل شي هغوي کولای شي چې دخپل وجدان له مخې بندیانو ته دیني لارښوني وکړي، دا اشخاص دمذهبي لاښود په صفت تر ګمارني ورسته دکنوانسیون د(۳۳می)مادي په حکم نور جنګي بندي نه ګڼل کیږی ،اوهم هر ډول وسایل له هغي جملي نه نقلیه وسایل ورته برابریږي تر څوتولو هغو بندیانوته دلارښوني لپاره رسیده ګي وکړای شي کوم چې په نورو توقیف ځایونو کې ساتل کیږی اوله ده سره ئې عقیده اومذهب شریک ده ، دکنوانسیون د(۳٦می)مادي په حکم هغه بندیان چې دخپل هیواد په فوځونوکي مذهبي وظیفه نه لري ، خو روحاني مقام ولري کولای شي په توقیف ځای کې دبندیانو مذهبي امور په غاړه واخلي، نیونکي هیواد هم باید له دا ډول شخص سره دمذهبي لارښودپه صفت عمل وکړي.

ج- ورزشي امور(۳۸ مه)ماده: نیونکی هیواد هر جنګي بندي دهغه دشخصي تمایلاتومطابق فرهنګي ،ورزشي،تفریحي اوتربیتي کارونوته هڅوي، دهغوی لپاره ورزشي اومسابقاتي پروګرامونه جوړوي، لازم سامان الات ورته تهیه کوي،اوهم ورته ددي اُمورو داجرأ لپاره آزاده فضاء اوپراخ میدانونه برابروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په جنګي بنديانووضع شوې انتظامات:

په جنګي بنديانو دنيونكي هيواد دنظامي مقاماتوله خوا يولړ انتظامات لګول كيږي دا چې دا څه ډول انتظامات دي په لاندي ډول ورته اشاره كوو:

الف- نظامي سلامي(۳۹مه)ماده :هرتوقيف ځاى دنيونكي هيواد دمسلحو ځواكونو تر مستقيم نظارت لاندي وي اوټول جنګي بنديان په استثناء دافسرانو مكلف دي چې دنيونكي هيواد ټولو افسرانوته نظامي سلامى وكړي، اوهغه بنديان چې دافسري رتبه لري مكلف دي چې دنيونكي هيواد هغو نظاميانو ته چې له دوي نه ئي رتبي لوړي دي نظامي سلام اودجګړي دوخت مرسوم احترامات دهغو په مقابل كې اداء كړي اما دتوقيف ځاى ريس (قوماندان) ته بايد درتبي په نظركي نه نيولوسره ټول بنديان نظامي سلام وكړي ،اما د(۴۰ مي) مادي په حكم ټول بنديان كولاى شي چې خپل نظامي اوملي نښان نصب كړي .

ب- دمقرراتونصب(۴۱مه)ماده: په هر توقيف ځاى كې ددي تړون (دجنيوا دڅلورګوني كنوانسيون) متن اودهغوځانګړوموافقو، فرامينو اومقرراتومتن كوم چې په جنګي بنديانوپوري اړه لري بايد نصب اوځوړند شي چې ترڅوبندي هغه ولولي اوتري خبرشي اودا بايد په هغه ژبه وي چې بنديان پري ښه پوهيږي. (۱)

ج- له وسلي نه استفاده(۴۲مه) ماده: دجنګي بنديانوپه خلاف دوسلي استعمال بالخصوص دهغوافرادو په خلاف چې د فِرارپه حال كې وي اوياد فِرارقصد ولري دحل اخيرنى لار ګڼل كيږي؛ اودا هم په هغه صورت كي چي جنګي بندي ته له دينه مخكي دهغه دوضعي سره سم په بيلابيلو وختونو كې مناسب اخطارونه وركړل شوي وي.

دجنګي بنديانوكار،مالي منابع،اړيكي اوټاكني:

له جنګي بنديانوسره دچلندپه اړه د(۱۹۴۹م) كال دجنيوا نړيوال كنوانسيون كې دجنګي بنديانودكارمالي منابعو او اړيكو په باب چې له بهرنى نړۍ (له مرستندويه چاراواكو اودخپل هيوادله مقاماتو) سره ئي لري هم يولړ مواد موجوددي چې په لاندي ډول ئي تشريح كوو:

---

۱) *قرار دادهای بین المللی ژنو ، ص ۱۱۹-۱۲۶ ، مورخ ۱۲ ، سال ۱۹۴۹م، چاپ اول، کابل: کمیة بین المللی صلیب سورخ، ۱۳۸۴ هـ ش.*

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجنګي بنديانوکار اومالي منابع: داچې دجنيوا په کنوانسيون کې د بنديانو لپاره دکاراجازه شته اوکه نه اوکه وي ترکومو شرايطو لاندي همدارنګه بايدمونږ پدي وپوهيږو چې ددې نړيوالو کنوانسينونو داحکاموپه آساس دبنديانومالي اوپولي مسائل څه ډول سرته رسيږي ددي سوالونوځوابونه مونږ په لاندي ډول لولو:

دجنګي بنديانو کار:

الف- عمومي ملاحظآت(٤٩مه) ماده : نيونکی هيواد کولای شي صرف دبندي دروحي اوجسمي صحت په خاطر هغه چې جوړوي دسن، بدني قدرت، اودهغو درتبوپه رعايتولو سره په کار وګوماري ،اوهغه بنديان چې درتبو لرونکي وي صرف دنظآرتي کارونو غوښتنه ترې کيدلای شي، هغوی ته ددوی دسويې مطابق کارونه برابريږي .

ب - دجنګي بنديانو لپاره مجازکارونه(٥٠ مه)ماده : هغه کارونه چې بندي يې ترسره کولای شي، هغه عبارت دي له اداري کارونو دتعميراتو او وسايطو جوړول اودتوقيف ځاي ساتنه خو له دي نه علاوه کيدلاي شي لاندي کارونه هم ترسره کړي لکه:

1) بزګري.
2) په توليدي صنايعوکي کارکول ،په استثناء دفلزاتو دويلي کولودصنايعو، ماشين الاتو اوکميايي صنايعو اوهمدا ډول عمومي کارونه چې له هرنوع نظامي خصوصيت اوهدف نه لري وي .
3) دبارونو پورته کول کښته کول، وړل راوړل، چې نظامي هدف ونه لري.
4) تجارتي کارونه ،هنري فعاليتونه اولاسي کارونه.
5) خدمتګاري او تولګتي کارونه چې نظامي خصوصيت او هدف ونه لري .([1])

---

[1] ابراهيمی، محمد. اسلام وحقوق بين المللی عمومی، ص ٦٢-٦٤ ، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوين کتب علوم انسانی دانشگاه (سمت)،١٣٧٧ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج- دکارشـرایط (۵۱ مـه)ماده: جنګي بنـدیان باید دکارپـه وخـت کې مناسـب مسـکن ،غذا اوپوشـاک ولري اودکارلوازم اوشرائط يي باید دنیوونکي هیواد دخپلو اتباعو دکار دشرایطو په شان وي ،همدارنګه دکنوانسیون د(۵۲می)مادي دحکم په آساس هیڅ جنګي بندي په داسي کار نه شي ګمارل کیدای چې دهغه لپاره مضراوخطرناک وي، اوهم په هیڅ داسي کار نشي ګمارل کیدای چې دفوځیانولپاره تحقیرامیزه وي.

<u>دجنګي بندیانو مالي منابع:</u>

کله چې جنګي بندي توقیف ځای ته راوړل شي نومالي مشکلات يي باید څه ډول حل شي دابه مونږ په لاندي ډول ولولو:

الف- نقدي پیسي چې له بندي نه واخستل شي(۵۸مه) ماده: نیونکی هیواد دبندي لـه نیولـو سره سمدستي هغه پیسي چې له هغه سره وي که بندي وغواړي چې دهغوي زیاتـه برخـه دځانـه سره وسـاتي ورتـه ورکوي اوباقي پاتي دهغه چاپه حساب کې لوېږي چې بندي يي قر ضداروي ،که چیرې جنګي بنـدي وغواړي جامي یانورڅه شیان له توقیف ځاي نه بهر واخلي نودهغه قیمت خپله دبندي یـاد توقیـف ځـاي د اداري مقاماتوله خواورکول کیږي .

ب- دجنګي بنـدیانولپاره لیـږل شـوي معـاش(۶۱مـه) مـاده:هرکلـه چې دجنګي بنـدیانومتبوع دولـت خپلو بندیانو ته دمعاش په عنوان مبلغ ولیږي نونیونکی هیـواد بایـد پـه بنـدیانو هغـه توضـع کړي پـه دي شرط چې هم رتبـه بندیانوتـه مسـاوي معـاش رالیږل شـوي وي اوهربنـدي دخپلـي رتبـي مطابـق لـه دي نـه مستفید شي .

دجنګــي بندیانواړیکي،شــکایتونـه او تــاکني: داچــې د(۱۹۴۹م)کــال دجنیـوا دکنوانسـیون دمقرراتوله مخي دبندیانواړیکي له بهرنۍ نړۍ لکه خپلي کورنـۍ ،خپلوانـو ،اومرسـتندویه چـارواکو سره څه ډول تینګیږي ددي کار اجازه لري اوکه نه اوکه لري ترکومو شرایطولاندي اوبل داچې جنګي بنـدیان دبند اوتوقیف په وخت کې خپل نماینده ګان څرنګه ټاکي اوخپلي غوښتني اوشکایتونه څه ډول تر مقامـاتو رسوي ؟؟؟؟ پدي مسائلو دپوهیدو لپاره ددي کنونسیون لاندي موادهم لولو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجنګي بنديانو اړيکي له بهرنۍ نړۍ سره:

الف- داسارت کارت(۷۰ مه)ماده : هرجنګي بندي ته بايد له نيول کيدوورسته سمدستي اويا حد اکثر ديوي ونۍ په موده کې دهغه کارت مشابهه ورکول شي چې پدي تړون کې ضميمه د ه تر څوبندي هغه کارت خپلي کورنۍ اودبنديانو مرکزي دفتر ته کوم چې ددي تړون په(۱۲۳مه) ماده کې ذکرده ولېږي اوخپل خپلوان له اسارت نه خبرکړي .

ب- مکاتبه(۷۱مه)ماده : جنګي بنديان اجازه لري چې کارتونه اوليکونه ولېږي اوتر لاسه ئې کړي که چېر ي نيونکی هيواد لا زمه وبولي چې دا ليکونه اوکارتونه محدودکړي نو بايد دهربندي لپاره په مياشت کې له دوه ليکونو اوڅلورو کارتونو نه کم نه کړای شي چې په دي کې دبندي هغه کار چې په(۷۰مه) ماده کې ذکرد‌ی مستثناء ده او دبنديانو ليکونه بايد دوخت دسر يع ترينو وسائلو په زريعه واستول شي ،که چېر ي دبنديانو خپلوان اودهغوی ملاتړي په داسي لري ځاي کې حضور ولري چې دخبر وړل راوړل دمعمولي پوست په زريعه ممکن نه وي نو کولای شي ورته تلګرام وکړي.

البته نن ورځ چې د دا ډول تماسونو لپاره ښه وسائل پيداشوي دي نو دتلګرام په ځاي بريښناليک اوويډويي تماسونونه کاراخستل کيږی د دا ډول تماسونومصارف مرستندويه مؤسسات اويانيوونکی هيواد ورکوي دبنديانو دا تماسونه اومکاتبات په خپله ژبه سرته رسيږي .

ج – هغه مرستي چې جنګي بندي ته ليږل کيږی(۷۲مه)ماده : جنګي بنديان کولای شي هغه مرستي چې بنديانوته په شخصي يادستجمعي ډول ليږل شوي وي ترلاسه کړي ،خاصتاً هغه دوسيي (محمولي) چې خوراکي مواد، جامي ،دوا ګاني يا مذهبي، ورزشي اوتربيتي وسائل وريکي موجودوي ، دکنوا نسيون د (۷٤مې) مادي دحکم په آساس ټولي هغه مرستي چې بنديانو ته ليږل کيږی له هر ډول ګمرکي اونوروحقوقو څخه معاف دي ،دکنوانسيون د(۷٦مې) مادي دحکم په آساس دمرستو دپلندو پلټنه په هغو شرايطو کې نشي کيداي چې دمرستي دموادو دخرابيدوخطرموجود وي او هم بايد دپلټني په وخت دبنديانو نمائنده ياخپله بندي موجود وي همدارنګه دکنوانسيون (۷۷ مه)ماده حکم کوي نيونکی هيواد بايد دا ډول تسهيلات برابر کړي چې هغه رسمي پاڼي ،حقوقي اسناد ،خصوصاً وکالت نامي اووصيت نامي چې بندي ته ليږل کيږی اويادبندي له طرفه ليږل کيږی، هغه مربوط طرف ته ورسيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجنګي بنديانوشكايتونـه اوټاكنې:

الف- شكايتونـه اوغوښتني(۷۸مه)ماده:جنګي بنديان حق لري داسارت دوضعي په اړه شكايتونه او اړونده غوښتني دنيونكي هيواد نظامي چارواكوته ورسوي، هدارنګه داهم دبنديانو يومسلم حق دی چې دخپلو نماينده ګانو په وسيله اوياكه لا زمه وبولي پخپلـه دحمايت كونكو هيوادونو لـه نماينـده ګانو سره وګوري اودهغوي پام هغه شكايتونواوغوښتنوته راواړوي چې دوي ئي داسارت دوضعي پـه اړه لـري، دا ډول غوښتني اوشكايتونه په هيڅ صورت نه شي محدوديدلای اوكه بي آساسه هم وي دمجازاتووړنه ګڼل كيږی.

ب- ټـاكنې(۷۹مـه)ماده : ټول جنګي بنـديان پـه استثناء د افسرانوهرشپږمياشـتي وروسـته پـه آزادو اومخفي رايو سره خپل نمايده ټاكي دا نماينده د بنديانو دحمايت كونكوهيوادنو له نظامي مقامـاتو، د سره صليب دنړيوالي كميټي له استازو اويابل هرنړيوال سازمان چې لـه جنګـي بنـديانو سره دمرستي چاري سرته رسوي ويني اودهغوي مشكلات اوغوښتني ورتـه بيـانوي، هغه بنـديان چـي دافسري او يـا نـوري رتبي لري دهغوي له مينځ نـه لوړرتبـه كس دنـورو نماينـده دی، دكنوانسيون د(۸۰ مـی) مـادي پـه حكم نماينده وظيفه لري چې د بنديانو دروحي، جسمي اوفكري هوسايني لپاره كوشش وكړي خو دهغوتخلفاتو مسؤل ندی كوم چې له جنګي بندي څخه سر ووهي. ([1])

---

[1]) قرار دادهای بین المللی ژنو ، ص۱۲۹-۱۴۹ ،مورخ ۱۲ ، سال ۱۹۴۹م، چاپ اول، كابل: كمية بين المللی صليب سورخ، ۱۳۸۴هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجنګي بنديانو مجازات اود اسارت پای

هغه جنګي بنديان چې مخکې له نيول کيدلواو يا ورسته له هغه د يو لړ جرمي اعمالو مرتکب شوي وي دمجازاتو پيشبيني شوي اوکنه؟

اوبل داچې جنګي بندي څه وخت اوپه کوموشرايطوکي آزاديږي اوخپل هيواد ته ګرځول کيږی په دي اړه هم دجنيواپه کنواسيون کې يوشميرمواد شته چې مونږ ئي په لاندي ډول لولو:

کيفري اوانتظامي مجازات :

دجنيواپه کنوانسيون کې د هغوبنديانو لپاره چې په جرمي اعمالومتهم وي خاص مجازات پيشبيني شوي اوخاصومحاکموته داصلاحيت ورکول شوي چې دا ډول اشخاص محکمه کړي داچې داکوم محاکم دي اومجرمينوته څه ډول مجازات ورکول کيږی دابه په لاندي ډول مطالعه کړو.

عمومي مقررات:

الف - لا زم الاجرا قانون(۸۲ مه)ماده : په جنګي بندي هغه قوانين او دساتير تطبيق کيږی کوم چې دنيونکي هيواد په وسلوالو ځواکونو باندي دتطبيق وړدي اونيونکی هيواد حق لري چې دهغه بندي په اړه قضائي يا انتظامي تصميم ونيسي کوم چې له دي قوانينو اودساتيرو نه سرغړونه کوي که چيری نيونکی هيواد دجنګي بنديانولپاره دځيني اعمالو اجرأ دمجازاتو وړ وبولي پداسي حال کې چې دخپلو فوځيانولپاره ئي دا ډول اعمال مجاز بللي وي نو دا جنګي بنديانوته صرف يوه انتظامي جزأده.

ب- دقضائي او انتظامي تعقيب انتخاب(۸۳ مه) ماده : نيونکی هيواد بايدهغه وخت چې ذيصلاح مقامات دا تصميم نيسي چې دجنګي بندي تخلف قضائي ده اوکه انتظامي ښه څارنه وکړي اودامکان ترحده بايدله جزائي مجازاتو نه مخنيوی وشي اوانتظامي مجازاتو ته بايدپه قضائي تعقيب ترجيح ورکول شي.

ج- محاکم(۸٤مه) ماده : يواځي نظامي محاکم کولای شي اوصلاحيت لري چې جنګي بنديان محاکمه کړي مګر په هغه صورت کې چې د هيواد جاري قوانينو دا صلاحيت صراحتاً غير نظامي محاکمو ته ورکړي وي خو په هيڅ صورت جنګي بندي په داسي محکمه کې نه شي محاکمه کيدلی چې لازمي او آساسي آزادي ونلري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د- له نیول کیدلومخکي جرایم(۸۵مه) ماده: کچیری جنګي بندي دنیونکي هیواد د جاري قوانینو په آساس دهغوجرایمو په خاطر چې مخکي له نیول کیدلو ئي ترسره کړي ترتعقیب لاندي ونیول شي حتی که محکوم هم شي بیاهم ددي تړون له مزایاوو څخه برخمن دی، او ددي تړون د(۸٦ می) مادي په حکم هیڅ جنګي بندي دیواتهام یایوعمل په سبب له یوځل نه زیات محاکمه اومجازات کیدلی نشي همدارنګه دتړون (۸۷مه) ماده حکم کوي چې دنیونکي هیواد نظامي مقامات او محاکم نشي کولای چې بندي په یوه جزا محکوم کړي مګرپه هغه صورت کي چې ددي عمل د اجرأ په صورت کې د هیواد وسلوالو فوځیانو ته هم دا جزا په نظرکي نیول شوي وي .

انتظامي مجازات:

الف- دمجازاتو انواع(۸۹ ماده):هغه انتظامي مجازات چې دجنګي بندیانو په مورد کې د اجرا وړدي په لاندي ډول بیانیږي:

پنځوس په سلوکي مالي جریمه او دا د بندي له هغو پیسونه ګرځولي کیږی چې دکار یابلي لاري نه یې هغه ترلاسه کوي خو دا جزا باید له دیرشو ورځو نه تجاوز ونکړي؛ په بندي د هغو مزایاؤ قطع کول کوم چې علاوه دجنیوا د تړون له مندرجاتو نه ئي ترلاسه کوي، په یوورځ کې حداکثر دوه ساعته بیګاري خود افسرانو په مورد کې دا معمول نده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حبس یاتوقیف :

خو دا انتظامي مجازات چې جنګي بندیانو ته ورکول کیږی په هیڅ صورت باید غیر انساني، خشونت امیزه او دجنګي بندي دروغتیا لپاره مضرنه وي ددې تړون (۹۰) مادي دحکم په آساس دیوې دورې انتظامي مجازاتو موده باید په هیڅ صورت کې د (۳۰) ورځو نه زیاته نه وي حتی په هغه مواردوکې هم چې بندي ځو تخلفات چې یو له بل سره مرتبط وي یانه ترسره کړي وي او د تړون (۹۲ مه) ماده حکم کوي که چیری بندي د فرار اقدام وکړي او مخکي له موفقیت نه بیرته ونیول شي نو ددې عمل په سبب یواځې انتظامي مجازات ورکول کیږی حتی که چیری داعمل یې مکرراً هم ترسره کړی وي.همدارنګه دتړون د (۹۷می) مادې دحکم په آساس هیڅ جنګي بندي په هیڅ حالت کې دانتظامي مجازاتو په سبب تادئبي موسساتوته لکه زندانونه، دارالتادیبونه اودجنایي محکومینوزندانو ته نه لیږل کیږی هغه ښځینه جنګي بندیاني چې دانتظامي مجازاتو دوره تیروي دنارینه ؤ له ځایونو نه په جدا ځایونو کې ساتل کیږی او دښځینه مامورینو تر مستقیم نظارت لاندې وي.

قضایي تعقیب:

الف – عمومي احکام(۹۹ مه)ماده : هیڅ جنګي بندي دهغه عمل دارتکاب په اتهام چې دنیونکي هیواد او نړیوالو قوانینوپه آساس جرم نوي ګڼل شوي محاکمه اومحکوم کیدلاي نشي اوهم نشي کیدلای په بندي روحي اوجسمي فشارونه راوړل شي ترڅو هغه په ځان لګیدلي تورونه ومني، اوکله چې دهغه محکه کیږی نود محکمي په جریان کې باید هغه یو مدافع وکیل اویازیرک اوتکړه مشاور ولري، او همدارنګه ددي تړون د(۱۰۰می)مادي دحکم په آساس نیونکی هیواد باید ډیر ژر له هغه جرایموڅخه چې ددي هیواد دقوانینوپه آساس ورته داعدام جزاټاکل شوي بندي اود هغه حامي هیوادونو ته اطلاع ورکړي.اود تړون په(۱۰۱مه)ماده کې راغلي چې که جنګي بندي داعدام په جزا محکوم شي نودا حکم فوراً نه اجراکیږي بلکه یوه خبرپانه باید لدینه مخکي دحامي هیواد په ادرس ولیږله شي اوحد اقل شپږمیاشتي دهغي له رسیدلونه ورسته دحکم اجرأ کیدلی شي.

ب- دمحکمي په حکم کې تجدیدنظر(۱۰۶مه) ماده : هرجنګي بندي ددې هیواد د قوځیانو په ځیرحق لري دمحکمې په هغه حکم چې دده په اړه یي صادرکړي اعتراض وکړي اودحکم دبطلان یاپه هغه کې دتجدیدنظرغوښتنه وکړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسارت (بندیتوب) پا ی

هرکله چې جنګي بندي دنیونکي هیواد له خوا ونیول شي نو تر هغه وخت پوري ددې هیوادپه توقیف کې پاتي کیږی ترڅو چې دطرفینو ترمنځ جګړه روانـه وي خو دجګړي لـه پـای تـه رسیدلوسره سمدستي دکنوانسیون د(۱۱۸می)مادي مطابق خپل هیوادته لیږل کیږی؛ البتـه پـه هغـه صورت کې چې دکوم ډول جرایمومرتکب شوی نه وي.

داچې دبندي لیږل اوخپل هیواد تـه ستنول پـه کوموشرایطوکي اوپـه څـه ډول ترسره کیږی پدي مطـالبود پوهیدني لپاره دکنوانسیون لاندي مواد لولو:

<u>خپل هیواد یا بیطرفه هیواد ته لیږل:</u>

الف-عمومي ملاحظات(۱۰۹ مـه) مـاده : ددي مـادي ددریم بند د حکم پـه آسـاس پـه جګړه اختـه هیوادونـه پـدي مکلف دي هغه بنـدیان چې شـدید مریضـان او یازخمیـان دي لـه تـداوي نـه وروسـته چې دسفرکولوتوان ولري بیدون له دي چې دهغوي رتبي اوتعداد په نظرکي ونیسي د (۱۱۰ می) مـادي د اول بند مطابق خپل هیوادتـه استول کیږی خوکچیری بنـدي خپل هیـواد تـه پـه تللو خوښ نـه وي بیانـه لیږل کیږی.

ب- هغه افراد چې خپل هیوادته لیږل کیږی(۱۱۰مه)مـاده :لانـدي افراد بایدخپل هیـواد تـه ولیـږل شي:

1) **زخمیان اومریضان چې جسمي اوروحي قدرت ئي په شدت سره کم شوي وي.**

2) **هغه مریضان اوزخمیان چې دډاکتر د نظر په آساس دیوکال په موده کې نشي جوړیدلای .**

3) **هغه مریضان او زخمیان چې تداوي شوي وي خوروحي اوجسمي توانایي ئي بیخي له مینځه تللي وي**

ج- هغه افراد چې یو بیطرفه هیواد ته لیږل کیږی: د(۱۱۰می) مـادي ددوهم بند د حکم پـه آسـاس لانـدي افراد خپل هیواد ته نه بلکه یوبل بیطرفه هیوادته لیږل کیږی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

1) هغه ټپيان اوناروغان چې تداوي ئي يوکال وخت ته ضرورت ولري اما په يو بيطرفه هيواد کې دهغه روغتياپه کم وخت کې ممکنه وي .

2) هغه ناروغ بنديان چې رواني اوجسمي حالت ئي دبنديتوب د دوام په صورت کې له خطر سره مخ وي ليکن په يو بيطرفه هيواد کې ددوی هستوګنه دادول خطر رفع کوي .

بلاخره ويلی شو چې د ترون د(۱۱۸ مې) مادی د حکم له مخې د جګړې د پايته رسيدو سره سم ټول جنګی بنديان آزاديږی او په هغه صورت کی چې د اُوربند په ترون کې د جنګی بنديانو د آزادولو لپاره کومه طرحه نه وي جوړه شوی او يا اصلاً دا ډول موافقه نه وی شوی نو د جګړې طرفين بايد ډير ژر د بنديانو د آزادولو طرحه جوړه کړي او هر ډول طرحه چې جوړيږی بايد بندی ورڅخه خبرکړل شی.

همدارنګه د بنديانو د ستنولو مصارف په منصفانه ډول د طرفينو هيوادونو تر منځ ويشل کيږی د ستنولو په وخت کی هغه قيمتی شيان او پيسې چې د نيونکی هيواد په پولی واحدونو نه وي بدل شوي هغوی ته بيرته مستردېږی اوجنګی بنديان کولی شی ټول هغه شخصی سامان آلات ، ليکونه اوتحفې چې دوی ته ليږل شوي وي د ځان سره يوسي هغه بنديان چې د اتهام په آساس تر محاکمې لاندې وي د محاکمې تر پای ته رسيدو او که محکوم وي دمحکوميت د دورې تر پای ته رسيدو پوري په توقيف ځای کې پاتې کيږی او طرفين هيوادونه د هغو بنديانو ليست چې ترمحکوميت يامحاکمي لاندې وی يو بل ته ورکوی، په همدي ډول هغه جنګی بنديان چې خپل هيواد ته وليږل شي دکنوانسيون د (۱۱۷ مې) مادې د حکم په آساس نشي کيدلی چې په فعالو نظامی خدماتوکی وګومارل شی .

تر دې ځايه مونږ له جنګی بنديانو سره د چلند په اړه د جنيوا د کنوانسيون مهمو او آساسي موادو ته اشاره وکړه، داچې په عمل کی د دې کنوانسيون مواد خاصتاً (۱۱۸ مه)ماده څومره عملی شوې کوم چې حکم کوی د جګړې له پای ته رسيدلوسره سمدستي بايدجنګي بنديان خپل هيواد ته واستول شي دا به د هغوجګړو په تاريخ کې وګورو کوم چې د۱۹٤۹م کال دجينواد نړيوال کنوانسيون له تصويب نه وروسته دنړۍ ديوشمير هيوادونو ترمنځ واقع شوي دي اوپه لاندي ډول لوستل کيږی:(۱)

---

۱) قرار دادهای بين المللی ژنو ، ص۱۴۹-۱۶۷ ،مورخ ۱۲ ، سال ۱۹۴۹ م، چاپ اول، کابل: کمية بين المللی صليب سورخ، ۱۳۸۴ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په روانه نیمه پېړۍکي د جنګي بندیانو سره د نړۍدیو شمیرهیوادونودچلند نموني

مونږ وویل چي د جنیوا د کنوانسیون له تصویب نه مخکي (د لومړۍ او دوهمي نړیوالي جګړې په جریان کي) د جنګي بندیانو سره بد چلند کیده او وضعه یی ډیره خرابه وه دا ظلمونه او بد چلند د دې باعث شو چي د بندیانو د وضعي د ښه والی لپاره یو تحریک شروع شي ددي تحریک او شعارونو نتیجه وه چي د نړۍ یو شمیر هیوادونه په (۱۹۴۹م) کال د جنیوا نړیوال کنوانسیون تصویب کړي ، تقریباً د نړۍ (۶۱) هیوادونو په هغه لاسلیک وکړ او د مللګروملتونود سازمان څخه وروسته د نړۍ تر ټولو لویه نړیواله مؤسسه وګرځیده خودا چي ددې کنوانسیون دتصویب نه وروسته دهغه د لاسلیک کوونکو چلند له جنګي بندیانو سره څه ډول وو او دی؛ اود کنوانسیون مواد او مقرارت تر کومه حده عملی شوی او د جنګی بندیانو په حالت کی یی بهتری راوستلې او کنه ؟ دا به مونږ په لاندې ډول ولولو:

<u>لومړی ـ د هغو جګړو بندیان چي مخکي تیرې شوي:</u>

هغه جګړې چي مخکي تیرې شوي په ځینو مواردوکي یوشمیر هیوادونوسره له دې چي دجنیوا په ټرون باندې لاسلیک کړی دی له خپلو دښمنانو سره یې تر نیولو وروسته ددې ټرون د موادو برخلاف ډېر بد چلند کړی مثلاً : په برما کې ددولت دمخالفو ډلو دجنګیالیو دنیولو ورسته له هغوی سره ډېر بد چلند شوی اوحکومت به اجباري کارونه پرې کول همدارنګه پخوانی یوګوسلاویاکې د(۱۹۹۳ او ۱۹۹۶م) کلونو ترمنځ جګړو کې په جنګي بندیانو باندې ډېرظلمونه وشول اجبار ي کارونه پري کیدل اونور ډول ډول شکنجې ورکول کیدلي همدارنګه د روسانو له خوا دچیچین دجنګیالیو، او دترکانو له خوا دکردستان له آزادي غوښتونکو مبارزینو اویو شمیر نورو هیوادونو له خوا د جنګي بندیانو سره چلند دجنیوا دکنوانسیون سره په هیڅ ډول مطابقت نه درلوده خو دځینو نورو هیوادونو ترمنځ جګړوکې بیا له جنګي بندیانو سره چلند نسبتا ښه وو چې هغه مونږ په لاندې ډول دمطالعي لاندې نیسو .([1])

---

[1]) ګوټمن، روی. اناکاتالدی او جیلس. جنګی جرمونه ، ص ۲۱۰-۲۱۳ ، ژباړونکی : نظام الدین کټوازی او جلات خان حکمتی، دوهم چاپ، کابل: کلید ګروپ، ۲۰۰۸م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعربو اواسرائيلو دجګړو بنديان

دعربو او اسرائيلو ترمنځ لمړی جګړه د(١٩٦٩م) کال دفبروري دمياشتې په ٢٤ نيټه پای ته ورسيده او دمصر او اسرائيلو ترمنځ د اوربند تړون لاسليک شو ددې تړون په نهمه ماده کې دمصري اواسرائيلي بنديانو تبادله تصريح شوې وه او په هغه کې راغلي وو: ټو ل هغه جنګي بنديان کوم چې ددې تړون دلاسليک کوونکو هيوادونوله خوا نيول شوي او په وسله والوځواکونو پورې مربوط وي هغه که نظم اودسپلين ولري اوکه نه دلاندې مقرراتو له مخې تبادله کيږی :

1) دجنګي بنديانو تبادله دمللګرو ملتونو ترنظارت لاندې ترسره کيږی او دا تبادله دتړون له لاسليک نه وروسته په ضرب دلسو ورځو کې شروع کيږی اوبايد په شلو ورځو کې هغه بشپړه شي .

2) دجنګي بنديانو له جملې نه هغه چې ترعدلي تعقيب اويا مجازاتو لاندې هم وي په تبادله کې شامل دي.

3) ټول شخصي وسايل، ليکونه، اسناد،دپيژندني مدارک اونور هغه اموال چې عرفاً په جنګي بنديانو پورې اړه لري بايد دتبادلې په وخت کې هغوی ته مسترد شي .

4) ټول هغه موارد چې په دې تړون کې په دقيق ډول ذکرنه وي دجنيوا دکنوانسيون سره سم اجراکيږي.

5) دجګړې دپای ته رسولو مشترک کميسون کوم چې دجنيوا دکنوانسيون په لسمه ماده کې ذکرده بايد دبنديانو دتبادلې دچټکوالي لپاره لازم تسهيلات برابر کړي او ترممکنه حده بايد دمتقابلو طرفونو ترمنځ دبنديانو دتبادلې په برخه کې دهمکارۍ اومرستې فضاء رامنځته کړي.

دعربو او اسرائيلو ترمنځ دوهمه جګړه د(١٩٥٦م) کال دنومبر په لسمه نيټه او دريمه جګړه په (١٩٦٧م) کال کې پای ته ورسيده دجنګي بنديانو دتبادلې او آزادولو په باره کې کوم مواد په لاس کې نه شته خو دعربو اواسرائيلو دڅلورمې جګړې په باره کې چې د(١٩٧٣م) کال دنومبر په ٣ نيټه پای ته ورسېده داوربند(٦مه) ماده دبنديانو دآزادولو اوتبادلې په اړه داسې صراحت لري: (کله چې دملل متحد سازمان دپلټنې ډلې دمصر مرکز قاهرې ته ورسيږي نو بايد دجنګي بنديانو تبادله چې ټپيان هم په کې دي پيل شي).

چې بالاخره ديو شمير اختلافاتو ترحل اوفصل وروسته که څه هم تبآدله يوڅه وځنډېده خو په نتيجه کې دمصر او اسرائيلو او نورو عربي دولتونو اواسرائيلو ترمنځ دجګړې بنديان تبادله شول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکوریا دجګړې بندیان

داجګړه چې ددوه کوریاګانو یعنې شمالي اوجنوبي ترمنځ واقع شوې وه بالاخره د((پان مون ژون)) دصلحې دموافقې وروسته پای ته ورسیده داموافقه چې د(۱۵) مادو لرونکې وه دریمه ماده یې دجنګي بندیانوپورې داړونده مقرراتو لرونکي وه او په کې راغلي وو:

دټولو هغه جنګي بندیانو آزادي او استرداد چې دهریوه طرفینو په بند کې دي باید ددې مقرراتو داجرا په وخت کې دجنګي بندیانوپورې اړونده مقررات هم اجراشي ددې مادې مختلف بندونه دبندیانو آزادول بیانوي دمادې په (۵۰) پراګراف کې دارنګه راغلي دا موافقتنامه دا ټاکي چې دموافقې له اجرا نه (۶۰) ورځې وروسته هغه بندیان چې تګ ته چمتو وي باید خپل هیواد ته ولیږل شي اودمادې(۵۵) پراګراف د جنګي بندیانو دسپارلو ځای د (پان مون ژون) ښار ټاکلی.

دویتنام دجګړې بندیان: دویتنام جګړه دامریکایي او ویتنامي ځواکونو ترمنځ وروسته له زیاتو تلفاتو بالاخره په(۱۹۷۳م) کال دجولای په میاشت کې دویتنامي اوامریکایي چارواکو ترمنځ په پاریس کې دسولې په یوې موافقې سره پای ته ورسیده داموافقتنامه چې د(۲۳)مادو لرونکې وه په اتمه ماده کې دجنګي بندیانو دتبادلې په اړه داسې وضاحت راغلی وو:

نظآمي اوغیر نظامي افراد اواسیران به په همه حاله ډول ددواړو طرفونو د فوځونو دشاتګ په وخت کې په کامل ډول آزادیږي اوخپل هیواد ته به دهغوی لیږل شروع شي دجګړې طرفین دموافقې دلاسلیک په ورځ دنظامي اوغیر نظآمي افرادو کامل فهرست یو بل ته ورکوي ددې موافقې له مخې دجنګي بندیانو تبادله ددواړو طر فونو ترمنځ شروع شوه.

بالاخره د(۱۹۷۳م) کال دمارچ تر ۲۷ نیټې پورې پای ته ورسیده په دې ورځ دبندي امریکایانو اخرنۍ ډله هم آزاده شوه اوپه دې تبادله کې دطرفینو له خوا داسې روشونه اختیارشول چې دبندیانو تعداد په نظرکې نه نیول کیده ځکه چې دواړه طرفه دجګړې سخت ستړي شوي وو اوهر طرف بل ته خپل ښه نیت ښوده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهند اوپاکستان دجګړوبنديان

دهند اوپاکستان ترمنځ لمړۍ جګړه د(۱۹٤۹م) کال داوربند په موافقې سره پای ته ورسيده او ددې موافقې په آساس دجنګي بنديانو تبادله دهمدې کال دمې په مياشت کې تکميله شوه په دې تبادله کې دبنديانو دتعداد په نظر کې نه نيولو سره (٦۹۱)هندي بنديان د(۱٥۳) پاکستاني بنديانو سره تبادله شول.

دهند او پاکستان دوهمه جګړه چې د(۱۹٦۱م) کال په سپتمبر کې پای ته ورسيده ددواړو هيوادونو لوړ رتبه چارواکو دملل متحد دسرمنشي په منځګړيتوب دازبکستان په مرکز تاشکند کې داور بند موافقه لاسليک کړه اوپه دې موافقه کې دجنګي بنديانو دآزادولو غوښتنه شوې وه. ددې دواړو هيوادو نو ترمنځ دريمه جګړه د(۱۹۷۲م) کال د اختلافاتو په حل سره پای ته ورسيده او ددې کار لپاره يوه موافقه ددواړو هيوادونو ترمنځ لاسليک شوه دموافقې په يوولسمه ماده کې دجنګي بنديانو دتبادلې په اړه داسې صراحت راغلی وه:(دواړه هيوادونه په دې توافق کوي چې لوړ رتبه چارواکي به يې په آينده کې بيا سره ګوري او دبنديانو دبيرته ستنولو په موضوع به تصميم نيسي چې بالآخره ددې جګړې بنديان د(۱۹۷۳م) کال داګست په ۲۸ نيته ددواړو هيوادونو ترمنځ ديوې بلې موافقې په لاسليک سره تبادله شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایران اوعراق دجګړې بندیان

دغه جګړه چې ددواړو هیوادونو ترمنځ په (۱۹۸۰م) کال دسپتمبر په ۲۲ نیټه شروع او بلآخره دامنیت شورى (۵۹۸ نمبر) پرېکړه لیک په صدور اومنلو سره په (۱۹۸۸م)کال کې پاى ته ورسیده البته دجګړې دپاى ته رسولو لپاره ددواړو هیوادونو نمایندګانو یو تړون لاسلیک کړ او ددې تړون په درېمه ماده کې داغوښتنه شوې وه چې جنګي بندیان دې دفعالې شخړې تر ودریدو وروسته آزاد او تبادله کړل شي خو ددوه کلونو په تیریدو سره یواځې تېپي او ناروغ بندیان تبادله شول حال داچې دامنیت دشورى په (۵۹۸ نمبر) پرېکړه لیک چې جګړه یې پاى ته رسولې وه یوازې دجنګي بندیانو نوم ذکر شوى وؤ او د سالمو او ناروغو بندیانو ترمنځ کوم تفکیک په نظر کې نه وه نیول شوى باید یاد ونه وکړو چې ددې جګړې له بندیانوسره چلند په هیڅ صورت دنړیوالو معیارونو په آساس او نه هم داسلامي اصولو په آساس ترسره کیده چې په نتیجه کې اکثره بندیان ددواړو طرفونو په زندانونوکې مړه شول او مړي یې په عراق دامریکا تر برید او دصدام حسین ترراپرځولو وروسته په (۲۰۰۷ م) کال کې دایران او اوسنى عراقي ادارې ترمنځ تبادله شول.[۱]

---

[۱]) ارفعی، عالیه، ومحمود مسائلی، جنګ وصلح ازدیدګاه حقوق و روابط بین الملل، ص ۲۲۲-۲۲۹، چاپ دوم، تهران: وزارت امورخارجه مؤسسه چاپ و انتشارات، ۱۳۷۳ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم ـ دروانو جګړو بنديان:

دامهال په فلسطين، عراق،کشمير،چيچنيا او زمونږ په ګران هيواد افغانستان کې جګړې روانې دي ددې جګړو دبنديانو سره دتيري کوونکو له خوا ډېره بده وضع او چلند شوى او کيږى په دې ډو ل چې جنګي بنديان په ډله ايز ډول وژل شوي ،شکنجه شوي او دهغوى دحرمت سپکاوى شوى چې دا دټولو نړيوالو نورمونونو په خلاف يو څه دي چې ددې جملي نه زمونږ په خپل هيوادکې د ۲۰۰۱ ميلادي کال دامريکا دبريد نه وروسته دجنګي بنديانو وضع اوحالت مطالعه کوو

په افغانستان کې دجنګي بنديانو حالت: په افغانستان د ۲۰۰۱ کال دسپتمبر د يوولسمې له پيښې نه وروسته چې امريکا حمله وکړه او په نتيجه کې د طالبانو رژيم رانسکور شو د طالبانو دځواکونو په زرګونو بنديان امريکايانو او د هغوى افغاني متحدينو ونيول چې بيا د هغوى له جملې نه ډيرى په ډله ايز ډول ووژل شول او ځينې دهغوى دکيوبا ـ ګوانتنامو زندان او د افغانستان په داخلي زندانو نوکي ترسختو شکنجو لاندې ونيول شول او امريکايانو او دهغوى متحدينو په خپل دې کار سره ټول نړۍ وال قوانين تر پښو لاندې کړل چې مونږ په لمړي سرکې دبنديانو ډله ايزه وژنه او بيادهغوى دشکنجويوڅونمونې لولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجنګي بنديانو ډله ايزه وژنه:

کله چې امريکايانو په افغانستان باندی د(۱۳۸۰ هجري شمسي) کال دميزان په ۱۵ نيټه حمله وکړه دهمدې کال دقوس په ۳۰ نيټه دائتلافي ځواکو رسمي ويانډ په اسلام اباد کې اعلان وکړ چې ددوی ځواکونو صرف دافغانستان په شمال کې دطالبانو نه(۷۰۰۰) اووه زره تنه بنديان نيولي او ددوی په بند کې دي او دا له هغو نه علاوه وو چې ددو له افغاني همکارانو سره بنديان وو هغوی له دغو بنديانو سره داسې چلند وکړ چې ټول اخلاقي او انساني معيارونه يې تر پښو لاندې کړل هغوی بنديان دخلکو په مخکې په کوڅو اوسرکونو کې ووژل حتی تر دې پورې چې امريکايي لوړ رتبه چارواکو به وويل: چې غواړي طالبان محاصره کړي او په کندز او نورو منطقوکې يې له منځه يوسي او نه غواړي هغه بنديان کړي دهغه وخت ددفاع وزير (رمزفيلډ) ويلي وُ: مونږ دومره وزګار سرتيري نه لرو چې هغه دې بنديان وساتي. ددې خبرې نه دهغه منظور دا وُ چې په کندز کې محاصره طالبان پرته له مرګ نه بله لاره نه لري ددې طالبانو له جملې يو شمير يې د ځو ورځو خبرو اترو نه وروسته د(جنرال دوستم) سره دې موافقې ته ورسيدل چې طالبان او ټول خارجي جنګيالي به ده ته تسليمېږي طالبانو ته به اجازه ورکول کيږی چې تر خلع سلاح وروسته خپلو کورونو ته ستانه شي او خارجي جنګيالي به دملګروملتونوسازمان او يا هم دهغوی خپلو هيوادونو ته سپارل کيږی خو دوستم په خپل دې عهد وفا ونه کړه او له هغوی سره يې داسې چلند و کړ چې په آوريدو يې غوږونه بوګنيږي هغوی ټول يې په ډله ايز ډول ووژل هغه چې ژوندي پاتې وه په يو نامعلوم سرنوشت اخته شول چې دراپوروڼو په آساس ځيني دهغوی دشبرغان په ښارکې اوس هم ددوستم په شخصي زندان کې ترسختو شرايطو لاندې دژوند بدې ورځې شپې سباکوي ددې ترڅنګ يو شمير طالبان چې مزار شريف کې ترمحاصرې وروسته دوستم ته تسليم شوي وؤ هغه يې ددې ښار نږدې (قلعه جنګي) ته انتقال کړل بيا وروسته دامريکايي چارواکو له خوا دابتدايي تحقيق او نوم ليکنې په وخت کې بد چلند او اهانت اميزه برخورد ورسره وشو په نتيجه کې بنديانو هم عکس العمل وښوده په مقاومت يې لاس پورې کړ چې بالاخره دامريکايي الوتکو له خوا پرې بمونه وورول شول او ټول په دې قلا کې چې شمير يې دوه زرو تنو ته رسيده دهغوی درهبرانو دلارښونې له مخې چې ورته ويلي يې وه((طالبان بايد بنديان نه بلکې ووژل شي)) ټول په ډله ايز ډول ووژل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وخت چې دانساني حقوقو ددفاع سازمانونه په دې قضاياو کې دتحقيقاتو غوښتونکي شول رمزفيلډ په رشخندی سره ويلي وو په دې اړه تحقيق کول هيڅ فايده نه لري داهغه وخت وؤ چې دانساني حقوقو لپاره دملل متحد استازی(ماري رابن سون) ددې غوښتونکی شو چې دهغه ډله ايزو وژنو په اړه چې په قلعه جنګي کې شوي بايد تحقيقات وشي .

دجنګي بنديانو شکنجه:

په فغانستان دامريکا له بريدنه وروسته ددې هيواد استخباراتي شبکو په افغانستان او يو شمير نورو هيوادونو کې دبنديانو په نيولو لاس پورې کړ چې په نتيجه کې ديو راپور له مخې(١١٦٥٤)تنه بنديان دطالبانو او القاعده سره دتړاو په تور ونيول امريکايانو ددې ډول افرادو د ساتلو لپاره دافغانستان په داخل کې ديو امريکايي چارواکي داعتراف په آساس شل زندانونه جوړکړي چې له هغې جملې نه د(بګرام اوکندهار) زندانون ډير مشهوردي او له افغانستانه خارج دګوانتنامو زندان دی چې په دې زندانونو کې مونږ دجنګي بنديانو وضع ترمطالعې لاندې نيسو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دګوانتنـامو زنـدان : دجنګي بنـدیانو لمړنـۍ ډلـه چې دالقاعده شبکې او طالبـانو افراد وو د۲۰۰۲ میلادي کال دجنوري په ۱۱ نېټه د(ګوانتنامو ټاپو ته چې په کیوبـا) هیواد کې دی ورسول شول او هلتـه بندیان دنړیوالو قوانینو په نظرکې نه نیولو سره په غیر انساني شرایطو کې بې له دې چې سرنوشت یې معلوم وي او یا مرستي ورته ورسیږي او یا قانوني حمایت کوونکي ولري شپې ورځې تیرولـي. لومړی ځل شل تنـه القاعده اوطالب جنګي بنـدیان هلتـه ولیږل شول چې وروسته بیـا دا تعداد (۶۸۰)تنـو تـه ورسیده چې دنړۍ د(۴۶) هیوادونو اتباع پکې شامل دي او له هغوی نه ډیری یې دافغانستان اتباع دي په کومو شرایطو کې چې بندیان هلته ژوند کوي په اخرنۍ اندازې سخت دي په دې ډول چې دبنـدي داوسیدو داطاق طول دوه متره او عرض یې یو نیم متراو مناسبه رڼا نه لري هغوی له خپلو کورنیو سره داړیکو او تماس ټینګولو اجازه نه لري په لمړي سرکې دیوې هفتې په جریـان کې بندي تـه فقط یو ځل دحمام کولـو اجـازه ورکـول کیده او دهغـه وخت فقط یـوه دقیقـه وه چـې وروسـته دبنـدیانو د ډېرواعتراضـونواو اعتصابونو له وجې دا وخت پنځودقیقو ته لوړ شو له بلې خوا دا بندیان په زندان کې دامریکایي ساتونکو لـه خـوا تـل تحقیر اوسپکیږي ډول ډول ځورنې ورکول کیږی لکـه لـه هغوی نـه دجـامو ویسـتل او لـوڅ عکسونه ترې اخستل حتي تردې پورې چې دساتونکو له خوا پرې جنسي تیری شوی ملنـدې پرې وهل شوي او وهل ټکول خو عادي خبره ده ددې زندان نـه یـو آزاد شوي برتـانوي مسلمان خبري رسنیو تـه ویلي چې:

کالي به رانه وویستل شول لاس او پښې به یې راوتړل او بیا بـه یې خپلـو سپیو تـه واچولـو چې لـه دې خبرې نه دهغه منظور په دوی باندې دسپیو له خوا جنسي تیري کول ؤ حال دا چې دبشر پـالنې د دودیز نړیوال قانون څیړنـې چې دسره صلیب دنړیـوالي کمیټې(ICRC) لـه خـوا سرتـه رسیدلې وایـي چې : ځورونـه ظالمانه، غیرانساني چلند او وحشت دچاپـه شخصي وقـار بانـدې پـه تیره بیـا شرمووڼکی او بې عزته کوونکي چلند څخه کار اخستل دهرچاپه وړاندې په ټولو شخړو او جګړوکې منع دي. همدارنګه پـه نړۍ والو شخړو کې دڅلـورګوني ژنـیو تړونونو تړونونو دريمـه مشترکه مـاده هم دا حکم کوي خـو امریکایـانو جنګي بنـدیان پـه ډېر سخت حالت کې وساتل هغوی تـه د ډیرو کمو حقوقو په ورکولو هم قایل نـه دي خلاصه دا چې امریکایان دهغوی سره نـه دجنګي بندیانو په څیرچلندکوي اونـه هم ورتـه دعادي بنـدیانو پـه سترګه ګوري داپـه داسـي حـال کې ده چې په زندان کې دهغوی دساتلو لپاره هیڅ قانوني جواز هم په لاس کې نه لري .([1])

---

[1]) عبدالباقی، مصباح الله. افغانستان پس از یازدهم سپتامبر، مترجم: عبدالقیوم فخری، چاپ اول، کابل: مرکز بخش و پروش انتشارات رسالت، ۱۳۸۵ هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه څـه هم دجنيوا دنړېوال کنوانسيون مـواد دټولـو هغو جګړوپـه بنـديانو چې ددې تړون ددوه طرفونـو ترمنځ واقع شوي وي عملي کېږی خو د(بوش) اداري خپله پاليسي دبنـديانو پـه اړه د۲۰۰۲ مـيلادي کـال په فبروري کې اعلان کړه اوپـه خپلـه دې اعلاميـه کې دالقاعده دجنګيـاليو اوطالبـانو تـرمنځ يو تيوريـک تفکيک وکړ هغه په دې ډول چې دسپيني مانۍ په وينا القاعده يوه نادولتي تروريستي شبکه ده نـو ځـکـه دهغې شبکې جنګيالي دجنيوا دکنوانسيون نه بهر دي ځکه دجنيوا کنوانسيون دولتونـو لاسليک کړی او القاعده شبکه يوه نـادولتي ډلـه ده خو طالبـان چې دافغانسـتان بـالقوه وسلـه وال فوځونـه وو او دجنيـوا دکنوانسيون مواد دامريکا او طالبانو ترمنځ شخړه باندې پـه رښتيا سره تطبيـق کيـدل چې بايدطالبانو تـه دجنيوا دتړون مطابق ټول حقوق ورکول شوي ؤ خو برعکس طالبان هم دالقاعده دبنديانو پـه څېر جنګي بنديانو ته ټاکل شوي حقوق خوپرېږده چې هيڅ انسـاني حقـوق هم ورنـه کـړل شـول او لـکـه څرنګـه چې پوهيږو دنړۍ پـه سطحه قوانين تل دزورورو لـه خوا جوړيږي ترڅو پـه کمزورو تطبيق شي او خپلـه يې نـه عملي کـوي داځـل هم امريکـا دجنيوا دتړون مـواد تـر پښـو لانـدې کـړل او پـه دې بهانـه چې طالبـانو هغـه ځانګړتياوې نـه پوره کولې کـوم چې دجنيوا پـه کنوانسيون کې دجنګي بندي دقانوني موقف دترلاسـه کولـو لپاره ټاکل شوي وي او هم يې دجګړې قوانين نـه دي رعايت کـړي نـو پـه دې ډول يې لـه قوانينونـه فـرار وکړ او طالبان يې ناقانونـه جنګيالي ونومول چې پدې آساس هغوی دجنيـوا دکنوانسيون لـه امتيـازاتو نـه مستحق کيدلای نـه شي حال دا چې پـه دې کنوانسيون کې دجنګي بندي موقف دترلاسه کولو لپاره چې کـوم شرايط ټاکل شوي هغه دطالبانو پـه سرتيرو کې ليدل کيدل او پوره کـړي يي ؤ هغه پـه لاندې ډول دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

1) هغه جنګيالي بايد حتماً ديو چاله خوا قومانده شي نظم او دسپلين ولري طالبانو هم په لمړي سرکې مشخص قوماندانان لرل او نظم او دسپلين پکې موجود وو بناً داشرط پوره شو .

2) جنګيالي بايد مشخص لباس او نښان ولري دلته هدف يونيفورم دی که څه هم طالبانو په هغه وخت کې مشخص يونيفورم نه درلوده خو بيا هم طالبان پيژندل کيدل او له عواموسره دهغوی فرق زيات وه بناء داشرط هم پوره وه .

3) جنګيالي بايد خپله وسله په ښکاره ډول وګرځوي ترڅو وښايي چې دايو جنګيالی دی داشرط هم پوره وه ځکه طالبانو وسلې په ښکاره ګرځولې او پرته له دوی نه هيچاته اجازه نه وه چې وسله له ځانه سره وګرځوي يعنې هر وسله وال کس طالب وه.

4) جنګيالي بايد دجګړې قوانين رعايت کړي داشرط هم پوره وه اودجګړې قوانين يې رعايت کړې وُ.

له هغې جملې نه دامريکا له بريدنه څو ورځې مخکې کله چې يو برطانوی ژورنالسته ((ايوان ريډلي)) په افغاني جامو کې په پټ ډول دتورخم له لارې جلال آبادته راغلې وه ترڅو دافغانستان دوضعې په اړه راپورونه راټول کړي خودطالبانو له خوا ونيول شوه که څه هم هغې افغانستان ته دراتګ قانوني جواز نه وه اخستی خو بيا هم دطالبانو له خوا ترڅو ورځې نظربندی وروسته خوشې شوه او ډېر ښه چلند ورسره شوی وُ اوله هغې سره دطالبانو دنيک چلند نتيجه وه چې داسلام په مقدس دين مشرفه شوه، او دجګړې دقوانينو له مخې هم دژورنالستانو نيول ،بندي کو ل اوځورول غيرمجازدي.

خو بياهم ددې سره سره امريکايي چارواکې وايي چې دطالبانو له خوا دجګړې قوانين مات شوي او غير قانوني جنګي بنديان دي او په بنديانو خپلو مظالمو او شکنجو ته ادامه ورکوي .([1])

---

[1]) ګوتمن،روی. اناکاتالدي اوجيلس پريس . جنګي جرمونه ژباړونکي:نظام الدين کتوازی اوجلات خان حکمتي، دوهم چاپ،کابل: کليدګروپ . ۲۰۰۷م.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کی د بندیانو اوسنی حالت

په افغانستان کی د بندیانو په باره کی دقضاوت کولو لپاره فقط یو راپور د افغانستان د اوسنی حکومت را اخلو او وربانده بسنه کوؤ چه هغه عبارت دی له :

د افغان حکومت د حقیقت موندنې پلاوي د راپور له مخې، د ۲۸۴ بندیانو او نیول شویو کسانو له ډلې ۱۴۸ تنو یې دغه پلاوي ته د شکنجې او بد چلند په تړاو شکایتونه کړي دي.

دغه پلاوي د بندیانو د ځورولو په تړاو د ملګرو ملتونو تر راپورو وروسته د ولسمشر کرزي په حکم د کابل، هرات او کندهار ولایتونو په بندیخانو کې خپلې څېړنې ترسره کړې.

په کابل کې د ملګرو ملتونو سیاسي دفتر (یونما) د روانې میاشتې په سر کې په یوه راپور کې ویلي وو، چې د افغانستان په زندانونو کې په پراخه کچه بندیان ځورول کیږي.

دغه پلاوي د خپلو څېړنو د پایلو په اړه وایي زیاتره بندیان او نیول شوي کسان د نیول کېدو او د تحقیق پر مهال شکنجه او ځورول شوي دي.

ددغه پلاوي مشر عبدالقادر عدالتخواه د څېړنو په اړه وایي:

"ټول هغه کسان چې مرکې ورسره شوي ۲۸۴ تنو ته رسیږي، له هغې ډلې ۱۴۸ تنو یې د شکنجه کېدو ادعا کړې او ویلي یې دي چې ځورول شوي دي.

چې زیاتره ځورونې د نیول کېدو او کله ناکله هم د تحقیق پرمهال ترسره شوي دي".

۶۶٪ بندیان

ښاغلی عدالتخواه وایي ۶۶٪ بندیان چې مرکې ورسره شوي، مدافع وکیلان نه لري، د یو شمیر بندیانو دوسیې په ټاکل شوې موده کې نه دي څېړل شوي او ځینو یې د بند له ټاکلې مودې ډېر وخت په زندان کې تېر کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بندیانو دوسیې:

"١٢ نمبر نیول شوی کس وایي چې د کندهار ولایت اصلي اوسېدونکی یم، او بهرنیانو د روان کال د لیندۍ میاشتې په یوولسمه نېټه له خپله کوره ونیولم. یوه موده امریکاییانو وساتلم او بیا د بګرام زندان ته ولېږدول شوم. کله یې چې له الوتکې ښکته کولم، نو ښه چلند یې راسره ونه کړ، د یوه څاروي په شان یې له څټه ونیولم او حلال خواړه یې نه راکول. درې میاشتې مو د لمر مخ هم ونه لید".

د حقیقت موندنې د پلاوي د څېړنو پایلې ولسمشر کرزي ته هم ورکول شوي دي .

<u>د افغانستان په زندانو کې د حالت د ډیرښه تشریح لپاره دڅو زندانونو نمونې هم واضح کوؤ:</u>

1. **دبګرام زندان دبندیانو حالت :**
2. **د پلچرخی زندان دبندیانو حالت :**
3. **دکندهار ولایت زندان دبندیانو حالت:**
4. **دهلمند ولایت دزندان دبندیانوحالت:**
5. **دنورستان ولایت زندان دبندیانوحالت :**

لومړی – دبګرام د زندان حالت :

دبګرام زندان په افغانستان کې د امریکایی پوځیانو تر ټولو لوی او مهم زندان دی چې خواو شا

٣٠٠٠بندیان پکې ساتل کیږی چې نږدی ټول یی له وسله والو طالبانو سره داړیکو لرلو په تور نیول شویدي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بشرى حقونو ځينو ډلو په دې زندان کې له بندانيانوسره پرناوړه چلند او شکنجو په وار وار نيوکې کړي دي او . د افغانستان د بشرى حقونو ديوې ټولنې مشر لعل ګل وايي .د افغان حکومت قانوني حاکميت ، قضايي اوعدلى استقلاليت ته په کتو سره بايد دبګرام زندان افغان حکومت ته وسپارل شي . ښاغلى لعل ګل پدې برخه کې د سولې عالي شورا ته ورکړل شوى پراخه صلاحيت ته په پام سره وايي دا ددوي دنده چې پدې برخه کې جدي اقدام وکوي .

((زه فکر کوم چې څومره چې عاجل کيدلى شي په بيړني توګه دغه زندانونه دې دافغانستان د قانوني حلقى نه بيرون ونه اوسيږي نه يوازى داچې د افغانستان استقلاليت يى تر سوال لاندې راوستې بلکې دا پخپله د امريکاييانو حيثيت يى تر پوښتنې لاندى راوستې اوبله داچې دلته اوس دسولى عالى شوراته پدې برخې کې ډير زيات صلاحيتونوورکړل شوى چې يو يى هم دادى چې دبګرام او ګوانتونامو د زندان لپاره يو کميسيون لرى نو اوس د سولى عالى شوراته ته خپل فرض اداکول پکاردى او دغه کميسيون چې د دغو زندانيانو لباره جوړ شوى ژر ترژره دې فعال کړى .))

خو امريکايى چارواکي وايى افغانستان تراوسه دا توان نه لرى هغه دوسيې چې استخبارتى اوامنيتى بنسټ لرى په اسانى سره وڅيړي اوبل دليل د افغانستان په زندانونو کې له زندانيانو سره ناوړه چلند په ګوته کوي .

تيرکال دملګرو ملتونو سازمان هم د افغانستان په زندانونو کې له بنديانو سره د چلند په اړه يو رپوټ خپورکړى وو چې پکې په افغان زندانونو کې د بنديانو د وهلو ټکولو، ځور او ناوړه حالت په اړه اندېښنه ښوولې وه .

بګرام د افغانستان مهمه هوايى اډه ده چې دا مهال په افغانستان کې د امريکايى ځواکونو تر ټولولوى پوځى مرکز بلل کيږى د راپورنو له مخې په دغه زندان کې په سلګونه هغه افغانان بنديان دي چې دطالبانود ملاتړ په تورنيول شويدي .

خو له دغه زندانه يو شمير آزاد شوي زندانيان وايي دوى نه يوازې په زندان کې د امريکايي ځواکونو له لوري کړول شوي بلکې د دوى په وينا د بهرنيو ځواکونو له لوري په ناحقه په مياشتو مياشتو په بند کې ساتل شوي دي دا هغه څه دي چې د بشري حقونو يوشمير ټولنې يې هم منې او په دغه زندان کې د بنديانو حقونو ته د رسيدو غوښتنه کوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل لوري ته دافغانستان دولت ترواکمنۍ لاندې زندانیانوته هم دزندانیانوسره د ښه چلند داغوره بیلګې ندي ځکه خو که دافغان دولت د واکمنۍ په زندانو کې هم د بندیانو سره د زندان د واکمنو چلند ته وکتل شي نو کیدای شي چې د افغانستان زندانو ته په خپله بندیان هم زړه ښه نکړي.

دیوشمیر شنونکو په اند په دې کې شک نشته چې د بګرام د زندان مسئله د ملی حاکمیت اوددې حاکمیت د بر لاسی خبره راپورته کوي خو د افغانستان په زندانوکې چې تر ځو پورې د پرتو بندیانو سره د زندان د واکمنو دسم چلند جوتې نښې نښاني نه وي لیدل شوې تر هغې پورې به د زندانونو بندیان د هغوی خپل او خپلوان د انساني حقونو فعالین دې ته ډیر زړه ښه نکړې چې د ملي حاکمیت او واکمنۍ د مسلې په ترڅ کې دې د انساني حقونو د درناوي غوښتنې له پامه پرېوزي . [1]

دموضوع دتشریح لپاره دیوه بندی د سترګو لیدلی حالت د افغانستان د زندانونو څخه دمثال په ډول را اخلم چې عنوان يی(دبګرام په وحشتناک زندان کي د دردوونکوشپو ورځو یاد):

دجمعې شپه وه دکابل ښار په لوېدیځ دېنځمي حوزې اړوند دکمپنۍ او آبرسانۍ ترمنځ سیمه کي دشمس المدارس دجومات اومدرسې څنګ ته په کور کي مي له خپلو ماشومانو سره په خواږه خوب بیده وم په داسي حال کي چي ورور مي بل چیرته میلمه وو او دشپې نه وو .

دشپې شااوخوا ۱۲:۳۰ بجې به وې چي نا ببره يو درز شو چي له خوبه رابیدار شوم چي ددروازو اودکړکیو دشیشو شرنګ او شرونګ وو اوشیشې ماتي وې اوټولي راتوییدلې چي سترګي مي لوڅې کړې په کوټه او سرای کي داسي سپینه رڼا وه اوپه حویلي کي مي سترګي پر ډېرو امریکایانو ولګیدې چي سرې ږیري ، سره سره لوي لوي بریتونه ،شنې سترګي اوسره مخونه لري او دټوپکو شپیلۍ ئې زما خواته نیولي او زه داسي فکر کوم لکه چي خوب وینم نو په دې حالت کي ګورم چي امریکایي پوځیان چي ټوپک په ماشه يې ګوته نیولې دکوټې دننه شول او زه هیڅ حرکت نه شم کولای چي ګورم نابېره راباندي ږغ شو اوناڅاپه (What is your Name) ما ورته سمدستي وویل ابراهیمي بیا يي راته وویل !First Name First Name ؟ما ورته وویل چي حبیب الرحمن ابراهیمي مخ ته مي امریکایان رادپربېدل هیڅ پوه نه یم چي شا طرف ته مي هم امریکایان ولاړ دي اوله شانه يې په لغته ووهلم او دوه متره مخي ته يې وغورځولم او سخت وهل يې راباندي پیل کړل په دې وخت کي له امریکایانو سره یوتن چي شخصي جامې ئې اغوستې وې امریکایي ږیره لرونکي پوځي په بغل کي په لاس ځوخ کړ او زه يي

---

1) مهال خبری ویبپاڼه ، د افغانستان لپاره د مطبوعاتی اواری او ملاتړ اداره . کابل - افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته په ګوته کړم چي دغه کس دئ نو ځان يې دهغه په شاه کي پټ کړ ګومان کوم چي هغه به يي جاسوس وو ، نوامريکايي رانه پوښتني پيل کړې او زما مخ ته ئې يوه پښه کت کړه اوبله ئې زنګون کړه او قلم يي راواخيست وړوکي کتابچه ورسره وه راته وېويل چي ستا نوم ؟ دپلارنوم ؟دکوم ځاي يې ؟څه کار کوې ؟په دې وخت کي يي دچپ لور همداسي ړيره لرونکي او بريت لرونکي امريکايي زما پر سر وار وکړ اوزه ګنګس شوم او بيا ترجمان رابانديي غږ وکړ او راته يي بدي سپکي خبري وکړې چي نه يي شم ويلاى ،راته وويل چي صبح کجا بودي؟ ما ورته وويل چي ميدان ښار رفته بودم، وى چي ميکردي؟ ماورته وويل چي هلته مي کار درلود بس نورئي دخبرو کولو اجازه را نه کړه او زما په وهلويي پيل وکړ او زما لاسونه يى په پلاستيکي ولچک وتړل او کڅوړه ئې را پرسر کړه او په لغته يي ووهلم او زما د کوچنى لور چي په خوب ويده وه دهغې په خيټه کي وخوت او هغه په چيغو شوه نو په دې وخت کي ډير امريکايان راغلل او يو ترجمان مي د جيبو په لوټولو پيل وکړ نو زما په جيب کي زر ډالر وو چي پنځه سوه مي خپل او پنځه سوه امانت ول او يو چا راکړي ول چي بل چاته يې ورکړم اوشپږنيم زره افغاني مي هم په همدې جيب کي او اته زره افغاني مي په دې بل جيب کي وې هغه يې را واخيستي او ږيره لرونکي امريکايي ورته وويل (give his money to his family) دوه درې ځله يي ورته وويل خو ترجمان پيسې له جيبه راويستي اوپه هغه توره خلته کي چي زما په غاړه کي يې اچولې وه په هغې کي پيسي واچولې او ما ډير ورته وويل چي پيسې مي ورکړه کور کي ترجمان بيا سپکي خبري راته وکړې چي ..... يکهزار دالر راچه ميکردي .

نور په ځان نه يم پوه چي څرنګه يي موټر ته واچولم خو زما دماشومانو چيغي او ژړاګاني مي په ذهن کي پاتي دي اونورنه يم پوه شوى څه ډول يې له کوره ويستلم خو يوه ساعت شاوخوا يې زما په کور کي تالاشي وکړه .

بيا يي چي کله موټر ته واچولم نو هلته مي لاسونه په پلاستيکي ولچکونو سخت تړل سوي ول او ويني ئې کولې او سخت درد ئې کاوه او ما ورته وويل: چي لاسونه مي درد کوي دا ولچک لږ شانته سست کړئ دوى به لا وهلم او له ۴۰ زيات امريکايي ګاډي يا موټر يي راوستي ول او له حسابه وتلي امريکايان هم ورسره وو چي نه شم ويلاى چي څو به وو خو ويلي شم چي په لسګونوتنه وو شاوخا پنځه دقيقي يې په خامه کوڅو کي مزل وکړ او زه يې يوه بل پوځي ګاډي يا ټانګ ته پورته کړم او بيا يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵ دقیقې شا اوخوا مزل وکړ پر پاخه سړک نه پوهیږم چې کوم ځای ته یې وړي وم هلته یې له پوځي ګاډي ښکته کړم او ۲۰ دقیقې به یې هلته په یخ کې درولي وم چې ګورم دځرخي الوتکو آواز مي ترغوږو شو اودغه دځرخي الوتکوغږ رانیږدې کیږي او چې ګورم ډېري الوتکي رانیږدې شوې او یوه یې کښیناستله اوبله یې په هوا ګرځي راګرځي نو په دې وخت کې یې زه لږ وځنډولم او الوتکي ته یې ورنیږدې کړم دالوتکي باد سخت یخ و ، یخ مي وشوچې ما ورته وویل چې یخ مي وشو او غابښونه مي کړسیدل له یوه او بل سره، نو په لغته یې په تشیو کي ووهلم او وویل: یې مه خوځیږه او چیرته ځې اوځه کوې اولاس مي چې ولچک وو سخت یې راباندي تاو کړل اوسخت په درد شول خو لنډه دا چې یوساعت شااوخوا یې الوتکي باد ته دې بې رحمه امریکایانو نیولی وم او بیا یې الوتکي ته پورته کړم او هلته یې په داسي شکل دالوتکي په چوکي کي وتړلم چې یوه پښه مي یوې خواته اوبله پښه مي یې بلي خواته بنده کړه لاسونه خومي ولچک ول له وړاندي اود سینې لخوا هم او دشانه هم داسي کلک شیان راته پیدا شول چې هیڅ لورته حرکت نه شم کولای او ځان نه شم خوځولي.

خو چې کله الوتکه په هوا شوه فکر مي وکړ له ځان سره چې ته خو ژورنالیست یې اودا څنګه امکان لري چې د یوه ژورنالیست له پاره دې ئې دوې الوتکي،د ۴۰ په دشا اوخوا پوځي ګاډي او لسګونوتنه عسکر راوستلي وي ، یوه خبره خو خامخا شته خو حیران وم او ما وویل: چې دکومي پوځي فرقي قوماندان خو هم نه یې ته خو صرف یو ژورنالیست یې اویو قلم او مایک او کمره لرې داڅه خبره ده بیا مي وویل: چې هسې به نه پوهیدلې دا خبرنګاري به جرم وي او ددې کار دترسره کیدو په خاطر به دا جزا درکوي خو چې کله الوتکه کښیناستله هلته دامبولانسونو چیغي وې او دوې داني جیپ تیارې پورته شوې او ما ګمان وکړ چې بګرام دئ نوچې کله یې له الوتکي کوز کړم نو بیا یې په یوه کوچني موټر کي کښینولم چې چوکۍ یې داسي کلکي وې لکه دلرګي بیا یې بوتلم شااوخوا ۱۵ دقیقې به یې په همدې ځای کي ګرځولی وم بیا یي کوزکړم اوله موټر نه یې داسې ورکش کړم او بیا ئې په غیږ کي واخستم او یوځای کي ئې وغورځولم بیا نو څرنګه یې چې غورځولی یم حرکت مي نه سوای کولای ځکه په کور کي چې یې لاس راباندي ولچک کړل چې زه به لږ وخوځیدلم نو وهلم به یې ما فکر کاوه چې دلته به هم زما پرسرامریکایان ولاړ وي خو دوی مي و سر ته نه ول ولاړ او سترګي مي بندي وې خو چې هڅه مي وکړه چې پښې وغځوم نو نه شم غځولي ځکه دا کوټه یوه متر په یوه متر شااوخوا کي وه او چې ولاړیږم نو ولاړیدای هم نه سم (۵) دقیقې شااوخوا به یې هلته اچولي وم چې ددرزوازې درز شو نو له لاسه یې ونیولم اویوې کوټې ته یې بوتلم چې هلته مي لاسونه په رنګ راکړ کړل اوبیا یې په کاغذ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښیودل او دکریمینل تخنیک شعبه وه هلته مي يي لاسونـه له ولچک خلاص کړل او چي دلاسونو چاپ يي واخيست بيرته يي ولچک کړ او دسترګو نـه مي يي هم کڅوړه خلاصه کړه او چي دسترګو عکسونـه مـي يـــي واخيســـتل نـــو بيرتـــه يـــي کڅـــوړه راپرســـر کـــړه ســـترګي ئـــي بيرتـــه را وتړلـــي . بيا يي کش کړم بلې وړوکي کوټي ته چي هلته د ډاکټر کوټه وه هلته يې ټول کـالي رانـه ويستل ، د ډاکټر، يوه ترجمان او دريو امريکايانو په وړاندي ئې زما ټول بدن وکوت زخمونه يې ولټول چي له لاسونو پرته چي هغه ولچک ويني کړي ول بل هيڅ هم نه وو نو وزن يي کړم چي ۱۱۱ کيلو وم او قدم يـي هـم وکـوت او راته يي وويل: چي څه تکليف لرې ما ورته وويل: چي دمعدې مشکل لرم اوبل دا نيم سر مـي کلـه کلـه درد کوي ګمان کوم د فشار تکليف مي دئ نو په دي وخت کي ډاکټر راتـه وويل: چـي سيګرېټ ،نصوار، الکحول ،يانور څه عمل لرې؟ ماورته وويل چي نـه هيڅ عمل نـه لـرم يـوازې ډوډۍ خـورم او اوبـه څښـم نور هيڅ عمل نه لرم نو ده عينکي پرميز کښيښودې او راته يي وويل چي مه ويرېږه هرعمل چي ولـرې ووايه داجرم نه دئ ماورته وويل چي نه زه عمل نه لرم.

ترجمان راته وايي زه درسره يم مه ويرېږه ورته ووايه مه يي پټه وه ما ورتـه وويل چي زه پـوهيږم چي وژلـو ځـای تـه راغلـی يم او زه عمل نـه لـرم خو ويره بـه ولـي نـه کوم ويريږم خو هيڅ عمل نـه لـرم . اودلـوڅ ځـان شـااوخواتر ٦٠ زيـات عکسـونه ئـي لـه مخـي ،څنـګ او شـا، ټولـو طرفـو څخـه واخيسـتل . لنډه داچي بريت اوږيره لرونکي امريکايي زما پرکاليو وخوت اوله الماري يي نـارنجي رنـګي دګوانتانـامو او دابو غريب دزندانونو دبنديانو په شان جامي چي په نيټ کي مي ليدلي وې هغه يـي راتـه را واخيستې او هغه يې زما مخي ته واچولې او راته يې وويل: چي جامي دې بدلي کړه ما فکر کاوه چي اوس به ماتـه جامي راکوي او داسي فکر مي نه کاوه چي دګوانتانـامو او دابوغريـب دبنديانو جـامي بـه پـه مـا اغونـدي. خو لنډه داچي امريکايي راباندي غږ کړ وويل : کالي دي بدل کړه (Change your Clothes)مـا ورتـه وکتل او راته يي همدا نـارنجي رنـګ جامي ئـې رانيږدي کړې او راتـه يـي وويـل چـي دغه کـالي واغونـده (You can use this clothes) ماورتـه وويـل چـي دا ډير بد کـالي دي (That is Very Bad Clothes) هغه راته وويل چي رنګ څه معنا لري (وټ ايز دمينينګ اپ کلر) ماورته وويـل چـي دا خـو د ګوانتانامو او ابوغريب د بنديانو کـالي دي (This color clothes is for the Guantanamo and Abo Ghuraib Prison) اودامي هم ورته وويل چي زه خو ژورناليست يم څنګـه دغه جـامي ماتـه را کوی داجامي خو دژورناليست نـه دي اوماتـه بايد داجامي وانـه اغوستل شي په دې وخت کي يي ووهلـم پـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغته او د ډاکټر دمیز لاندې یي ور وغورځولم اوسخت په لغتو یې ووهلم اوپه زور يې راباندې واغوستلې او زه یي مجبور کړم خودغه پتلون دئ؟ که پرتوړ څه نوم پرې کیږدو دونه وړوکی وو چې ډیر په تکلیف مـــي واغوســـت اوســـخت ورســـره پتنــګ وم ځکـــه پښـــي مـــي نـــه شـــوای پکښـــي راټولـــولای . جامې مي واخستې او وا مي غوستې .اوکځوړه يي بیرته راپرسر کړه او لاسونه مـي یـي نـور پـه اوسـپني ولچـک ولچـک کـړل اوشـااوخوا دوه نـیم کیلـو تردریـو کیلـو بـه یـي وزن وو یعنـي خـورا درانـه ول . اوزه يي کش کړلم بیرته يي هماغه کوچني اوطاق ورته وایو که قفس ورته ووایو اوکه بل څه هغه ځای ته يي یوړلم اوهلته يي وغورځولم۔ اوله څو شیبو نه وروسته یې بیا دتحقیق بلې کوټې ته کش کړلم اوبیا يي هلته رانه پوښتني پیل کړې اوهمدلته اول را ته ګوت څنډنه وکړه او راته يي ښه تشریح وکړه چې کله ته بیرته خوشي کیدلې نوته به چاته نه وایې چې څه ډول امریکایانو ونیولې څرنګه يي وساتلې اوڅرنګه يي خوشي کړلې نو بیا يي تحقیق پیل کړ چې ته پوهیږې ولې مو ته دلته راوستلی یې ماورتـه وویل چې زه نه پوهیږم اوبل يي راته وویل: چې ته پوهیږي موږ ولي درتـه راغلي یو مـا ورتـه وویل چې پـه دې پوهیږم چې ولي تاسو راغلي یاست نو لنده داچي پوښتني پیل شوې په دې اړه بـه نـور څـه نـه وایو چې څه ډول پوښتني وې خو دا خبره باید په ډاګه کړم چې زما دمبایل خبري يي دتیرو دریو کلونـو راپـدیخوا ریکارډ کړي وې او زه چي له هرچاسره غږیدلي وم هغه خبري مي وې په داسي حا ل کي چي دغه عمل داساسي قانون خلاف عمل دئ .

داساسي قانون د۳۴ مادې له مخي دبیان آزادي له هرډول تیري څخه خوندي ده هر افغان حق لـري چي خپل فکر دوینـا، لیکنـي ،انځور اویـانورو رسینو لـه لارې پـه دې اساسـي قـانون کـي دراغلو حکمونوپـه رعایت څرګند کړي .

دغـه راز داساسـي قـانون ۳۷ مـاده لیکـي چـي (داشخاصودمخابرې اولیکونـوآزادي او محرومیت کـه پـه لیکلي ډول وي یا دټیلفون اوتلګراف یا نوروووسیلو لـه لاري لـه تیـري څخـه خونـدي دي دولـت داشخاصـو دمخابرو اولیکنو دپلټني حق نـه لري .

همداراز داساسي قانون ۳۸ مادې له مخي دشخص استوګنځي له تیري څخه خوندي دي ،هیڅوک ددولت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګډون نه شي کولای داستوګن له اجازې یا دواکمني محکمې له قرار پرته له هغو حالاتو اولارو چې په قـــانون کـــي ښـــوول شـــوي دچـــا کورتـــه ور ننـــوزي يـــا يـــي وپلټـــي .

د پوښتنو په سر کي يې راته وويل: چي ته ووايه چي ستا هغه بل نوم څه دئ ما ورته وويل چي زه ژورناليست يم ولاړ شه انترنيټ کي زما نوم ورکړه اوهلته زما په اړه مکمل معلومات شته زه بل نوم نه لرم ده بيا په بار بار پوښتنه کوله او سختي بدرنګي پوښتني يې کولې اوزه تر آخره ددوی په مطلب پوه نه شوم يو شي چي ډير د درد وړ وو هغه دترجمانانو ترجماني وه چي غلطي ترجمانی يي کولې او ما به ورته يوڅه وويل: اوده به بل څه وويل: آخر مي امريکايي ته وويل چي که مي وژني زه آماده يم خوکه دترجمان په خوله رانه تحقيق غواړی زه نوري خبري له ترجمان سره نه کوم او زه خپله ستاسو پوښتنو ته ځوابونه درکوم هماغه وو چي ده راسره قبول کړه اوترجمان لالا يي رخصت کړ او شرمنده ووت .
ډيري پوښتني يي په دې اته ورځنی بنديخانه کي رانه وکړې او ما به ډير ورته وويل: چي زه ژورناليست يم او بله ګناه نه لرم ته راته ووايه چي زما ګناه څه او ما څه عمل کړی چي هغه سبب د دې شو چي زه امريکايانو ونيولم هغه راته وويل: چي ته دا خبره مه کوه او ستا ټول اعمال به امريکايي محکمه او امريکايي مستنطقين څاري اوتا ته به دقانون په رڼاکي سزا درکوي هماغه وو چي راته يي خپله وويل: چي موږ ستا لپ ټاپ کمپيوټر ،ستا مبايلونه، ستا کيمره اوستا کانټکټ ليست ګورو دا ټول ښيي چي ته ژورناليست يي داخبره سمه ده ما ورته وويل چي زما جرم نو څه شو چي تاسو دامنی چي ته ژورناليست يي نو زما جرم بل آخره څه شو ده راته وويل: چي داپوښتنه مه کوه موږ تحقيق کوو ما ورته وويل چي تاسو ولي ماته زنګ ونه واهه، ولې مو برېښناليک ونه ليږه ،ولي مو زما ددفتر لخوا ماته احوال رانه کړ چي زه خپله درغلی وای دا وحشت دي ولي خپور کړ ولي دوحشي په شکل زما کورته راغلاست زما دروازې دي ماتي کړې زما شيشې دي ماتي کړې زما پرکورنۍ دي مرګ تير کړ اوزه خو کوم مجرم نه وم زه خو خپلي چاري په قانوني توګه ترسره کوم دا ولي دا کار ترسره شو ؟

هغه راتـه وويـل: چـي بـس تـه خبرې مـه کـوه اوس بـه معلومـه شـي چـي ژورناليسـت يـې کـه څـوک ؟ لنډه داچي په زندان کي په دې تيرو اتو ورځوکي سخت وهل ډبول او چيغي وې او هيڅ افغان نه ترسترګو کيدئ او ټول امريکايان وو ډوډی يې نـه راکولـه اوکومـه ډوډي چـي د دوی لـه خـوا راوړل کيدلـه هغه بـه دخوړلو وړنه وه اوبل آخره کوم شيان چي دبشري حقونو سازمانونه او دانوري ډلي دبنديانو لـه پاره وړي دوی هغه هيڅ هم عملي نه کړل زما کورنۍ او زما ټول دوستان په دې نه وو خبر چي ابراهيمي مړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو اوکه ژوندی دئ؟ یعني دامعلومات يې زما کورنۍ ته نه ورکول اونه يي هم ما تـه ددې اجازه راکوله چي زما دوسيه او جرم څه دئ .

اوکله به چي تشناب تـه ولاړم هلتـه بې اوبـه نـه را کولې ، د اودس ،او لمانځـه لـه پاره هيڅ نـه وو لنډه داچـــي يـــو وحشـــت اوتـــوره تيـــاره وه اوډېـــر ظالمانـــه برخـــورد ئـــي کـــاوه . خوترآخره ما دافکر نه کاوه چي زه دځمکي لاندي يم اوکه دځمکي پرسريم يعني هم به مي سترګي تړلې وې هم بـه مـي لاسونه ولچـک وو اوهـم بـه مـي پـر غوږونـو ګوشـۍ بنـدي وي چي څـه وانـه ورم . لنډه داچي په دغو اتو ورځو کي مي له مرګ پرته بل چورت نه واهه او ماويل دا يهوديان دي. اوکـه څـه هم ګناه مي نشته خو دوی د مسلمانانو پـه وژلو پسې راوتلي دي او وژني دي . ځکه کله ناکله بـه مـي ددې پښتنو سيمو دقومي مشرانو وژني ذهن ته راغلې چي دوی خو هم هيڅ ګناوي نه درلودې خو هغوي هـــم يـــا دکـــوره ايســـتل شـــوي اويـــاهم ناڅرګنـــدو وســـله وال مـــړه کـــړي دي . ماويل کيدای شي ما هم په همداسي شکل مړ کړي خو دخدای تعالی فضل اوبرکت وو چي ژونـدی تـرې خوشي شوم ماته خو قبله ، شرق اوشمال نـه ښکارېدل لمونځونـه بـه مي پـه اشاره کول اوتيمم مـي هم تمثيلي تيمم کاوه نو يوه ورځ مي يوه امريکايي ته وويل چي زه نه پوهيږم چي اوس څـه وخت دئ هغه راته وويل چي (ميډل نايټ) بيا مي ترې پوښتنه وکړه چي څو بجې دي؟ هغه وويل: : چي دوې بجې دي ،لس بجې ، پنځه بجې دي ده راته وويل: (وي کن ناټ سې) او ولاړی دغـه ورځ تيره شوه بلـه ورځ بـل امريکايي راغی او چالبه دا چي خوب تـه بـه يـې نـه پريښودلو اوپـه هرو پنځو دقيقو کي بـه يوځل راتـه يوکس راتلو يا به ئې واټر واټر چيغي وهلې اويا بې جسيکا نمبر ون چيغي وهلې يـا بـه ئـې صابون بس چيغي وهلې اويا به يې پوډ پوډ چيغي وهلې اويا بـه يـې هم ډاکټر جوړ يې ډاکټر جوړ يې چيغي وهلې اومطلب ئې داوو چي څوک ترې نـه خوب وکړي او نـه پر ارامه شي په اصل کي د دوی هدف همدا وو نـه دخدماتو عرضه کول .

لنډه دا چي هغي امريکايي ښځي ته چي بنديانو تـه بـه يې وويل: چي ډاکټر جوړ يې هغې تـه مـي وويل دمعدې تکليف لرم ماته لږ دوا ر اکړه ! هغې به راته وويل: موږ دمعدې دوا نه لرو هغې راته وويل: چي نورڅه فرابلم لرې ما ورته وويل: دسر چپ طرف مي درد کوي اوسخت سر مي درد کوي او يـا مـي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فشار تکلیف دئ ستا تسکوف یادفشار آله راوړه ،هغې راته وویل: صبر وکړه ، له هغې وروسته بیا ولاړ او تر ننه مي بیا نه ده لیدلې.

خو یوه بله ورځ مي بیا له یوه بل امریکایي ځځه پوښتنه وکړه چي دا څه وخت دئ زه پـه دې وخت نـه پوهیږم او بل مـي داهم ورتـه وویل چي دا کوم طرف دئ ؟ شرق دئ؟ شمال دئ؟ او کـه جنوب دئ؟ یا شرق ؟ ده راته وویل: چي څه غواړې ما ورتـه وویل: چي زه لویدیځ (د قبلې طرف) هغه راتـه وویـل: چي څه غواړې چي څه پیداکړې او مطلب دي څه شي دئ اوځـه کوې منظور دي څه شي دئ ؟ ماورتـه وویل غواړم د کعبې طرف پیدا کړم ، هغه وویل کعبه څه ده ماورته وویل: چي مکـه غواړم پیداکړم هغه بیا راته وویل: چي مکه ماویل هو بیا یې وویل: چي وټ ایز مکه ؟ وټ ایز دیس ؟ ماویل غواړم(هـاوس آپ مـای ګاډ) پیدا کړم .

ده بیا راته وویل: چي څه کوې چي پیدا یې کړې ماورتـه وویـل: چي غواړم لمونځ وکړم ده راتـه وویـل: چي وټ ایز ده پریر ؟ ماورته وویـل: چي مـوږ مسلمانان یـو او مسلمانان پـه ورځ کي پنځـه ځلـه لمونځ کوي نو زه هم غواړم لمونځ وکړم ځکـه مـي داپوښتنه تـرې کولـه چي مـا بـه کلـه یوې خواتـه اوکلـه بلې خواته لمونځ کاوه تشویشي وم که څه هم داسلام په مبارک دین کي دا جایزدي چي په دې ډول حالاتو کي چي هر لـوري تـه دي زړه وي هغـه تـه لمـونځ وکړه الله تعالی (ج) ئـې قبلـوي خـو زمـا سره بیـاهم یـو تشویش وو ماویل که یقیني شي دا به ښه وي.

لنډه دا چي کله مي دا پوښتنه ورته واضحه شوه چي غواړم لمونځ وکړم نو په لوړ آواز یې ښکنځل راتـه په انګریزي وکړه هغه مناسب نه ګڼم چي ویې لیکم خو راته یې وویل: (احمقانه پوښتنه راځځه مه کوه) نو ئې دروازه راته را خلاصه کړه او په سختو لغتو ئې په دې سینه او په خیټـه او بغل کي ووهلم او ښـه ئې چي راباندي ځان ستړی کړ بیـا راځځه ولاړی او راتـه ئـې ښکنځل کول او لـه ځـان سره ئـې ښکنځل تکـــــرارول ، او دروازه ئـــــې پــــه زوره راپســــې محکمـــــه کـــــړه او راځځـــــه ولاړ. نو سخت مي فکر خراب شو چي تا ولي له دې ځناور نه پوښتنه وکړه او سخت ئې ژوبل کړم او دا ورمیږ مي په دې کونج ولګېډ اوداسي غږ ئې وکړ لکـه چي هډوکي مـي مـات شوي وي خـو دالله (ج) فضل وو مات شوي نه وو لـه همدې وخت نـه وراندي بـه مي همیشه پوښتني کولې او هـر امریکـایي بـه چي راغی

(c) ketabton.com: The Digital Library

مابه ورته وويل: چي زما دوسيه څنګه شوه او زما ګناه څه شي وه هغه به راته وويل: چي موږ نه پوهيږو خو په دې ځل ئې چي سخت ووهلم نور داسي شولم لکه چي جرم مي معلوم شوی او نور ما فکر وکړ چي ګناه دهمدا لمونځ ده او نورمي ځان داسي اچولی چي نه کوم تکليف چاته وايم اونه چاته شکايت کوم اونه پوښتنه کوم او دا هرڅه چورتونه به مي چي وهل داسي فکر مي کاوه چي دا به ستا دمرګ ځای وي ځکه دا ځای چي زه پکښي پروت وم دا ډېر کم او تنګ ځای وو پښي مي نه شوای پکښي غزولای او پکښي درېدلی هم نه شوای نو له ځان سره مي فکر کاوه چي ياره دا ستا دمرګ ځای دئ ځکه چي دومره لويه ګناه خو دي نه وه کړې چي داسي عمل درسره وشي لکه ديو خطرناک مجرم په شان عمل چي درسره کيږي خو سخت افسوس به مي کاوه چي آی کاشکي ما خو يوځه کړي وای اوبيا ئي دلته را نه وستلی وای اوبل مي دا دګوانتنامو د بنديانو جامې چي سترګو ته ودرېدلې وويل: به مي چي دا جامې زما وړ نه دي اودا دهغو زمريانو جامې دي چي ديو څو امريکايانو پر ستونو ئې څو ګولۍ اورولي وي اويا ئې لږ بل ډول د زمرو کار کړی وي تاخو هيڅ هم نه دي کړي او دا جامې ئې در اغوستي اوله ځان سره به مي دا فکر کاوه چي که ئې په بګرام کي له هغو خلکو سره يوځای کړې چي هغوی دامريکايانوسره عملاً په جګړه کي بوخت ول او د هغوی سره جنګيدل او هغوی ته به څه وايې خو ښه شوه چي هلته ئې ترآخره ور نه وستلم .

بله ترټولو جالبه خبره خو دا وه چي امريکايان به هر دوه ساعته وروسته راتلل او زما بدني تلاشي به ئې کوله او هم به ئې زما دغه ځای تلاشي کاوه اومابه ورته وويل: چي ولي دومره مزاحمت کوی زما خولاس تړلي دي او سترګي مي تړلي دي زه کله څه کولای شم نودوی به دوه تنه ول يوه به په لغته وهلم اوبل به په بوکس يا په څپيړه وهلم لنډه داچي څو ډوله مزاحمتونه به ئې کول چي هيڅ به پرې نه پوهيدلم چي هدف ئې څه دئ.

خو امريکايان چي به راتلل دواړه امريکايان ول چي ډېر مايوسه شولم او حيران وم چي ترڅو به دلته بندي يې او له ګناه پرته، زه لا په همدې چورتو کي وم چي د يوه امريکايي سره داسي کس راغی چي په انګرېزي ئې خبري کولې خو ډېري بندي بندي اوما ګومان وکړ چي دا به يو افغان وي نو کرار مي وويل چي به (لهاز خدا صدای مارا به يک جا برسان من خبرنګار هستم مرا آورده وهيچ جرم من معلوم نيست درهمين جا مرا انداخته)ده صرف راته وويل (کِجا؟ ماورته وويل !درکابل) نو په همدې وخت کي په ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندې وار وشو او وې واهه اوپه لوډسپيکر کي په لوړ آواز پرې غږ وشو(لـه بنـديانو سره خبـري مـه کوه) نور دوې دروازه راپسي بندي شوې او ولاړل رانه .

يوه شي ته دلته اشاره کول غواړم چي ما ټول ټال د۱۷ ورځولمونځونـه کړي او ماويل چـي ۱۷ ورځـې بندي خانه مي تيره کړې ځکه سترګي مي ترلي او په غوږونو مي ګوشي لګول شوي وی ترڅو غږ وانـه اورم او په سترګو مي توره کڅوړه راپر سر شوې وه او هيڅ نه پوهيدلم چي څو ورځې مي تيري شوې .
له هغه شکايت وروسته چي هغه کس ته مي وکړ نو يوه شپه وروسته امريکايان راغلل او زه يې بـوتلم بيا د ډاکټر خوني ته نو زه حيران شوم چي ولې يې د ډاکټر خوني ته بوتلې خو چي ګورم په دې حالت کي ډاکټر بيا زما ټول معاينات وکړل اوهم يې زما وزن بياچک کړ او زماوزن ۹۸ کيلـو وو يعنـې ۱۳کيلـو مـي وزن کم شوی وو .

له ډاکټر مي وپوښتل چي ولي مي ۱۳کيلو وزن له لاسه ورکړی هغه وويل چـي تـه صبر وکړه زه بـه ئـې علت درته ووايم نو زما سترګو خو څه نه ليدل او ما ورته غوږ نيولی چي دی ورقي اړوي او څو شيبې وروسته ئې راته وويل: چي تـه ولـي ډوډي نـه خورې ماورتـه وويـل: چي زه خو ډوډي نـه شم خوړلای ځکه چي بد بوی کوي هغه راته وويل: چي ته انرژي چيښه ما ورته وويل چي انرژي هم بد بوی کوي او زه هغه هم نه شم چښلای .

ده راتـه وويـل: چي دا ټـول بنـديان همـدا ډوډي خوري او څوک چي ډوډي نـه خوري هغوي بيـا انـرژي څيښي خو ماورته وويل چي پـه انرژي خو دحلال پـه نـوم څـه نـه دي ليکلـي ده راتـه وويـل چـي دا پـول انرژي ده او دا وڅيښه ما ورته وويل چي نـه دا انـرژي نـه شم څښلای او دا هم حلالـه نـه ده نـو ده راتـه وويل چي بس نو چي څه کوي هغه کوه او بله چاره خو نشته .

نور ئې بيرته د ډاکټر له کتنځي څخه لاس ترلی هغه خپل دايمي ځای ته بوتلم بيا زه شوم او هغـه پخواني چورتونـه او دردونـه شول او پروت وم چي بيا مي يوه بله شپه او ورځ تيـره کـړه نوهماغـه ځـورول روان او تکليفونـه او ځوروني رواني وې اوما خپل پـه اشـار ه لمونځونـه کـول او پـه دې وخـت کـي مـي دمابـنام

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ وکړ نو سبحان الله وبحمده اوسبحان الله العظيم وايم اوپه همدې مصروف يم يوه خبره همدلته بايد وکړم چي دبندي خانې په هره شيبه کي به ما دقرآن عظيم الشان هغه برخه تلاوت کوله چي په ياد مي وه اوکوښښ مي ډېر کاوه چي داسي آيتونه تلاوت کړم چي په هغو کي يهود اونصارا ياد اوذکر شوي دي لکه يا ايهالمشرکين .... فاءاذا لقيتم الذين کفروافضرب الرقاب حتي ..... يا وقاتلوهم حتي لاتکون فتنه ويون دين کله لله) يا فاقتلوا المشرکين حيث وجد تموهم) اوياهم دې ته ورته نور آيتونه او د اخرې سپارې ډېر سورتونه مي ياد دي هغه مي تلاوت کول او ډېر اطمنان مي چي حاصليدو هغه به مي چي کله (سبحان الله وبحمده اوسبحان الله العظيم) ډېر ځله تکرار کړ .

خوپه دې وخت کي چي ګورم يو امريکايي راغي اوراته يې وويل: (ټک ايټ) چي ګورم زما خپلې جامي يې را وغورځولې او راته يې وويل چي چنج کلوتس يعنې جامي بدلي کړه ما هم ژر ژر جامي بدلي کړي .

نور امريکايي راباندې غږ وکړي چي (Ready) يعني آماده يې ما ورته وويل چي (Yes) يعنې هو. دروازه يې خلاصه کړه اوغږ يې راباندې وکړ چي ښې لاس ته را تاو شه نوزه ورتاو شولم او دهليز ته ئې ور کشم کړم خو ګوشکۍ مي پرسر، لاسونه مي ولچک، توره کځوړه مي پرسر، سترګې پلستر او روان ئې کړم نو دا لاره هغه لاره نه وه چي يا به ئي تشناب ته بيولم ،يا به ئي به تحقيق ته بيولم اويا به ئې ډاکټر کتنځي ته وروستلم نو دا بله لار وه چي په دې دهليز کي ئې ودرولم يو ځودقيقي چورتونه راته پيداشول چي امکان لري دا امريکايي کوم بم راواخلي او ستا په لاس کي ئې درکړي او انفجار درکړي اويا دي هم په کوم ځاه کي وغورځوي اوياهم په بل شکل دي ووژني چي بيا ئې له ښې لاس کش کړم اوراته ئې وويل (Go) يعني ولاړ شه .

کله چي مو حرکت وکړ او لږ ولاړو نو په يو ځو زينو کي چي ئې کښته کړم او د وروسته ئې د شا له خوا ور ټېله کړم او د موټر مينځ ته ئې ور وغورځولم او سر مي د موټر د دروازې سره و لګيد؛ ډېر سخت ئې خوږ کړم. اوپښې مي دموټر په دې کوز طرف ولګيدې سختي خوږ شوې نو زه دموټر دننه په ډېر بد حالت کي وغورځيدلم او امريکايي چي کله موټر ته راپورته کيدو نو زما پر پښه ئې پښه کښيښودله او موټر ته را پورته شو، ټوپک ئې هم زما پر پښو راکښيښود نو زه سخت په تکليف وم ورته مي وويل که مي وژني خو مړ مي کړه او که نه نو زه سخت ژوبل يم کمک وکړه سم مي کړه دی لږ وخوځيد او دوه نورو امريکايانو خبري سره کولې او زما په قصه کي نه شول نو په دې وخت کي چي ګورم موټر ته ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حرکت ورکړ اوډېر تیز ئې چلولو په دی وخت کی ئی بیا زما د غوږو څخه ګوشئ ایسته کړې او سترګې ئې لا هم بندې را پرېښوولې.

موټر چې لږ نور لاړ نوبیا مې دجیټ تیارو غږ ترغوږو شو او خوشحاله شوم اوفکر مې وکړ چې پل چرخي ته به دې انتقال کړي اویاهم د امنیت زندان ته نو ماته پل چرخي زندان او امنیت زندان خوشحالي وه ځکه ماویل داخو افغانان دي او خیر که افغان مې هرڅومره په تکلیف کړي دومره درد نـه کوي لکـه امریکایي لخوا چې ګورم الوتکي ته یي پورته کړم او په الوتکه کي یي ښه ډیر وګرځولم اوچې یو ساعت شاوخوا وخت ووت نو کښته شوه او دموټر داسې تیز سرعت مې ترغوږو شو چې تاویل پـه یـوه سړک مـــوټر ډیـــر تیریـــږي نـــو دلتـــه یـــي ترخپـــل مـــنځ وویـــل: لاره نـــه شـــي پیـــداکولاي . نور یي زما لاسونه له ولچک خلاص کړل او قلم یي په لاس کي راکړ اوراتـه یـې وویل ساین یعنـي امضـا وکړه ماهم په امضا کولو پیل وکړ چې ګورم پنځه امضاګانې یې چې وکړي نور پوه شوم چې راځه حساب یي کړه امضاګانې ډیره وي داڅه خبره ده؟ مـا ورتـه وویـل: چي دا امضـاګانی دڅـه لپاره دي ؟ امریکـایي وویل دا زما دوسیه ده امضا کړه! امضا ! مطلب ۱۵ امضاګاني یې راباندې وکړي اونور یې له شانه ټیلـه کړم او راته یې وویل چې : ته تلای شې په دې وخت کي داسې شوم لکه چې په خوب کـي لـه بامـه څـوک ولوېږي نوزه هم را ولویدلم او هیڅ ځاي ته نه رسیږم خو چې ورسیدلم او بلآخره پر ځمکه ولویدلم چې لاسونه مې سترګوته یوړل نوسترګې مي غوړې او سر مي لوند دي او چې سترګې مي لوڅه کړي سپیره دښته ده هیڅ نه ترسترګو کیږي یوه طرف ته مي دلمر ستر ګه ده اوبل طرف ته دامریکایانو هغه ټانګونه دي چې په ماینونو کي لمنځـه تللي اوداسې ډیر پراتـه دي چې لـه حسابه وتلي اوداسې غونـډۍ غونـډۍ پراتـه دي خو دلتـه مـي چیغې کړې چې دا کوم ځاي دي یوکس راغي او منـدي یـي راوکـړي اوراتـه یـي وویل: چي څه خبره ده ما ورته وویل چي دا کوم ځاي دي هغه راتـه وویـل: چـي دا بګرام دي هغه وویل چي کوم ځاي دي مات دي لاس پښه سر ورمیږ ماورته وویل: چي زه خو دغو وحشیانو دلتـه وغورځولم هغه راته وویل چي وروره دلته هره ورځ دوه درې تنه غورځوي بیا یي موږ تریوه ځایه وړو راځـه را پشا شه او زه مسلمان یم مه ویریږه ماورته وویل: چي زه تلي شم چي حرکت مو وکړ ولویدلم نـو پـه دې وخت کي یی پورته اوپه شاه یي کړم لږ چي لاړو بیا هلتـه یو موټر راپیدا شو تریوه ځایه یـي پـه دې موټر کي انتقال کړم بیا هغه موټروان وویل: چي زه بل چیرته روان یم کنه نو ما کابل ته وړلي ماویل خیر کور ودان او دلته چي له دې موټر نه کوز شولم په دي بل عمومي او ډامبر سړک یي کوز کړم دلته دتیلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیر موټر ولاړ دي اودلته خلک راباندې راټول شول او څوک وایي داچا وهلي څوک وایي دا چا تښتولي اوڅوک څه وایي څوک څه وایي خو یو سړي راغي اوراته یي وویل: چي راځه زماسره چاي ډوډوي وخوره کالي به دې هم بدل کړم کالي مي څیري وو اوهم به سرپري وینځي ماخبرې نه شواي کولاي او چیغې رانه وتلې ماورته وویل: چي که زه کافرانو بیولي وم اوس به مي ته خداي خبر چیرته بوزي که مسلمان وي نو ما ته یوموټر پیداکړه چي ما کابل ته ورسوي نو هماغه وو چي یوموټروان باندې یې غږ وکړ چي ګوره ته دا زر روپۍ واخله اودغه سړي کمپنۍ ته ورسوه زه یې چي په موټر کي کښینولم نوله ماڅخه غیر ارادي چیغې پورته شولې او ځان مي نه شواي کنټرولاي په دې حالت کي ډریور چي موټر یې چالاند کړي وو بیرته موټر ګل کړ او هغه کس ته یي غږ وکړ چي حاجي صاحب دا سړي زه نه وړم ددي وضعیت خراب دي یابه په موټر کي راته مړ شي اویا به پولیس بل ګومان وکړي چي دا څنګه په موټر کي چیغې وهي هغه سړي ډیر تکړه سړي وو اوهغه ورته خپل دټلیفون نمبر ورکړ او ور ته یې وویل چي دا نمبر واخله که پولیسو هرڅه درته وویل نو ماته بیا زنګ ووهه او ځه تشویش مه کړه داسړي امریکایانو بګرام ته وړي وو .

بیا یې په موټر کي کښینولم اودکابل په لور یې حرکت راوکړ نوداسیمه دسرک نو سیمه ده دبګرام دسرک نو ، چي ډریور لږ مخکي راغي ما ورته وویل چي استاده تیز ځه چي شپه نه شي را باندې چي بیا به څه کړو ده راته وویل: چي ته ولې داسې خبرې کوي بیسوره یي که څرنګه اوس سهار اته بجي دي وخت ډیر دي بس هماغه وو چي ډریور راته وویل: چي یو نمبر راکړه چي زه زنګ ورته وکړم چي زیري ورې وکړم ما ورته وویل چي واخله یو نمبر مي ورته وویل هغه وویل داخو کم نمبر دي بل مي ورته ورکړ وویل: یي دازیات دي بل اخره مي ورته وویل چي واخله دا زما په کالیو کي کوم نبمر پیداکړه هغه وویل چي اي وروره هرڅه دې په جلا پاکټ کي اچول شوي دي داڅرنګه چل دي ما ورته وویل چي بس وګوره که مي موبایل په کالیو کي وي یونمبر په کي راواړوه اوزنګ ورته ووهه دابوبکر،هدایت،حمید، اونصرت نومونه مي ورته یاکړل هغه بس زنګ ورته وهلي اوډریور ماته ګوشي راکړه اوراته یې وویل: چي ته ورسره خبره وکړه اوزما له خولې همداسې چیغې وزي یعنې خبره نه شم کولاي خو هغه ډریور زما دکاکا زامنوته وویل چي پل محمود خان ته راشي او دغه سړي امریکانو په بګرام دښته کي اچولي وو او اوس موږ پل محمود خان ته درځو اوتاسو راشي ما ډریور ته وویل چي کمپنۍ ته مي بوزه ده وویل: چي موټرمي اسناد نه لري اوزه له پل محمود خان زیات نه شم تلاي خودایې وویل: چي هلته زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورور دي هغه ته دې ورکوم اوهغه به دې ور ورسوي په دې وخت کي چي پل محمود خان ته راورسيدو نودغه ډريور ورک شو لس دقيقي وروسته راغي او سراچه ټکسي يي را پيداکړه اوراته يي وويل چي دغه کس دي رسوي او دا زما ورور دي نو ما ډريور ته وويل: چي استاده وروړسره دخبره کړي چي ته به ما کمپنۍ ته رسوي هغه په دري خبرې پيل کړي و يي ويل: برادربيا سرما فلم پري ميکني ما برادري تو نيستم نودلته دې اولني دريور ورته څه پيسې ورکړې او ورته و يي ويل: چي کمپنۍ ته يې ورسوه نو ما ورته وويل چي پيسې زه ورکوم ده وويل: نه لنډه دا چي حرکت يې وکړ... پای.[1]

ټولو ته جوته ده چې د ګوانتانامو زندان بنياد په ظلم سره ايښودل شوی دی؛ ځکه دنړۍ پر مخ هيڅ داسې کوم قانون نشته چې له مخې يې يو کس د څو ورځو په مخه بې سرنوشته په زندان کې وساتل شي، دا چې يو کال، دوه کاله،... لس کاله او يوولس کاله له آبادۍ نه په ليرې پرته جزيره کې بې سرنوشته وساتل شي، نه يوازې دا چې انساني ارزښتونو ته له درناوي او د بشر له حقونو سره هيڅ تړاو نه لري، بلکې د ټول انسانيت پر مخ د ظلم څاپيره ده!

په دغه غير قانوني زندان کې نه يوازې دا چې له زندانيانو سره کم تر کمه انساني چلن نه کيږي، بلکې وخت پر وخت د فزيکي تعذيب تر څنګ رواني تعذيب هم ور کول کيږي، مقدساتو ته يې سپکاوی کيږي، بلکې د مقدساتو سپکاوی له همدغه ځای نه پيل شو چې اوس يو معمول ګرځيدلی، آن په افغانستان کې د (راغلو ميلمنو) په لاس روزل شويو هم دې غير انساني عمل ته مخه کړې ده، چې تر ټولو واضحه بلګه يې څو ورځې وړاندې په هلمند کې د کرزي د تش په نامه ادارې د يو اجير عسکر لخوا په جومات کې د قرآن کريم سپکاوی، او بيا ورپسې هغه عام لاريون کوونکي په خورا بې رحمۍ سره په شهادت رسول د يادولو دي چې ددغه ناوړه عمل پر ضد يې په مو سی کلا کې سوله ايز لاريون وکړ، او ورپسې همدېته ورته پيښه په فراه ولايت کې هم رامنځ ته شوه.

دا دي نيږدې دوه مياشتې کيږي چې د ګوانتانامو په زندان کې ځينو زندانيانو قرآن کريم ته د امريکايانو له خوا د سپکاوي له کبله د نه خوړلو په اعتصاب لاس پورې کړی چې د ځينو روغتيايي حالت د خورا اندېښنې وړ ښودل شوی، مګر تر ننه پورې هيڅا د بشري خواخوږۍ اومسوليت له مخې په تيره هغوی چې ځانونه د بشر دحقونو علمبرداران بولي، په دې اړه د پام وړ ګام نه دی پورته کړی، يوازې سره صليب هغه هم له څه کم دوه مياشتو وروسته يو ډاکتر او يو استازی ور ليږلي تر څو د زندانيانو حال معلوم کړي!

دا په داسې حال کې چې هر څوک پوهيږي چې يو انسان څه کم دوه مياشتې څه نه و خوري نو حال به يې څه رنګه وي؟

[1] Larawbar.com 23-01-2013 ، ليکنه : ليکوال او ژورناليست حبيب الرحمن ابراهيمي - کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر د تعجب ځای دا دی چې دغه رنګه له غفلت او بې پروایۍ نه ډک چلن د هغه چا له خوا تر سره کيږي چې لـه بل هر چا نه ځانونه انساني ارزښتونو ته زيات ژمن بولي، او دتمدن او انساني مساواتو دعوې کوي!

دانساني خواخوږۍ او ريښتيني بشر پالنې غوښتنه خو دا وه چې نور ددغو مظلومو زندانيانو په برخليک لوبې نـه وای شوې، زر تر زره دغه زندان لکه څه رنګه يې چې ژمنې شوې وې بايد دانساني ارزښتونو او بشري حقونو تـه درنـاوی شوی وی، مګر متاسفانه چې داسې ونـه شول! او نـه يې کوي! بلکې بر عکس دا دي د بشرپالنې او انساني خواخوږۍ دعوې ورځ تر بلې سرچپه را برسيره کيږي، آيا دا دانساني ارزښتونو، دټولو انسانانو لپاره د مساوي او بشري حقونو او سوله ايز ژوند پر پوچو دعوو د بطلان سره کرښه نه راکاږي؟!

اسلامي امارت يو ځل بيا پر ټوله نړۍ، په ځانګړي ډول اسلامي حکومتونو او ولسونو، ملګرو ملتونـو، اسلامي کنفرانس، خصوصا دبشري حقونو پر ټولنو غږ کوي چې نـور ددغه بشري نـاورين پر وړاندې لاس تر زنـې کښيننې، ددغو مظلومو زندانيانو د ژغورلو او آزادولو په موخه خپل انساني او بشري مسئوليت درک او په اړه يې عاجل اقدام وکړي.[1]

دبګرام په زندان کی دبنديانوسرنوشت دتشويش وړدي:

دافغانستان ولسمشر ښاغلی حامد کرزی د دوهمې ولسمشريزې دورې د لوړې مراسم تر سره کړل، په ګران افغا نستان کی يی د اسلام دسپيڅلی دين تر سوبری لاندې د ټولو هيوادوالو د ګټو او خدمت ژمنه او تعهد يو ځل بياهم تکرار کړی.

ورپسې ولسمشر په يوه وينا کې د خپلې راتلونکې دورې د پروګرام مهم ټکي په ګوتـه کړل، په دې وينـا کې د هيواد د ولسمشر په توګه د دويمې دورې د پيلولو په لړ کې د ښاغلي کرزي د وينـا تـر ټولـو مهم ټکی په هيواد کې د سولې راوستل،دقانون تطبيق ول،دعدلی نظام جوړه ول او تـر ټولـو مهم اوعمده خبره داو چه ښا غلی کرزی صاحب په خپلو ژمنو کی تکرارکړه چه دافغا نانو څخه به دجرايموتحقيق او پوښتنه خپله دافغا نانو له لوری کيږی اودمجرم دجرمونودثبوت په صور ت کی بـه مجرم اشخاص بـه خپله په هيواد کی دامنيتی ارګانونو له طرفه په مستقيم ډول تر توقف او څارنی لاندی سا تل کيږي،معنا داچه هيڅ افغان به په خپله خاوره کی دخارجيانو له لوری په افغانستان کی دننه په خارجی زندانوکی نه ســا تــــل کيـــږی او هــــر څــــه بــــه دافغــــا نــــانو پــــه لاس کــــی وی.

---

[1]) Larawbar.com23-01-2013

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدای دې و کړې چه ښاغلی حامد کرزی دافغا نستان ولسمشر عملاً په همدې قاطعیت چې له ولس سره یی ژمنه کړی د ه ډیر ژر اقدام وکړی او دافغا نانو له تندی ځخه دغه تور داغ چه په خپله خاوره کی دپردیو په زندانوکی دکلونو انتظار شپی اوور ځی سبا کوی پاک کړي وقعا دا لومړنی اړتیا ده چې زموږ ولس یې احساسوي، خدای دې چاروا کیو ته دا توفیق ورکړي چې دبګرام زندان اوورسره ورته په ټول هیواد کی داسی زندانونه ډیر ژر وتړل شی او زمونږ بی ګناه هیواد وال له دی مشکل دهمیش لپاره نجات پیداکړی .

دافغانستان ولسمشر دنیکمرغه لوی اختر په مناسبت دیو تعداد بندیانو دبخښنی فرمان صادر کړی ایا ددغه فرمان په اساس به دهغو بیګناه هیوادولو دسرنوشت دټاکلو په باب چه دکلونو کلونو راهسی دبګرام په زندان کی بی له کوم پرخلیک څخه پراته دی کوم تصمیم ونیول شی؟ له هغه راهیسی چې نړیوال ائتلاف د امریکې په مشرۍ په افغانستان کې جګړه پیل کړي، ورسره جوخت یی زموږ په هیواد کې ځانګړي زندانونه هم جوړکړی چی د بګرام زندان یی ترټولو لوی زندان دي.
له حقوقی پلوه هر هیواد حق لری د هیواد په دننه کې ټولی قضیې دهیواد دعدلی او قضایي سیستم په چوکاټ کې ارزوي او هیڅ هیواد هم حق نه لری په بل هیوادکې بیل زندان ولري او د هغه هیواد په اړوندو چاروکی خپل قضایی سیستم وکاروي. دغه ډول کړني د یوهیواد د قانونی حاکمیت تر پښنو لاندې کول دی او ناوړې پایلې رامنځته کوي.

په نوموړیو آمریکایی زندانونوکې له هماغه پیله داسی کسان هم بندپاتی شوی چې دتشو تبلیغاتو په ترڅ کې په القاعده محکوم شوی او کلونه کلونه یی هیچاهم د جرمی دوسیې ثبوت نه دی کړی او بیرته د بي ګناه افغانانو په توګه را خلاص شوی او یا هم تراوسه په دغو زندانونوکې پرته له هیڅ پوښتنی ګرویږنی پراته دی او...

پردې سربیره په دغو زندانونو کې دمدافع وکیل حقوق هم ترپښنو لاندې شوي او له کلونو نیوکو او په نښه کیدلو وروسته تازه هغوی دځینو اصلاحاتو په موخه ځینې څرګندونې کوي، ترڅو په دې ترتیب دخلکو د نیوکو مخه ونیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینې وخت آمریکایان وایی په دغو زندانونوکي ساده زندانیان نه دي چې د افغانستان د عدلي او قضايي سیستم په چوکاټ کې ورسره چلن وکړي او دغه زندانیان له تروریزم سره په جګړه کې نیول شوی دي. خو عیني واقعیتونه په ډاګه کوي چې دغه خبره په لومړي سرکې عامه نه ده، یعنې ټول زندانیان په جګړه کې نه دي نیول شوی او په دویم ګام کې تروریزم یواځې د امریکا پرضد عملیه نه ده چې امریکایان زموږ په هیواد کې دهغو د زندانیانو په اړه ځانته د ځانګړی زندان لر لو جواز ورکړي، بلکې خپله افغانان هم له تروریزم سره تر امریکا وړاندې لاس او ګرېوان وو. افغانستان یو آزاد دولت دی، قضایه قوه لری او ددغو قضايي قوانینو په چوکاټ کی باید ټولی عدلی او قضایی دوسیې وڅېړل شي.

امریکا او نړیواله ټولنه هم چې دلته راغلي، د ملګرو ملتونو دپرېکړې له مخې راغلی او اصلی موخه یې له تروریزم سره دجګړې په عملیه کې د افغانستان له دولت او خلکو سره دهغوی مرسته اعلان شوی وه، نه داچې هغوی راشی او دلته د خپلو هیوادونو د قوانینو دپلی کولو لپاره ځانګړی سیستم جوړکړی او زموږ ټول قوانین نالیدل وګڼي.

وړاندیز دادی چې د افغانستان حکومت هم دبشر حقونو له اړوندو ادارو سره، کوم چې اوس یی په دغو زندانونو کې د امریکی د غیرقانونی کړنو پرسر نیوکوته زور ورکړي، په یو آواز غږ پورته کړی او تردی ډېر په دغو زندانونوکې د بوډاګانو، ماشومانو او نورو بې ګناه هیوادوالو شتون او له هغوی سره دغیرقانونی چلن عملیه ونه زغمي، ځکه موږ د آزادئ دعوه کوو او زموږ په خاوره کې دلته دبل قانون منل، په حقیقت کې د افغانستان د قانوني حاکمیت نقض کول دي. اوسنی حالت داسې دی لکه آمریکی چې له تروریزم سره په جګړه کې افغانستان په کرایه نیولی وي، نو هرڅومره ژر باید افغان چارواکي له دغو نړیوالو نیوکه کوونکیو اداره سره همغږی شی او دخپل هیواد د قانون له حاکمیت څخه دفاع وکړی چې پدی سره نړدي ټول هیوادوال موپه لاډېر مظلومیت کې شپې ورځې تیری کړي. سره له دې چې د امریکا ولسمشر بارك اوباما د افغانستان لپاره خپله ستراتیژي په مکمله توګه اعلان کړې خو په دې وروستیو کې داسې ډېرې څرګندوني د ده او د امریکا د نورو چارواکیو له خولې خپرې شوې چې د افغانستان لپاره د امریکا د راغلې ستراتیژۍ اصلي ټکي تر ې څرګندېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې اړه تر ټولو مهمه خبره چې کيږي داده چې په افغانستان کې لس داسې سيمې به ساتي چې ګڼ نفوس ولري او له نور هيواده به خپله لمن ورنغاړي، د دې لسو سيمو او يا ولايتونو انتخاب هم د امريکايي چارواکيو له خولې هغه ولايتونه دي چې په اصطلاح واليان يې د دوی د مرستې او ملاتړ وړتيا ولري، دا به پريږدو چې وړتيا اصلاً په کوم مفهوم ده که ژوند باقی و دا به وروسته څيړو. د ځينو سياسي کارپوهانو په اند د کونړ له کامديش او د هلمند له ځينو سيمو نه د دوی د پوځونو وتل دهمدې پلان لومړني عملي ګامونه دي.

همدغسې د بارك اوباما د ستراتيژۍ بل ټکی د بګرام هډه ده چې يو لوی زندان هم د **60 مليون ډالرو** په لګښت پکې جوړ شوی او دا به د ګوانتانامو پر ځای د سيمې د ټولو بنديانو د ساتنې ځای وي. پخوا داسې خبرونه خپاره شوي وو چې افغانستان د امريکا په سياسي نقشه کې د سيمې د کنټرول او اداريې د مرکز په توګه ټاکل شوی دی او په سيمه کې به د دوی د اداري مرکز بګرام وي. له تير يوه يوه نيم کال راهيسې د بګرام د پراخولو لپاره ډير جدي کارونه شوي چې د شاو خوا اوسيدونکيو د جبري کوچولو خبرونه هم په نړيوالو رسنيو کې خپاره شوي دي. اوس پوښتنه داده چې د افغانستان د ولس او دولت حيثيت او رول به دې نقشه کې څه شی دی؟ آيا له افغانستان سره د ستراتيژيکو تعهدونو معنا همدغه وه چې ځينو د دې اړيکو په اړه وار دمخه خوشحالی کولی . آيا د لسو امنيتي مرکزونو او د بګرام يوه لوی زندان معنا دا نه ده چې نورهم په افغانستان کی دجنګ اوجګړی لمن پراخه شي په هيواد کي کور پر کور بايد جنازې اوچتې او جومات پر جومات د ماتم تغرونه غوړيدلي وي؟

آيا افغان ولس د نړيوالي ټولنې دومره نامردي زغملی شي؟ او آيا د هغوی نوي استخدام شوي نوکران ولس ته د نړيوالي ټولنې د داسې سپك چلن ځواب لري؟[1]

---

1) مشعل www.mshal.com ليکنه رحمت اله روان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلچرخي دزندان د زندانیانو حالت :

د چاروا‌کو په خبره د څرخي پله په زندان کې دا مهال د لسګونو ښـځو پـه ګـډون نـږدې اوه زره تنـه بنـدیان دي.
د دی لپاره چی موضوع ډیره اوږده او ټوله یوی خواته نشی فقط یوه دیوی ستونزی یادونه دنمونی په ډول کوؤ چی هغه هم روغتیایی ستونزه ده : د کابل په څرخي پلـه زنـدان کې سلګونه بنـدیان وایـی، چې د ډیـرو نـورو نـاخوالو ترڅنـګ لـه جـدي روغتیـایی سـتونزو سـره هـم مخـامخ دي. له دې بندیانو څخه یو شمیر یې په ټیلیفون ازادی راډیو ته وویل، چې په زندان کې روغتیایی کلینک شته خو ډاکټران کم دي او درمل هم ټیټ کیفیت لري.

"په زندانونو کې کاملا روغتیایي اسانیتاوې د عامې روغتیـا وزارت پـه غاړه دي، ولـې لـه ۳۴ زنـدانونو څخه یې یواځې ۱۹ تر پوښښ لاندې راوستلي دي، هغه هم په ناقص ډول او پاتې ۱۵ یې تر اوسه هم تر روغتیایي پوښښ لاندې نه دي راغلي."

د عامې روغتیا وزارت هم دا تاییدوي، چې په څرخي پله زندان کې روغتیایي خدمتونه ډېر کمزوري دي.
د عـامې روغتیـا وزیـرې ډاکټـر ثریـا دلیـل ازادۍ راډیـو تـه ویلـی، چـې د دې وزارت پـه کلنـی بودجـه کـې د زندانونو لپاره ځانګړی تخصیص نشته، دې څرګنده کړی چې د څرخي پلـه زنـدان تـه اوس هـم ډاکتـران خدمتي استول شوي دي:

میرمن دلیل زیاتـه کـړه، چې اوس مهال هر ورځ د څرخي پلـه زنـدان تـه ۱۴ ډاکټـران او نرسـان لیـږل کیږي، ترڅو د بندیانو د ناروغیو درملنه وکړي.

د کورنیو چارو وزارت چاروا‌کي وایي، د عامې روغتیا وزارت د دې هیواد د۳۴ ولایتونـو د زنـدانونو لـه ډلې څخه ۱۹ یې تر روغتیایي پوښښ لانـدې را وسـتي دي او پـه ۱۵ نـور زنـدانونو کـې لا هـم روغتیـایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمتونو نشته.د افغان چارواکو په خبره اوس مهال د افغانستان په زندانونو کې د کابو شپږ سوو ښځو په ګډون شاو خوا شپږ ويشت زره تنه بنديان دي.

د بشري حقونو نړيوالو سازمانو تل په افغان حکومت انتقادونه کړي، چې زندانونه يې معياري نه دي او بنديان له روغتيايي او نورو راز راز ستونزو سره مخامخ دي.[1]

[1]) د آزادی راديوراپور: رحمت الله افغان - 15.12.1391 .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکندهار ولایت د زندان دبندیانو حالت :

دکندهار دسرپوزی په زندان کی دبندیانو سره دناوړه سلوک او شکنجه په اړه چه دخارجیانو له لوری تر سره شوی دی په یوه راپور کی داسی راغلی دی د کندهار د محبس ریس ډګرمن عبدالله باور کنویسټ ورځپاڼي ته ویلي :

((هو، بندیان شکنجه شوي وو، یو شمیر یې سخت وهل شوي وو، په ځنځیرانو او د بریښنا په مزو د بندیانو لاسونه اوپښې تړل شوي وې، یو شمیر خو تر دې حد پوري وهل شوي وو چې لاسونه او پښې یې مات کړای شوي وو)).

ورځپاڼه له ښاغلي باور څخه په حواله کاږي چې د ۲۰۰۶ او ۲۰۰۷ کلونو تر منځ د سرپوزې په زندان کې د بندي شاوخوا ۱۱۰۰ تنو څخه نږدې ۱۰۰ تنه یې په فزیکي ډول په ډیره بې رحمۍ سره شکنجه شوي وو.

د کنویسټ ورځپاڼي هغه خبریال چې د سرپوزې د زندان له رئیس سره یې په کندهار کې د همدې محبس په دننه کې مرکه تر سره کړې کاږي چې دا نامکنه ده چې څومره هغه بندیان به شکنجه شوي وي چې په کندهار کې د کاناډایي ځواکونو له خوا افغان دولت ته سپارل شوي دي ښایی دغه شمیرنه سلګونو تنو ته ورسیږی..

کاناډایي دیپلومات ریچارد کولفین چې په دې ورستیو کې له کندهار څخه لیدنه کړې ده، کاناډا ته په ستندیو سره د پارلمان دفاعي کمیټې ته دوینا پر مهال وویل چې ده داسي شواهد اواسناد تر لاسه کړي چې په سلګونو هغه بندیان د کندهاري چارواکو له خوا د ۲۰۰۶ او ۲۰۰۷ کلونو تر منځ شکنجه شوي چې د کاناډآیي سرتیرو له خوا له طالبانو سره د همکارۍ په تور نیول شوي ول او وروسته بیا کندهاریو چارواکو ته سپارل شوي ول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي باور وویل چې ډیری شکنجه شوي بندیان هغه کسان دي چې د کاناډایي ځواکونو لـه خوا افغان دولت ته نه دي سپارل شوي بلکه هغه بندیان دي چې د زندان بل اړخ ته له عمده سیاسي طالب بنـدیانو لري ساتل کیږي.

د کندهار د سرپوزې زندان دغه صادق لفظه زندان مشر ښایي د ښاغلي کولفین د هغو څرګنـدونو څخـه پوره خبر نـه وي چې پـه کانـاډا کې یې غوغا رامنځ تـه کړي ده او ښـایي د سرپوزې پـه زنـدان کې د زنـــــدانیانو شـــــکنجه کانـــــاډا تـــــه لویـــــه نړیوالـــــه ســـــتونزه رامـــــنځ تـــــه کـــــړي.
ډګرمن باور له ۲۰۰۵ کال را پدې خوا تر هغه مهالـه پوري د کنـدهار پـه زنـدان کې د یـوه ټیټ پوړي مامور په توګه کار کاوه چې د کندهار پر زندان د طالبانو له خوا برید وشو او وروسته بیا د زندان مشر عبدالقادر پوپل د حکومت له خوا له دندې ګوښه کړای شو او پر ځای یې ډګرمن بـاور د زنـدان مشر پـه توګه وټاکل شو.

د سرپوزې د زنـدان اوسنی مشر ښـاغلی بـاور وایـې: د زنـدان پخواني مشر ښـاغلي پوپل لـه کانـاډایي سرتیرو سره راشه درشه لرله، تل به مـو لیدل چې کانـاډآیي سرتیري د هغـه دفتـر تـه ځـې راځـې خـو د هغوي د خبرو په جزیاتو نـه یم خبر.

ښاغلی باور د کاناډایي دیپلومات لـه هغو څرګندونو سره ورتـه څرګندوني لـري چې وایـې د ۲۰۰۶ او ۲۰۰۷ کلونو تر منځ د کاناډایي ځواکونو له خوا نیول شوي ډیری هغه بنـدیان چـــې افغـــان حکومت ته په کندهار کې سپارل شوي ول بې ګناه او عادي افغانان ... پای.[1]

---

[1]) www.mshal.com لیکنه: رحمت اله روان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهلمند ولايت د بنديانو حالت :

ددی لپاره چی موضوع مو ډير پراخه نشی دهلمند محبس د زندانيانو دحالت څخه په لنډ ډول ديوه مشکل يادونه په دی ډول کوؤ اونوری ستونزی به يی په ځای پريږدو ځکه دغه حالت د نورو ترجمانی کوی.

<u>د هلمند دبنديانو لمونځ هم مفت نه دی:</u>

په دې وروستيو کې يوځل بيا دامريکايانو او دکابل رژيم په زندانونو کې دبنديانو اعتراضونه راپورته شوي ، چې کله ناکله خوښې رسنيو ته هم لاره موندلې ، که له يوې خوا دګوانتانامو په امريکايي زندان کې دبنديانو لخوا دقرآن کريم په ننګ پيل شوی دلوږې اعتصاب په دوهمه مياشت واوښت ، تردې چې ډيری بنديان دکوما حالت ته ورسيدل او سورصليب له دې زندان څخه بيرنی کتنی ته اړ شو، له بلې خوا دبګرام دزندان د ځلورنيم زره بې ګناه بنديانو برخليک لاهم څرګند نه دی ، او دکابل او امريکا چارواکو ترې دخپلو سياسي تبليغاتي ګټو لپاره دقمار دانه جوړه کړې ، چې هر لوری هڅه کوي ددې ځلورنيم زره بې ګناه انسانانو له برخليک څخه دخپل ځواک او پرستيز دنمايش لپاره استفاده وکړي .

د بګرام زندان چې دکابل دررژيم دخپل اقرار او پلټنې له مخې يې مطلق اکثريت محبوسين عام ،بې غرضه ولسي وګړي دي ، او د ډيرو کورنيو تول نارينه په کې زنداني شوي دي ، لا يې هم دزندانيانو دخلاصون په برخه کې کوم اقدام نه دی شوی ، او بده يې لا داچې دکرزي حکومت غواړي ددې بې ګناه انسانانو له برخليک څخه دخپلو سياسي ګټو لپاره استفاده وکړي .

په دې وروستيو کې يو بل زندان چې دبنديانو غږ يې مطبوعاتو ته راوتلی دهلمند دلښکرګاه زندان دی ، چې ويل کيږي ، دمحبوسينو د ژوند شرائط يي خورا سخت او ظالمانه دي .

داپريل په لومړۍ نيټه دلښکرګاه په زندان کې ديوشمير بندي افغانانو خپلوانو مطبوعاتو ته شکايت وکړ ، چې که چيرې ددوی دمحبوسو خپلوانو غږ وانه وريدل شي ، او دژوند انساني ماحول ورته برابر نه شي دوی به په اعتراضيه لاريونونو پيل وکړي .

دبنديانو خپلوانو وويل چې دلښکرګاه محبس له زندانيانو سره چاروالي خورا ظالمانه او وحشيانه چلند کوي ، په سنګينو سزاګانو ، شکنجو او دايمي کوټه قلفی سربيره يوبله لويه ستونزه داده چې له بنديانو څخه دهرشي په مقابل کې پيسی اخيستل کيږي ، تردې چې داوداسه او څښاک اوبه هم په پيسو پرې خرڅيږي ، او دلمانځه اجازه هم د پيسو په مقابل کې ورکول کيږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لښکرګاه دزندان محبوسين وايي ، کـه زنـدانيان وغواړي لـه کوټې قلفې څخـه يوه شيبه ازاد شـي يـا دلمانځه يا بل ضرورت لپاره له يوه ځايه بل ته لاړ شي ، بايد دزندان عسکرو تـه رشـوت ورکـړي ، دوی وايي دزندانيانو څخه پيسې شکول، اوس دعسکرو عادت ګرځيدلی او همدا دګټې وتې ښه سرچينه ورتـه ښکاري .

د لښکرګاه زندانيان او خپلوان يې له چاروکو دا نه غواړي چې دوی ازاد کړي ، دوی وايي زندانيانو تـه دې يوازې دانساني ژوند فرصت ورکړل شي او داسې شرائط دې نه پرې کيښودل کيږي چې دزندانيانو پـه

وس پـوره نــه وي ، دوی وايــي لږترلــږه لــه زنــدانيانو څخـــه بايد داوداسـه ، لمانځـه نـورو دينـي احکـامو او انسـاني اړتيـاوو پـه مقابل کې پيسې وانه خيستل شي .

بايد ووايو چې يو مياشت وړانـدې هم يوځل دلښـکرګاه پـه زنـدان کـې بنـديانو دچـارواکو دنـاروا کړنـو لـه املـه اعتـراض پيـل کـړی وو ، او دزندان ساتونکي پوليس او نور عمله يې يرغمل کړي وو چې تر څلور ورځې يرغمل وروسته يې دچارواکو لخوا دژوند دشرايطو دسمون دوعدو ورکولو وروسته ازاد کړل ، خواوس بنديان شکايت لري ، چې چاروکي پـه خپلـو وعده پايدار نـه دي پاتـه شـوي او يوځـل بيـا يـې دبنديانو په مقابل کې ظالمانه چلند ته ملاتړلی .

دانساني عرف له مخې دمظلومو بنديانو سره دښمني او ورسره ظالمانـه چلنـد ترټولـو سـتره نـامردي بلـل کيږي ، لـه همدې امله خو حتی دنړی ترټولو ظالم او کفري حکومتونـه هم بنديانو تـه پـه انسـاني حقوقو قائل دي ، ښايي تراوسه داسې چيرې نـه وي پيښ شـوي ، چـې لـه بنـديانو څخـه دلمانځـه او اوداسـه پـه مقابل کې هم رشوت اخيستل شوی وي .

خود کرزي رژيم چې له سره ترپښو په رشوت او فساد کې غرق دی ، له دې نامردانه کړنو يې معلوميږي چې اوس يې رشوت لـه ورځنيو چارو څخـه عباداتو تـه هم سرايت کـړی ، او نـور بـه لـه خلکو څخـه ددينـي احکامو په مقابل کې هم پيسې اخلي .[1]

---

[1]) www.nunn.asia/index.php/ بـــرخه: مقـــالی او تبصرې، 02 Apr 2013 ليکوال: قاري حبيب کـتني: 324

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنورستان ولايت د زندان حالت:

سره له دې چې په نورستان ولايت کې د بنديانو شمير ډېر نه دی، خو شته هغه يې په خورا بد حالت کې ساتل کيږي.

د نورستان په مرکز پارون کې اوس له لسو کم زندانيان په هغه خونه کې پراته دي چې پخوا په کې څاروي ساتل کېدل.

زندانيان خبرې نه کوي خو د بشري حقونو له فعالانو د اشارو په ژبه د زندان د حالت بدلون غواړي.

د زندان پر دغه ناوړه اکر سرببره اوس پو ښتنه دا ده چې دا دومره لوی ولايت او ايله لس بنديان؟

د نورستان له والي تميم نورستاني په دې اړه وپوښتل شول، چې جرمونه نه کيږي، که ځايي اداره يې د رانيولو وس نه لري.

ښاغلی تميم وايي، ځکه د بنديانو شمير لږ دی چې د ده په وينا ډېری شخړې په دوديز ډول د جرګو له لارې حل کيږي خو دا هم وايي چې په ولايت کې څارنوالان نه شته چې دوسيې وڅېړي:

"تولې لويې پېښې چې په نورستان کې رامنځ ته کيږي د قومي خلکو او شوراګانو په مرسته ددينې عالمانو په شته والي کې هواريږي.

"د نورستان والي وايي که يې زندان لرلای، ښايي تر اوسني شمير ډېر کسان د قانون منګولو ته سپارل شوي وای."

داسې نه ده چې خلک طالبانو ته ورځي او هلته خپلې پرېکړې کوي، په هر کلي کې شوراګانې شته او هلته خپلې لويې او ورې شخړې هواروي.

د وژنو په څير له پيښو يې يو څه ولايت ته راځي، دلته حل کيږي او محکمې ته ځي.اما يوه ستونزه چې ورسره مخامخ يو دا ده چې دلته ور او مسلکي مستنطقين او نور څاروالان چې بايد وای، نه شته چې دوسيې وڅيري او محکمې ته يې وليږي. د استيناف څارنوالی ډېر څارنوالان په کابل کې دي".

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نورستان والي وايي که یې زندان لرلای، ښايي تر اوسني شمیر ډېر کسان د قانون منګولو ته سپارل شوي وای.

ښاغلی تمیم وايي له لسو کالو راهیسې د زندان جوړول غواړي، خو تر اوسه یې پر غوښتنې غوږ نه دی ګرول شوی:

"لس کاله کېږي چې په نورستان کې مو د زندان د جوړولو وړاندیزونه کړي، له عدلیې وزارت نه، هغه وخت چې د زندانونو چارې ور تر غاړه وې او د کورنیو چارو له وزارت نه هم، که تاسو زما دفتر وګورئ له شلو ډېر وړاندیزونه مو کړي او غوښتي مو دي چې زندان باید جوړ شي اوس مې هم مکتوب استولی او راته وویل: شوي چې زندان ته له بېلې شوې ځمکې به دا کال دېوال را تاو کړي".

په نورستان کې د زندان د حالت د ښه والي په اړه مې د افغانستان د زندانو له مشر امیر محمد جمشید نه وپوښتل ولې زندانیان د څارنوو په کوټه کې ساتل کېږي؟

"د زندانو مشر امیر محمد جمشید وايي خپله دومره پانګه نه لري چې زندان پرې جوړکړي خو وايي کله چې د بندیانو شمیر ډېر شي بیا به یې غم وخوري."

د ښاغلي جمشید ژبه یوه څه زیږه وه او وویل: یې خپله دومره پانګه نه لري چې زندان پرې جوړکړي خو وايي کله چې د بندیانو شمیر ډېر شي بیا به یې غم وخوري:

"موږ یوازې همدا کال بندیان لرو تېر کلونه مو نه لرل. موږ هلته زندانونه جوړوو، چې دوه درې سوه بندیان ولرو، موږ بې غوره نه یو، دولت ته مو وړاندیزونه کړي، دولت پیسې نه راکوي، نو زه خو یې له جیبه نه شم جوړولی. که بندیان وو نو زندان به ورته جوړ کړو هغه وخت یې زه پیسې بیا نه شم خوړلی".

اوس په ټول نورستان کې شپږ کسه بندیان دي چې پنځه یې په مرکز پارون او یو بل یې د نورګرام په ولسوالۍ دی، له دغو شپږو کسانو یې دوه د وسله وال مخالفت په تور او پاتې نور هغه دي چې په مرکز پارون کې نیول شوي او هغه هم حکومتي مامورین او یا پولیس دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره له دې چې د نورستان والي د ځارنوالانو نه شتون د تورنـو د نـه نيولـو دليل بـولي، خـو نورسـتانيان وايي په دغه ولايت کې حکومتي واک دومره پراخ نه دی چې په جنايي او نورو جرمونـو ککړ کسـان دې ونيول شي.

د دغه ولايت د جوړښت پېچلتيا هم تر ډېره د دې مخه نيسي، چې خلـک ولايـت تـه د لويـو او وړو پېښـو د څېړنو لپاره ورشي، نـو غوره ګڼي چې خپلې شخړې پـه جرګو او يا هم د طالبانو پر محاکمو چې پـه نورستان کې يې ډېره خاوره تر ولکې لاندې ده، حلوي.

په نورستان هغه مامورين چې کورونه يې ليرې دي د لارو د نه خونديتوب له امله ډېر وخت دنـدو تـه نـه ورځي هسې چې د نورستان والي يې پخلی کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په عراق کی د جنګی بنديانو اوسنی حالت

لکه څرنګه چی ټولو ته بهتره معلومه ده د عراق په زندانونو کی هم د افغانستان د زندانونو دحالت په څير وحشت روان دی او شپه تر ورځی پوری پکی بد او وحشيانه عملونه سرته رسيږی چی پدی باره کی دنورو عربی هيوادونو د محابسو سره ورته والی پيدا کړی.

دبحرين سياسي فعال د ال خليفه رژيم زندانونه دعراق ابو غريب زندان ته ورته وبلل[1].

دعراق دبشري حقوقو وزير دامريکا په مشرے ايتلافي قواوو څخه غوښتنه کوي چي دامريکايي ځواکونو په ټولو زندانونو کي عراقي بنديان دې دعراق حکومت ته وسپاري ۰

وروسته له دي چي بغداد ته نژدي دابوغريب په زندان کي له بنديانو سره دناوړه چلند نوي عکسونه خپاره شول دعراق دبشري حقوقو وزير زهير الشلبي پرون داغوښتنه وکړه۰

دغه عکسونه چي دوه کاله پخوا اخيستل شوي ، په وروستيو څوورځو کي داستراليا ديو ټلويزيون لخوا خپاره شول ۰ امريکايي ځواکونو ،دابوغريب زندان په شمول دعراق په بيلابيلو زندانونو کي نژدي څوارلس زره بنديان ساتلي دي اکثر دغه کسان په امريکايي او عراقي ځواکونو باندي دبريدونو په ارتباط نيول شوي دي ۰په عراق کي دامريکايي ځواکونو يولوي افسر تورن جنرال ريک لينچ پرون په بغداد کي خبريالانو ته وويل چي دغه عکسونه يواځي ديوے ځانګړي او جلا پيښي دي ۰ (مونږ دانه وينو چي ددغو عسکونو دخوريدو په نتيجه کي به دعراقيانو دښمني او خصومت زيات شوي وي ، مو نږ داسي څه نه وينو ، خو ديته ښايي پام وشي چي دغه عکسونه دهغو مجرمانه اعمالو دي

1) راديو آزادی http//de.azadiradio.org/ 28.11.1384

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي څوکاله پخوا دبي باکه او سرکشه عسکرو لخوا پرته لـه دي چي قومانـدان ورسره موافق شوي وي دي ، او دغو عسکرو ته سزاورکړل شوي ده) .[1]

1) رادیو آزادی http//de.azadiradio.org/ 28.11.1384

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړنه :

ليکنه : عزيزاحمد خوارمل

په نړۍ کې همدا اوس څوک اوکوم هيوادونه دي چې انسانی حقونه تر پښولاندی کوي اوبيا تردغه سرليک اوددموکراسی ترنامه لاندی نړی يې دګډوډی پرلور روان کړيدی؟

دانسانی احساس پربنسټ اوبيله کوم تبيعض اوتعصب نه که په دی ييوويشتمه پيری کې ددی پرمخ تللی هيوادونـوکړني اوترسره شوی چاري چې دنړی دنوروهيوادونـو د دولتونـو او دهغوي د اولسـونوپه وړانـدي ترسـره کـړي اوکـوي يـې ترنظراومطـالعی لانـدی يـې تيـر کړو،نووبـه وينـوچې ظالمـان اونيواکګرڅوک دي ؟

او انسانی حقونـه څوک ترپښولاندی کوي؟ اوبيا تردغه سرليک اوددموکراسی ترنامه لانـدی نـړی يې څرنګه ديوی لوی کړکيچ اوګډوډی پرلور روان کړيدی ؟ اوبيـا دغه يرغلګرهيوادونـه ځانونـه پـه ظاهره توګه څنګه دنړی اودنړيوالو دسوله ايز ژوند، دهوسايی او د آرامی صادق اوربښتينی پلويـان او دآزادی ،دموکراسی ،قانونيت ،عدالت ،بشری حقونواونورو وګړني چارو مدافعين بولي؟ چې دا اوس مهال بحث اومباحثـه ،څيړنـی اومطـالعی پـردی موضـوعات بانـدی ډېـر اړيـن اوضـروری دی اوهمدارنـګـه ډېردتعجب،حيرانتياو دخندا وړهم دی .

خـو پـه اوسنی اوننـی پرمختللی نـړی کـې ددی هيوادونـو د دولتونـو د واکدارانو، چـارواکو ،دمشـرانو اونظامی ځواکونو کړني او اوسنی سياستونه د دريمی نړی يادوروسته پاته اودزيمونه ډک هيوادونـو د بی ګناه اوخوارو خلکو، اولسونواو ملتونوپه وړاندی په ډېرواضح اوروښانه ډول سره ليدلای شو چې دغـه ځـواکمن اوښـکيلاکګرهيوادونه پـه څـه ډول،پـه کومومیتودونـو اوپـه کوموتاکتيکونوسـره غيرانسـانی،ظالمانه او اجبارانـه اعمـال اوکړنـي دخپلـو استراتيژيکـومـــوخواوپلان شـوی اهـدافودپلی کولواودترسره کولو اودخپلوګټو، دتيلو، ګازو او د انرژيو دلاسته راوړلودپاره څومره فجايعي (وينـي تويونی ،وژني ،بربادي او وراني)يې رامنځته کړی او رامنځته کوي يې .

مـوږعملآ دتلويزنونـو اونـورو ټوليزورسنيوله لاری مـوهم وليـدل اوهـم ولوسـتل چـې دخپلواکو، آزادو اومستقيلو هيوادونو پـه زرګونی شمير بی ګنـاه انسانان ،خلـک او اولسونه ديرغلګرو اونيواکګرو پـه وحشيانه بريدونوکي دالوتکـو،ټانکونواوتوپونوتربمبونو،مرميواوګوليولاندی پـه عراق اوافغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخپلو کورونو او د اوسیدوپه ځایونوکښې څرنګه په وحشیانه ډول سره تر خښتو اودیوالونو لاندی په خپلووینونوکي څنګه ولمبیدل اولمبیږی، ووژل شول او وژل کیږی ،شهیدان شول اوشهیدان کیږی اودغه ډول ظالمانه اودتیری نه ډک یرغلونه هره ورځ دیرغلګروهیوادونو دتور تاریخ په پاڼوکښې انځوریږی اوثبتیږی چې ښه بیلګی یې دانسانی حقونو تامینیدل اوپرځای کول دلته دمحکومو اوتربند لاندی بندیانو اومحبوسونو سره دغه ډول چار چلند ته چې په دی انځورونوکښې لیدل کیږی ښه نمونه ،اومثال یې دی چې دامپریالستی هیوادونو لخوا ددموکراسی اوټولنیز عدالت تامیندل اودبشری حقونو او د دموکراتیکواصولو ،موازینواوپرنسپونو پیژندل په څه ډول اوپه څه شان دی ، لعنت دی وی دامپریالستی اوښکیلاکګروهیوادونوپردغسی کړنو باندی چې دوروسته پاته هیوادونو دبیوزلو اوجګړی ځپلو اولسونو اوپرګنوپه وړاندی په ډېرظالمانه ،وحشیانه اوغیر انسانی ډول سره یې ترسره کوي .

، که ددی امپریالستی اوښکیلاکګروهیوادونوترسره شوی کړنی چې دنړی په هرګوټ کې یې په نظامیګری اودوسلوپه زوریې ترسره کړی، نو د دوی دغه تورتاریخی کړنی په ښکاره توګه دا راته سل په سلوکښې څرګندوی چې دغه د دموکراسی اودانسانی حقونو نارښتینی اودرواغجن پلویان دوي خپله څومره جنایتونه یې کړی اوهره ورځ څومره جنایتونه ترسره کوی ،اوهغه څه چې دوی یې ادعا کوی هغه یې څومره نقض اوتر پښولاندی کړی دي .

مورږ د یوشمیر نړیوالوسازمانونو ګزارشونه اومستند خبری اوانځورونه دنړیوالورسنیواویوشمیر تلویزونونو له طریقه ولیدل چې یوازی دکیوبا دګوانتنامو، دعراق دابوغریب اودافغانستان د بګرام په جیلونواوتوقیف ځایونوکښې دیرغلګرو او نیواکګروچارچلند داسیرانو اوتر بندلاندی دیوشمیر تورنو کسانوسره چې ترسره شویدی ترانداز زیات غیرانسانی اوغیربشری اوددموکراسی اودموکراتیکواصولو پرضد دهر ډول حقوقی موازینواوپرنسپونوڅخه خلاف چارچلند او کړني دی . که

لاندنی انځورونو ته یوځل ځیر سو نوترسره سوی کړنی به په رښتینی اوبربنده توګه راته ښکاره اوجوته سی چې دا نیواکګر،استعمارګر اوښکیلاکګرهیوادونه چې په سرکې یې دامریکا متحده ایالاتو امپریالیزم دمحکوموااوجګړی ځپلوانسانانوپه وړاندی یې څومره په وحشت او لوټماری سره غیر انسانی اوغیر بشری اعمال اوکړني یې ترسره کړیدی اوترسره کوی یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داخولا پرځای پریږدی په ډېر سپین سترګې په ښکاره اوپه بربنډه توګه سره دنورو هیوادونوپه سیاسی چاروکې مداخلی اولاسوهنی کړی دی اوکوی یې دیکتاتوری نظامونه یې دکودتاو د لاری رامنځته کړی ،حتی دنړی دهرګوټ څخه دخلکوکشول په پټوځایونوکښې په بند اواسارت کې ددوی ساتل ،ترشکنجواووهلوټکولو لاندی راوستل چې دغه مسایل ټول هغه منفی پدیدی دی چې نړی یې د ډېرو پرابلمونو اوخطرناکو حوادثو اوکړکیچونوسره مخامخ کړی او خصوصاً ددریمی نړی یا وروسته پاته هیوادو نه یې د ډېرسخت خطر ،ټکراوګواښ سره مخامخ کړی اوستر تشنج یې په نړیواله کچه رامنځته کړی دی چې یوهم دافغانستان دخوارو اومحکوموخلکو د لا زوروټو اوترټلو دپاره په افغانستان کې د متحده ایالاتو دامپریالیزم نیواکګر اوښکیلاکګر میشته ځواکونوپه غیر انسانی کړنو سره د ګوانتنامو د خلیج د بندیخانې پرځای د یوې سیمه ییزې ګوانتناموپه ډول دبل یوی نوی بندیخانی اومحبس جوړه ول دی چې غواړی د کابل ښارشمال ته د بګرام په هوایي ډګر کې جوړ کړی چې ددی خبری په اوریدلوسره دافغانستان ټول شریف ،متدین ،مظلوم اومسلمان خلک ددی نوي محبس د جوړولوله امله ډېر خوابدی اوپه غصه کړی دی .

څومیاشتی مخکې یو امریکایي پوځي ویاند یوشمیر رسنیوته ویلی ووچې : د ګوانتنامو د خلیج د بندیانو د ځای پر ځای کولو دپاره د یوې نوې بندیخانې د جوړه ولو په اړوند دیو دا ډول محبس اودجیلخانی دجوړه ولوپلان ترلاس لاندی هیڅکله هم نشته .
مګربل امریکایی چاروالی د کابل شمال ته د بګرام په هوایي ډګر کې د ګډ غبرګون د(۱۰۱) دیوسلویوی قطعي ویاندې، ډګروال رومي نیلسن ګرین بیا دخبریالانو د پوښتنوپه ځواب کې وویله : «بلی په بګرام کې جیلخانه اوبندیخانه جوړیږی،مګر دا هسې نه ده، چې دا به دوهمه ګوانتنامو وي.دا بیخي ناسمه ده».

اوپه همدې توګه نیلسن ګرین دافغانستان او د امریکا د بشري حقونو د کمیسونونو هغه ګزارشونه اورپوټونه چې دبګرام دمحبسونواوبندیانوپه هکله دامریکی دپوځونو دچارچلند په اړه یې رپوټ ورکړی وو اوپه همدی ډول سره چې په دی جیلخانی کې دافغان بندیانوپه وړاندی بد چلندترسره شوی دی ،اود بګرام په اوسنی بندیخانې کې د نهو کلونو په عمردرلودلوسره کوچنی هلکان ددوي په جیلخانه کښې په بندکې ساتل کیږي، ده دغه تورونه یې ونه منل اوردیې کړل،
هغې ویله وه: «دا بیخي ناسمه خبره ده. د بګرام په (بندیخانې) کې کوچنیان نه سته »
نیلسن ګرین وایی، چې په نوې بندیخانې کې به «په افغانستان کې د ازادی د تداوم د عملیاتود لارې نه د دښمن څه ناڅه تر ۱۶ کالو پورته عمر لرونکي ناقانونه جنګیالي به وساتل شي» .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امريکايي پوځيانود خوا د لسو تنوځخه زيات ماشومان چې د نهو کلنوځخه تر ۱۳ کلنوپورې يې عمرونـه دی په ځو وروستيو کلونو کې په جيل کې ساتل کيږي.

دا دهغه ماشومانو انځورونـه دی چې دبګرام پـه جيل کښې شپې او ورځې سبا کوی د بشرې د حقونو دسازمان داستازی په وينا،(۹ - ۱۳) کلنو پورې يې عمرونـه دی.

په دی ماشومانو باندی هيڅ ډول تور ندی لګول شوي خودبند ډېر سخت شپې او ورځې ليرې دخپلو کورنيو او خپلوانوځخه په بې ګناهي کې دبګرام په جيل کښې تيره وی.

د افغانستان د بشر د حقونو داداری استازی خبری رسنيوته ويلي وو، دا امکان نلری چې ماشومان دی تروريستي يـا امريکـايي ضـد فعاليتونـه وکړي. کـه پـه رښـتيا سـره ماشـومان پـه جـرم اوجنايـت لاس پورې کوی او وروسته ترپوښتنواوګرويژنومجرم اوګناهکارپيژندل کيږی اوپه بند محکوميږی نـو پـه دی صورت کې ماشون و يوی ځانګړی روزنيز ځای ته ليږل کيږی او پـه واقعی ډول سره بايد د جزايی قانون دموادو پر بنسټ يـواځی مجـرمين جزا ووينـي، خـو بدبختانـه ايتلافي ځواکونـه د دی قـانون ځخـه سرغړونه کوي او غيرمجرم ماشومان يې هم په جيل کښې اچولی دي .

دامريکـا ددفـاع وزارت پنتـاګون بيـاددی نـوی ګـوانتنـامو دجـوړه ولوپـه اړه دروان کـال دمـی د مياشـتي پـه نيمايي کې اعلان وکړ چې د بګرام د مخ په ناوړه کيدونکي بنديخانې پرځای به يو بل نـوی جيل (محبس) دبګرام دهوايي ډګر په(۴۰) ځلويښت هکتـاره ځمکـه کې د(۶۰) دشپتوملیونو امريکـايي ډالـرو پـه لګښت جوړ کړي .

د نيويارك ټايمز د يو رپوټ له مخې پـه دی نـوي محبس کې بـه تـر (۱۱۰۰) يوزروسلوتنوپورې بنديان ساتل کيدای شی او امريکايی نظامی چاروکی په دی هکله وايي چې ددی بنديخانی د ظرفيت د لوړه ولو اړتيا د دې املـه رامنځته کيږي، ترځـو د هيـواد پـه سويل کې د طالبـانو پـه وړانـدې د مخ پـه زياتيدونکې خونړی جګړې دبنديانو د ساتلو دپاره ځای پيدا شي.

ددې خبر په اورېدوسره ډېر شميرافغانان چې خپل هيواد اوخپل خلـک اواولسـونه ورباندی ګران دی کلک يې په غصه کړی او خپه شوي دی . د ډېرو خلکـو پـه انـد د بګرام بنديخانـه د بنـد، شکنجې دافغانی

(c) ketabton.com: The Digital Library

غــــــرور دمــــــــاتولو اودانســـــــانانود ســـــــپکاوی يـــــــو انځـــــور دی .

په ۲۰۰۲ کال کې دوه تنه بنديان د بګرام په بنديخانه کې مړه شول. چې يو يي د(لاور) نوميدی او وروسته بيا په پراخه توګه د «ټکسي دتيارې په لور » تر سرليك لاندې مستند خبري موضوع هم ورنه جوړ شو؛ خدای بخښلی دلاورد طالبانو د ملاتړ په تور نيول شوی وو او دګزارشونو او د رپوټونو پربنسټ په بند کې له دوو ورځو وروسته د وهلو، ټکولو اوبدنی شکنجو دکبله ووژل شو.

د هغې نه وروسته په سلګونو نور بنديان د بګرام څخه د ګوانتامو د خليج بنديخانې ته وليږل سول دبګرام جيلخانه د کيوبا له بنديخانې نه ډېر ناوړه دی؛ يو څيړونکي، چې د بګرام له بنديخانې څخه يي د

يو شمير خوشې شوو بنديانو سره مرکې کړي وو، هغه ديوشمير ژورنالستانودپوښتنوپه ځواب کې ويلی وو، هغوی ادعا کوله، چې د لومړنيو پلټنو په ترڅ کې يي سپکاوی شوی، وهل شوی، ټکول شوي، لوڅ لغړ شوي او له زينو څخه غورځول شوي دي.

حقيقت خودا دی، چې په افغانستان کې تل د بنديانو سره غير انساني سلوک سوی دی؛ په بل ډول ، د بنديانو مدني او انساني حقونو ته هيڅکله هم پام نه دی سوی.

د افغانستان زندانونه هيڅ وخت هم د بنديانو د اصلاح کولو دپاره نه وو جوړسوی ، بلکې بنديان هلته د ځپلو او سپکاوي په موخه ساتل کيدل، چې دا مشکل يوازې د افغانستان د زندانونو نه بلکې په ټوله دريمه نړۍ او وروسته پاته هيوادونو لکه (عراق) کښې همدا وضع جاري ده . هلته زندان ددې لپاره نه دی، چې جنايتکاران اومجرمين دی په کښې کې اصلاح سي، بلکې د دريمې نړۍ جليونه د شکنجې، کړاوونو، او عذاب ورکولو، ګواښونو اودروحيی اوبدنی زورونو مرکزونه دي .

مګر د بګرام د زندان ځانګړنتيا په دې کې دی،چې هلته افغان بنديان د امريکايي عسکرو تر ضربې لاندې دي،ټکول کيږي اوسپکاوی يې کيږي .دا په داسې حال کې دی،چې بګرام کابل ته ډېر نږدې هم پروت دی .

بلخوا، په بګرام کې اکثره بنديان عادي غله او بد کاره خلک نه دي، بلکې هغوی يا د جنګ په ميدان کې نيول شوي دي او يا امريکايي عسکرو په زور او ظلم له خپلو کورونو او کليو څخه برمته کړي دي. دهغوی لوی جرم دا دی، چي په افغانستان کې د امريکايي قواو اونظاميانو د شتون سره موافق نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي، اوهمدارنګه یوشمیر یې دخپل منځی قومي بدیو او اختلافاتو دکبله دنوروخلکود ناسمه اوغلطو راپورونو پربنسټ د امریکایي عسکرو په منګولو کې را ایسار شوي دي.

همدارنګه په خوست کې یې پر بندیانو باندی جنسي تیری ترسره سویدی ،د بټي کوټ څخه بګرام ته د یوې ښځی بیول، اود وژل شوو طالبانو جسدونه ته اور اچول ، د ابو غریب ګوانتنامو او دبګرام دزندانو کیسی اوداستانونه خو تولو ته نړۍ یې هك پك کړی دی ، او د بشري حقونو پر دعوه ګیر رژیمونو باندې تو لعنت وایی ،اوپه نتیجه کښې دغه نیواکګر ځواکونه دداهسې کړنو په کولو سره د ځآن په وړاندې خلك او اولسونه راپاروي .

که دغه غیرانسانی کړنی چې دامریکایی نظامیانو،افسرانواوجنرالانو دخوا په نورو اولسونوترسره کیږی ،اود امریکا د حکومت غوښتنه نه وي نو ولې خپلو عسکرو،صاحب منصبانواونظامی چاروالکو ته دسیمې د کلتوري او مذهبې حساسیتونو په هکله نه وایی اویا په دی هکله زده کړه نه ورکوی، او یا د پیښې عاملین سم له لاسه نه مجازات کوي، دا خو هغه پیښې دي چې ددوی خپلو مطبوعاتو رسوا کړي او خلك وربانډې خبردي ،خدای خبر چې دې ته ورته څومره نورجنایتونه به یې پټ ساتلی وي .

په همدی ډول که د کرزي صاحب خبری اوخواستی دامریکا دهیواد پرچاوراکو باندی نه منل کیږی نوداڅه موده مخکی یې ولی ددوی سره د اوږد مهاله استراتیژیکي همکاري اعلان یې وکړ، که دمحترم کرزی صاحب خبری پر دوی تاثیر نلری نو کرزی صاحب ته لازمه ده چې ځان ددی مسؤلیتونوڅخه کوښه کړی او یا دې د داسی پېښښو د مخنیوي نه خپله عاجزي څرګنده کړي، چې ټول اولس پوه شي، چې زموږ دولتی واک شته او که نه نسته ؟ او زموږ په هیواد اوپه دولت کښې هرڅه چې یرغلګره قواوی وغواړی هغه ترسره کولی سی دېر دشرم اوتاسف ځای دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عراق په ابو ُغریب زنـدان کې چې د انسانیت د ذلیلولو کوم شرمیدلې کارونـه اوچارې چې تر سره شوی هغه ننني متمدني اوپرمختللي نړۍ په خپلو سترګو یې ولیدل ،پر زندانیانو په داسې حال کې چې جـامې یـې ورڅخـه ایستلې دي ظلمونـه اوشـکنجه کیـږي، هغوی یو پر بل سربیره پرتـه لـه کـالیو پـه زور غځول شـوي، پـه ځینـو انځورونـو کښـې داسـې ښـکاري چـې د عراقي زنداني پر مخ باندې کځوړه ور واچول شوې او ښځینه امریکایي پوځیانې ورباندې ظلمونه کوي، په دغو انځورونـو کې تـر ټـو لـو زیات هیبت نـاك تصویر د یوې

امریکایي ښځینه پوځي دی؛ چې د یو عراقي زنداني پرغاړه کې رسی اچوي او پرځمکه یې لوڅ راکشوی.

اویوه بله امریکـایی سربازه پـه داسی حـال کې لیدل کیږی چې دچړی پـه وسیله دیوعراقی بندی پښـه ورڅیری او دامخامخ کمری ته خاندی؟؟

پـه دغـه انځـور کښې همدغـه ښـځینه امریکـایي پـوځۍ د لوڅـو عراقـي بنـدیانو تـر شـا ولاړه ده او د دوو ګوتـو

په اوچتولو سره دبریاو نښه جوړوي او خپله کامیابي خلکو تـه ښیي. بل ځـای همدا ښـځینه پـوځۍ د هغه عراقي ترڅنګ ولاړه ده چــې د دوی د زیــات ظلــم څخــه مــړ شــوی دی، او د دې خونکارې امریکـایي میرمینې ځیره لـه خوشحالۍ څخـه سرۀ او سـپینه کیـږي، دا دی د امپریالسـتانو، نظـامیګرو او زبـر ځواکو هیوادونو انسانی حقوق ،عدالت او انسانانوته آزادی اودموکراسی ؟؟......

همدارنـګه د یو څه موده مخکې خبره دی چې یـوازې د عراق پـه یو ښـار کښې د یـوې هفتـې پـه اوږدو کښې امریکایي یرغلګرځواکونو تر څلورسوه دیرش (۴۳۰) تنه زیات انسانان له منځـه یـوړل اوشـهیدان یې کړل د بصرې په ښار کې دوه سوه لس (۲۱۰) تنـه بی ګنـاه عراقیـان لـه منځـه ولاړل اود شپږسوو (۶۰۰) تنونه زیات ټپیان شول ایتلافي ځواکونـو د بغداد ښـار پـه بمبـاردولو سره (۴۱۰)څلورسوه لـس کسان یې د منځه یوړل....

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې یوه ورځ به نه وي چې په عراق اوګران افغانستان کې پـه لـس هـاوو انسـانـان د امریکایـانو د ظلم ښکار نه شي، همدا وجه ده چې تر اوسه په عراق کې د امریکايي وحشت دښکار شویو افرادو شمیره تر یومیلیون ورواوښتی د دوومیلیونـه او اوه اویـا(۲۰ ۷۷۰۰۰)زره زیات کسان بې کوره شوي دي، لـه شل(۲۰)لکـه زیـات کسـان لـه زیـات شمیر ستونزو سره لاس او ګریوان دي او لـه دری(۳)لکو زیـات کسان د ځښلو د پاکو اوبو لـه نشتوالی سره مخ دي، اوپـه زرهـاو کسـان ګاونـډیو هیوادونـو تـه هجرت کولو ته مجبور شوي دي.

پـــــدې مانـــــا چـــــې دغـــــه ټولـــــه اتـــــه میلیونـــــه وګـــــړي دی چـــــې دهغه امریکایانو دظلم او وحشت له امله چې دوی یې د صدام حسین د ظلم اواستبداد څخـه ژغـورل ،نن د ژوند د لومړنیو اسانتیاوو څخه بې برخې دي . ایاد ګوانتنامو انځور ننني متمدني او پرمختللي نړۍ پـه خپلو سترګو لیدلی دی ؟؟ نوولی په دی هکله چوپه خولی دی ؟؟.

ددی مسلی پـه هکلـه یـوازی د امریکـی د نیویـارک تـایمز ورځپـانی دتیـر کـال دسمبر پـه نولسـمه نیټـه ولیکل چې په کیوبا کې د ګوانتنامو په نامه د امریکی د سمندری ځواکونو په اډه کې اتو بندیانو ویلی دی چه د ۲۰۰۲ کال څخه تر ۲۰۰٤ کال پوری، امریکی په افغانستان کی یو پټ زندان جوړ کړی دی ۰ همدارنګـه پـه افغانسـتان کـې د امریکـایی ځواکونـو ویانـد د نیویـارک تـایمز ورځپـانی د خبریـالانو سره د مرکی په ترڅ کې د دغی مسئلې په باب هیڅ تبصره و نه کړه.

خو د افغانستان د استخباراتو ارګان د منځنیو او ټیټو رتبو مامورینو په خبره ، اوس پـه افغانسـتان کـې د امریکی څو پټ زندانونه هم شته ، خو لوړ رتبه مامورین دوی منع کوی چې په دې هکله څه ووایي .

د ګوانتنامو په زندان کې بندیانو ویلـی چـې پـه افغانسـتان کـې د امریکـی یـو پـټ زنـدان شـته د خبرونـو لـه مخې د کیوبا له ګوانتنامو نـه دری تنه بندیان کله چې کابل ته را ورسیدل، وی ویل چې د دغو بنـدیانو لـه جملی نه یو هم پنځه اتیا (۸۵) کلن او بل یې د (۱۰۰)سلو کلونو نه اوښتی وو.

دوی دافغانستان د ولس مشر سره هم لیده کاته کړي وه ،او ښـاغلي کرزي هر یوه تـه پنځـه ویشت زره افغانۍ .... مرسته وکړ چې دغه افغانی هغه وخت دپنځه سوو(۵۰۰) ډالرو سره برابـر وو، تـر خپلـو کلیو پورې د لارې لګښت یې ورکړی وو. اود ولس مشر ویاند" د دوی له خولې" ویلی وو چې بندیان له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوانتنامو څخه له ښو خاطرو سره راګرځيدلي او ښې غوړې غوړوپې يې نوش جان کړې، چې د هغې لـه امله ښه چاغ او وزن يې خورا ډېر ښه شوی دی، دا لا نوری ملنډی دی .

که انسان واقعآ د ګوانتنامو اوسپنيزقفسونه او پنجرې انځورونه يې، په سترګو د تلويزون پر پرده بانـدی اوډول ډول تصويرونه اوګزارشونه يې ليدلې وي د هغوی زړونو تـه بـه پـه ګرانـه د دغو بنديانو د ښو خـاطرو او چاغښت خبره ورولوېږي، د همدې ځايـه ده چې هرومرو ووايـو تـاريخی واقعيتونـه څرنکـه کتمان ايږی .

دانسانی حقونو دنړيوال سازمان دګزارش پربنسټ چې ليکلی يې دی داسی وايی: «ساتونکو بنديانو تـه ويلي شوی وو، « تاسو اوس په افغانستان کې نه ياستي ،څه چې زموږ زړه وغواړي هغه پرتاسو بانـدې همدلته عملی اوترسره کوو يي » ،دانسانی حقونونړيوال سازمان استازی په خپل ګزارش کې وايی ټول مرکـــه شـــوي بنـــديان پـــه پـــاي کـــې پـــه کـــوم جـــرم محکـــوم نشـــول .
په همدی ډول د سره صليب نړيوالي کميټه هم په دی هکله (په بګرام کې دبنديانوپه وړانـدی دامريکـايی ځواکونـو دچـار چلندپـه موردکې) ډېری ګوتـه ونيونی يې کړی دی اوتل يې ټينګار کړی ،چې ولـې د افغانســتان د بشــري حقونــو کميســون تــه د بنــديانو ســره د ليــدنې اجــازه نــه ورکــول کيــږي .
د سږکال دجون د مياشتې په دوهمه نيټه د افغانستان د بشري حقونو کميسون يو ګزارش اورپوټ خپور کړ او په دی ګزارش کښې يي ادعا وکړه، چې د نهو او دیارلسو کلونو په عمراوسن سال سره لس تنه افغان کوچنيان په بګرام کې بنديان دي.

اوهمدارنګـه امريکـايی چـارواکو د ملګـرو ملتونـو د ماشـومانو د حقونـو کميسـون تـه د متحـده ايـالاتو د حکومت د ۲۰۰۸ کال د می د مياشتې په يو رپوټ کې دايي منلی چې دلږوعمرلرونکی تنکي ځوانـان پـه بګرام کې بنديان دي.

خو د متحده ايالاتو ښکيلاکګراونيواکګرځواکونه په پرلـه پسې توګـه د دې رښتينی اوواقعی غيروکړنـی اوغيرانســـانی اعمالو،کړنواوچـــارو څخـــه يـــې انکـــارکړی نـــه يـــې منـــی اوانکـــار کـــوي.
پـه بګـرام کـې دمحـبس دجوړېدلوپـه برخـه کـې دافغانستان د عـدلیي چـارودوزارت پـه ګـډون څـه ناڅـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غبرګونونه رامنځته کړې دي؛ که څه هم دا کړنه اوعمل د افغانستان د قوانينو له مخې ځمکه چاته نه شي ورکول کېدی. هيڅ هيواد دلته دجيلخانی د جوړولو حق نه لري. يو کس (افغان) مجرم هم بهرنيانو ته په لاس کې نه سي ورکول کېدای ، د بګرام دا محبس نه يوازې دافغانستان د اساسي قانون څخه سرغړونه دي، بلکې د موجوده حکومت قانوني واک اواقتدار هم تر پوښتني لاندې راوستي دی؛د افغانستان ددولت چـــارواکو هـــم پـــه دی موضـــوع بانـــدې د تبصـــرې کولـــو څخـــه ډډه کړيـــدی . خبری رسنيی اومطبوعات هم په دی هکله غوړونه کاږه اچولی دی خولی يی هم ترلی دی په دی هکله يوازی د ارادې ورځپاڼې په دی ډول ليکلی دی : دا زندان د افغانستان او متحده اياالاتو تر منځ به يولوی خنډ رامنځته کړي، د ارادې ورځپاڼې ليکلی : «حکومت به دا په رسمي ډول ونه وايي، خو دا موضوع د افغانستان او د امريکا د متحده اياالاتو د لوړ پوړو چارواکو تر منځ راپورته شوې دی؛ دې موضوع ددې دواړو هيوادونـــو تـــرمنځ د بـــې بـــاوری فضـــا رامنځتـــه کـــړې ده . »

ارده ليکی : دا زندان به په عمومي توګه د بهرنيانو او په ځانګړې توګه د امريکا د موجوديت په وړاندې دغـــه رامنځتـــه شـــوی خوابـــدتيا او خپګـــان بـــه لانـــورهم پســـې ژور کـــړي، اودا کـــار به يو منفي ټولنيز او رواني اغيز ولري، له يوې خوا دا کار بـه د افغانـانو او حکومت ترمنځ خړې پړې اړيکي لاپسي خرابې کړي، له بلې خوا به مخالفينو ته وسله په لاس کې ورکړي، چې خلکو تـه بـه ووايي، هو کې، ستاسو مقاومت عادلانـه دی، امريکاد تل دپاره دلتـه پاتې دی، افغان دولت يو ګوډاګی حکومت دی،کرکـــه او نفـــرت بـــه لا پســـې زور واخلـــي، چـــې (اوس) د زياتيـــدو پـــه حـــال کـــې دي .»

په همدی ډول د افغانستان د بشري حقونو دکميسون مشرتابه هم وايی ، چې په بګرام کې دنوی جيلخانی اودمحبس جوړول دبشري حقونو سره مقابلـه کول دي، د افغان بنديانو ليدلو تـه د افغانستان د بشري حقونو د کارکوونکو اواستازو نه پرېښودلو بې باوري لا پسې زياتـه کړې ده ، د بګرام څخه د راخوشې شوو بنديانو حالت اندېښنه لا پسې زياته کړې ده، اوموږ داډمن يو چې په دې نوې ګوانتنامو کې بـه موږ دتيروخت په څير د بنديانو حالت ونه شو څارلای.

د بګرام څخه د راخوشې شوو په سلو کې (۹۰٪) نوي فيصده بنديان روانـي ستونزې لـري، يو څو تنو يې د بدن غړي لـه لاسه ورکړي، موږ نـه يوازې دا بنديخانـه، بلکې د افغانستان پـه ټولـو ځـايونو کې بنـــديخاني او د امريکايـــانو پـــه لاس جـــوړ شـــوي توقـــف ځايونـــه غنـــدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوي محبس د جوړولو په اړه عام غبرګون هم منفي دی ، خلک وايی روسان هم په افغانستان کې و، خو شخصي زندانونه يي نه لرل، هغوی کوچنیان نه بندیانول او له بندیانو سره یې دا راز ناروا چلند نه کاوه، چې امریکایان يې ورسره کوي.

زما په اندهرومرو ضروری اواړین بـه وی چې دهرشخص، دهر واکدار، دهرهیواد دخواکمنانوپرغیر انسانی اوغیر بشری کړنی دی په تاریخي لحاظ دی څیرنی وسوی ،او محترم تاریخی لیکوونکی دحق اوعدالت رښتینی پلویان اوهغه کسان چې په خپل تولنه کښې وتولنیزمسؤولیتونو ته درناوی لری اوخپله انسانی دنده يې بولی نودغه ډول حقیقتونه اوریالستتیک تاریخی واقعیتونه یوپه بل پسی راڅرګنده او رابربنډه یې کړی اوخپل ایمانی اووجدانی ټولنیز او اولسی مسؤولیتونه اوستری دندی دخپلومحکومواوتر ظلم اوستم لاندی شریفواومتدینو خلکوپه وړاندی په زړه ورتوب اومیرانی سره په عملی توګه سپارل شوی ټولنیز اوهیوادنی وظایف بیان کړی وی ولیکلی او ترسره کړی. [1]

---

[1]) Www. Ariaye.com عزیز احمد یارمل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــايلـــه

له دې ليکنې نه مونږ دا پايله يانتيجه اخيستلې شو چې د بشريت پـه ټول تـاريخ کې د انسانانو تر منځ هميشه شخړې او جګړې واقع شوي او واقع کيږي چې په ترڅ کې هميشـه انسـانان وژل شوي او بنديان شوي اوداسي نوروډول ډول حالاتوسره مخ کيږي په پخوا وختونو کې د هغـه کسـانو سره چې پـه جګړه کې به د خپل دښمن لخوانيول کيدل بده رويه کيده او هغوی ته د خطرناکومجريمينو په سترګه کتل کيدل.

خو نږی ته د اسلام د مبارک دين په راتګ سره ددې ډول بنديانو پـه حالـت کې تغير راغی هغوی تـه پـه زياتره مواردو کې د مجازاتو ورکول لغوه شـول اوځـانګړي حقوق يې ورتـه وټاکل همدارنګـه د اسلام د مبارک دين د اصولوپه آساس دا افراد يعنې جنګې بنديان د مجريمينواو نوروعادي وګړونه تفکيک شول.

خو په غير اسلامي ټولنو کې تر ډيره وخته لکه څرنګه چې په مجموع کې د حقوق جزا وضعه خرابه وه د جنګي بنديانو وضعه او حالت هم د نـو رو عـادي بنديانو او مجريمينـو پـه شان ښـه نـه وُ، چې تـل بـه د خپلو دښمنانانو له خوا د سختو مجازاتو سره مخ کيدل خو په معاصرو پيړيو کې د ځينو روشن فکرانو پـه هڅه او کوشش د جنګي بنديانو د وضعي ښه والی لپـاره يـو شـمير سـازمانونـه او ټولنې رامنځتـه شوي چې بلآخره ددې ټولـو هلـو ځلـو پـه نتيجـه کې د نـړۍ د يـو شـمير هيوادونـو تـر منځ خاصتاً لـه دوهمې نړيوالې جګړې نـه وروسته ځينـې تړونونـه لاس ليـک شـول او پـه هغـه کې د جنګي بنديانو لپـاره خـاص شرائط او حقوق وټاکل شول، همدارنګه دهغو جنايت کارانو دمحاکمې لپاره چې جنګي بنديان يې وژلي او له هغوی سره يې بد چلند کړی وو نړيوالي جنائي محکمې تشکيل شوي چې د هغولـه جملـې نـه د توکيـو او نورمبرګ محکمې چې د جاپان او آلمان جنګي جنايتکاران پکې محاکمه شول اوبل د(روانډا اوپخوانی يوګوسلاويا) محکمې چې دهمدې هيوادونو يوشمير جنګی جنايتکـاران يـې محاکمـه کړل اوبل د(عدالت نړيواله) محکمه چې دامهال هم فعاله ده او مقر يې دهالنډ پـه پلازمينه هاګ کې قرار لري رامنځته شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خولکه ځرنګه چې پوهيږو په نړيواله سطحه داسي يو باصلاحيته اجرايوي ارګان يا مرجع نـه شته چې واک او صلاحيت يي له دولتونو نـه زيـات وي (مـافوق الـدول وي) تـر څو نړيـوال قوانين او تړونونـه پـه دولتونو په زور تطبيق کړي ځکه هر څوک چې اوس په نـړۍ کې د جنګي بنـديانو حقوق نـه ورکـوي او نړيوال قوانين تر پښنو لاندي کوي هغه د يو شمير دولتونو رهبران دي او تر څو چه هغه په واک کې وي نو دعدالت نړيواله محکمه هم دومره تـوان نـه لـري او يـا خـو نـه غـواړي چې دا جنايتکـاران محکمې تـه راکش کړي .البته دايادونه بايد وکړو چې هغه جنګي جنايتکاران چې تر اوسه دې محکمـو محاکمـه کـړي لکه: د جاپان، آلمان او يوګوسلاويا جنګي جنايتکـاران هغه پـه حقيقت کې هغـه څـوک وو چې د نـړۍ د زبرځواکو هيوادونو مخالفين او له قدرت نه راپرځول شوي وو، خو د نړۍ يو شمير قوي هيوادونه لکه: روسيه ،امريکا او اسرايل اوس هم هغه نړيوال قوانين او تړونونـه چې په خپله يې لاسليک کړي تـر پښنـو لاندي کوي.جنګي بنديانو ته هيڅ حقوق نه ورکـوي او لـه هغوی سره خپـل ظالمانـه او بـد چلنـد تـه ادامـه ورکوي خو د نړۍ د بشري حقوقو علمبرداران او د عدالت دنړيـوالی محکمې (هـاګ محکمـي) چـارواکي ورتـه رنـه رنـه ګـوري .

ومن الله التوفيق
نقيب الله (وردګ))
۱۳۹۲/۲/۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځلیکونه

1. قرآنکریم .
2. ابراهیمی، محمد، اسلام و حقوق بین الملل عمومی، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه (سمت)، ۱۳۷۷ هـ ش.
3. ارفعی، عالیه، ومحمود مسائلی. جنګ وصلح ازدیګاه حقوق و روابط بین الملل، چاپ دوم، تهران: وزارت امورخارجه مؤسسه چاپ و انتشارات، ۱۳۷۳هـ ش.
4. انوری ، حمید رضاملک محمد. مفاهیم تعلیق مخاصمات و حالت نه جنګ نه صلح در حقوق بین الملل، چاپ اول، تهران: مطبعه انتشارات، ۱۳۷۰هـ ش.
5. بروجردی، محمد رضاګودرزی ، ترجمه اوتحقیق تاریخچه زندان، جمعی از پژوهشګران لیکنه : نشرمیزان۲۰۸ تهران کتابخانه ملی آیران.
6. خمینی، عباس هدایتی. شوری امنیت وجنګ تحمیلی عراق علیه جمهوری اسلامی ایران، چاپ اول، تهران : وزارت امور خارجه، ۱۳۷۹هـ ش.
7. عبدالباقی، مصباح الله، افغانستان پس از یازدهم سپتامبر، مترجم – عبدالقیوم فخری، چاپ اول، کابل: مرکز پخش وپروش انتشارات رسالت، ۱۳۸۵هـ ش.
8. قرار دادهای بین المللی ژنو مورخ ۱۲، سال ۱۹۴۹م، چاپ اول، کابل: کمیټه بین المللی صلیب سورخ، ۱۳۸۴هـ ش.
9. قندهاری، محمد نادر ایوبی. حقوق، چاپ اول، لاهور: اکرم پریس لاهور، ۱۴۲۷هـ ش.
10. ګوټمن، روی. اناکاتالدی او جیلس پریس. جنګی جرمونه، ژباړونکي: نظام الدین کتوازی او جلات خان حکمتی، دوهم چاپ، کابل: کلید ګروپ ۲۰۰۷م.
11. مبارکپوری، صفی الرحمن، الرحیق المختوم (سپیڅلی نبوی سیرت)، ژباړونکی: جانباز سرفراز، دریم چاپ، پیبنور: محله جنګی پشاور، ۲۰۰۸م.
12. مهال خبری ویبپانه ، د افغانستان لپاره د مطبوعاتی اوارې او ملاتړ اداره . کابل ـ افغانستان

1) Www. Ariaye.com.

2) Www.Larawbar.com.

3) Www. Ariaye.com.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library